

Az Egri Kistérség területfejlesztési konceptiója és programja

(felújított változat)

I. Helyzetelemzés

II. Konceptió

Kidolgozó:

Ebergényi Tanácsadó Iroda
3300. Eger, Arany J. u. 21.

Agria Nova Kft.
3300. Eger, Cifrakapu tér 1.

2005. február

Mottó:

Ember küzdj és bízva bízzál

Madách Imre: Az Ember tragédiája

Megbízó: Egeri Kistérség Többcélú Társulása
3300. Eger, Dobó tér 8.

A kidolgozásban részt vett:

Ebergényi Tanácsadó Iroda (generálvállalkozó)
3300. Eger, Arany J. u. 21.
Vezető tervező: Ebergényi András
területfejlesztési szakértő

Agria Nova Kft.
3300. Eger, Cifrakapu tér 1.
Vezető tervező: Blahó Sándor
ügyvezető

Itt mondunk köszönetet annak a rendkívül nagyszámú szervezetnek, önkormányzatnak, önkormányzati dolgozónak, tisztségviselőnek, szakértőknek, a kistérségben élő, annak reményteljes jövőjét szívügyének tekintő, és azért tenni kész lakosnak, akik hasznos tanácsaikkal, javaslataikkal segítették e program elkészítését.

Köszönettel:

a szerzők.

TARTALOMJEGYZÉK

I. A kistérség helyzete, fejlődése az elmúlt években	5.old.
1. A tervezési feladat ismertetése, összefoglalása.....	5.old.
2. Módszertan, alapelvek.....	7.old.
3. Tervelőzmények a kistérségről, településekről készült, ill. a kistérséget érintő tervek, programok összefoglalója, értékelése.....	12.old.
4. A kistérség belső erőforrásainak összefoglalója, értékelése	20.old.
4.1 Természetföldrajzi elemek.....	20.old.
4.2 Gazdaság.....	22.old.
4.3 Humán erőforrások.....	37.old.
4.4 Műszaki infrastruktúra.....	58.old.
4.5 A környezet- és természetvédelem helyzete.....	64.old.
4.6 Településhálózat szerkezeti adottságai, kohéziós tényezők.....	67.old.
4.7 A szomszédos kistérségekhez való kapcsolódás, összehasonlítások, együttműködések.....	69.old.
4.8 A terület és településfejlődés eszköz- és intézményrendszere, ennek változásai az elmúlt években.....	73.old.
5. A kistérség egyes településeinek jellegzetességei, településenkénti eltérések (települési interjúk tapasztalatai).....	75.old.
6. Összefoglaló megállapítások, a tervezőmunka következő szakaszait megalapozó következtetések.....	83.old.
II. A kistérség fejlesztésének koncepciója.....	86.old.
1. A koncepció kidolgozásának módszertana, alapelvek.....	86.old.
2. SWOT analízis.....	89.old.
3. Problémafa.....	90.old.
4. Célpiramis, a részcélok rendszere.....	93.old.

5. A területfejlesztés fő célja, irányai.....	97.old.
5.1. Az egri kistérség jövőképe.....	97.old.
5.2. Fejlesztési prioritások.....	99.old.
5.2.1. I. prioritás A gazdaság versenyképességének erősítése.....	99.old.
5.2.2. II. prioritás A kistérség idegenforgalmának fejlesztése.....	102.old.
5.2.3. III. prioritás Humán erőforrások.....	104.old.
5.2.4. IV. prioritás Műszaki infrastruktúra, környezet és természet- védelem fejlesztése.....	107.old.
5.2.5. V. prioritás Információs társadalom fejlesztése.....	109.old.
5.2.6. VI. prioritás Térségi kohézió erősítése.....	111.old.
6. A célok és prioritások egymás közti kapcsolata, időütemezés.....	113.old.
7. A részcélok és beavatkozás területi egységei (településenkénti bontások)....	116.old.
8. A fejlesztés eszköz- és intézményrendszere.....	118.old.
8.1. A kistérségi és regionális szerepek változása.....	118.old.
8.2. A kistérségi intézményrendszer alakítására kiható jelenlegi tendenciák, az egri kistérségben javasolt változások.....	120.old.
8.3. A fejlesztés eszközürendszere.....	122.old.
9. A fejlesztés hatásainak mérésére szolgáló monitoringrendszer.....	125.old.
9.1. A monitoring mutatókról általában.....	125.old.
9.2. A Nemzeti Fejlesztési Terv (NFT) indikátorai.....	131.old.
10. A fejlesztési koncepció végrehajtásával elérendő társadalmi, gazdasági, környezeti változások összegezése.....	133.old.

Mellékletek, táblázatok

Irodalomjegyzék

I. A kistérség helyzete, fejlődése az elmúlt években

1. A tervezési feladat ismertetése, összefoglalása

Az Egri Kistérség Többcélú Társulása 2004. decemberében ajánlattételi felhívást tett közzé az egri kistérség területfejlesztési koncepciójának és programjának felújítására. A megbízást az Ebergényi Tanácsadó Iroda nyerte el.

A felhívás megfogalmazásában:

Cél az egri kistérség területfejlesztési koncepciójának és programjának felújítása a kistérség 14 településére, melyek a következők: Andornaktálya, Demjén, Eger, Egerbakta, Egerszalók, Egerszólát, Felsőtárkány, Kerecsend, Maklár, Nagytálya, Noszvaj, Novaj, Ostoros és Szarvaskő. Feladat a kistérség meglévő területfejlesztési koncepciójának (1997) és operatív programjának (2001) aktualizálása, átdolgozása a területfejlesztési koncepciók, programok és a területrendezési tervek tartalmi követelményeiről szóló 18/1998. (VI. 25.) KTM rendeletben foglaltaknak megfelelően.

További feladatok:

- A program társadalmi vitájának lefolytatása a 184/1996. (XII. 11.) Kormányrendeletben (területfejlesztési koncepciók és programok, valamint a területrendezési tervek egyeztetésének és elfogadásának rendjéről) foglaltak szerint.
- A program Nemzeti Fejlesztési Tervhez, és az Európai Unió jogszabályokhoz történő igazítása, valamint az EU-s és nemzeti pályázati rendszerekkel történő összhangba hozása.
- Az elkészült program összehangolása az EU 2007-2013 közötti területfejlesztési politikájával.

Tekintettel arra, hogy a feladat kidolgozásában résztvevő mindkét szervezet 1997-ben részt vett a kistérségi területfejlesztési koncepció, valamint a 2004-ben elkészült kistérségi vidékfejlesztési program kidolgozásában, ezen alapokra is támaszkodva átfogóan értelmezve jelen feladatot, munkájukat az alábbiakban vázolt szerkezet, tematika szerint kívánják végezni:

1./ Az elmúlt évek kistérségi területfejlesztése elemzése, az időközbeni változások összefoglalása

- A felújítandó tervanyagok elkészülte óta keletkezett országos, regionális, megyei, kistérségi, települési tervek, programok áttekintése, illesztése.
- A felújítandó tervanyagok megvalósulásának értékelése.

2./ A kistérség területfejlesztési koncepciója:

- A tervezőmunkát meghatározó külső feltételek rendszere, NFT I., NFT II., nemzeti szintű fejlesztési programok.
- Kistérségi SWOT analízis, következtetések levonása.
- Stratégia meghatározása, alternatívák.

Ágazati blokkok:

- gazdaság

- műszaki infrastruktúra, környezet- és természetvédelem
- humán infrastruktúra
- településhálózat
- A kistérség településeinek fejlesztési irányai
- A célrendszer elemei, összetevői
- Fejlesztési prioritások a kistérségben

3./ A kistérség operatív programja:

- A program elemei, összefoglalása
- A program intézkedéseinek bemutatása, prioritások szerinti bontásban
- Az indikátorok rendszere, tartalma
- A program végrehajtásához figyelembe vehető támogatási rendszerek, támogatási konstrukciók
- A programvégrehajtás, időütemezés
- A programvégrehajtás eszközrendszere

A program társadalmi vitájának megszervezése, lebonyolítása:

Követendő jogszabály: 184/1996. (XII. 11.) Korm. rendelet

2. Módszertan, alapelvek

A feladatunk gerince az Egri Kistérség területfejlesztési koncepciójának és programjának újrafogalmazása, azaz munkánk nem a nulláról indul, hanem meglévő tervanyagokat kell aktualizálni. A kistérség komplex területfejlesztési terve 1997-ben készült el igen széleskörű szakmai és szakértői bázisra támaszkodva, majd erre alapozva 2001-ben került kidolgozásra a végrehajtást segítő operatív program.

Első megközelítésként azt vizsgáltuk meg – adatokkal, tényekkel, dokumentációkkal alátámasztva – a 8, ill. 4 éve megfogalmazott tervanyagok megállapításai, elemzései mennyiben relevánsak a 2005. évi ismeretekkel, tervezési környezettel, és nem utolsósorban milyen hatásokkal valósultak meg a bennük megfogalmazódott javaslatok. Másként fogalmazva, az elkészült tervek természetes avulása milyen mértékű, aktualizálásuk mennyire, milyen mélységben szükséges.

A tartalmi kérdéseken túl figyelembe kellett vennünk azt a tény is, hogy mindkét tervanyag az ország Európai Unió csatlakozása, ill. a Nemzeti Fejlesztési Terv elkészülte előtt készült, továbbá a komplex területfejlesztési terv a területfejlesztési tervek tartalmi követelményeit szabályozó kormányrendeletet megelőzően született meg. Értelemszerű, hogy az összhang megteremtése az egyik feladatunk, amely jelentős tartalmi átdolgozás mellett szerkezeti, metodikai változást is igényel.

Tapasztalnunk kellett azt is, hogy a különböző tervanyagok eltérő lehatárolású kistérségi kategóriákat használnak. Emiatt a jelenlegi 14 települést felölelő kistérségre kellett igazítani az elemzéseket. Ez főként a statisztikai adatok összehasonlíthatóságának biztosítása érdekében volt szükséges.

Az általunk használt szakmai ajánlások mára meglehetősen egységesen kezelik a tervezés időtávjainak rendszerét. Ez a következőképpen néz ki:

A 18/1998. KTM Rendelet 5. §-a rögzíti a területfejlesztési koncepció, a program és a területrendezési terv időtávlatait, e szerint:

- a) rövid táv: 2 évig,
- b) középtáv: 3-6 év,
- c) hosszú táv: 7-15 év,
- d) nagy távlat: 15 éven túl.

Az európai csatlakozás előtt a területfejlesztési tervezésben ezen időtávoknak jelentősége kicsi volt, hisz a fejlesztési pénzek forrása a központi költségvetés volt, melynek tervezése évenként történik, és sok bizonytalanságot hordoz évről évre változó támogatási célokkal, költségvetési előirányzatokkal. A költségvetés középtávú pénzügyi tervezésének szükségességét (legalábbis az EU alapjaihoz rendelt társfinanszírozás mértékéig) az európai csatlakozás kényszeríti ki. Ezért szükséges lenne, hogy az időtávok meghatározásánál a rendelet megteremtse az összhangot EU – jelenleg 7 éves – programozási periódusaival.

Jelenlegi tervezési folyamatokat alapvetően meghatározzák a 2006-os év végéig bevonható strukturális és kohéziós források. Ugyanakkor kezdenek mind jobban körvonalazódni az Európai Bizottság elképzelései a 2007-2013. időszakra vonatkozó támogatási prioritások, eszközök és források tekintetében. Jelen pillanatban igen csábítónak, de egyben pragmatikusnak tűnő megoldás az alábbi két tervezési időtáv meghatározása:

- rövid táv: 2006. végéig tart, ameddig a rendelkezésre álló fejlesztési források céljai, támogatható területei és a támogatás pénzügyi feltételei ismertek, vagyis a támogatásokhoz való hozzáférés részletes szabályi ismertek (annak ellenére, hogy néhány program még nem indult el, illetve mások közel vannak az idejére való lezáráshoz),
- közép táv: 2013 végéig, a következő EU programozási időszak végéig tart, ameddig a fejlesztéspolitikai keretek egyáltalán körvonalazódhatnak.

A fenti elhatározásból egyenesen következik, hogy az operatív programozást – a gördülő tervezés alapelvei szerint – 2006-ban már az új Nemzeti Fejlesztési Terv (NFT II) ismeretében kell továbbléptetni.

Az európai csatlakozással az EU területfejlesztési, strukturális és kohéziós politikája (is) automatikus átvételre került, ezért fontos feladat, hogy a 18/1998. KTM rendeletet összhangba kell hozni az EU területfejlesztési politikáját szabályozó jogi keretekkel. Ez nem konkrét jogharmonizációs feladatot jelent, hanem a praktikum által kikényszerített, az alkalmazás területén jelentkező igényekkel való összhang megteremtését. Tekintettel arra, hogy a rendelkezésre álló fejlesztési forrásokban a közvetlenül az Európai Unió fejlesztési politikája alá rendelt források, azaz a Közösségi források és ezeket kiegészítő,

a központi költségvetésből származó társfinanszírozás meghatározó szerepet játszik, és ez a dominancia a jövőben fokozódni fog, gyakorlati szempontból is indokolt a területfejlesztési programozás szabályai és az EU fejlesztéspolitika szabályozási keretei közötti minél szorosabb illeszkedés megteremtése. Az EU fejlesztéspolitika szabályozási keretei ismeretének, annak „filozófiájával” és közvetlen hatásaival kapcsolatos tudásnak minden szélesebb körben, különös tekintettel a tervezőkre és döntéshozókra, el kell terjednie.

Bár korábban is ismert volt, hogy az EU elvekkel összhangban a fejlesztésekhez szükséges forrásokat jellemzően pályázati rendszereken keresztül tudják a kedvezményezettek elérni, ma ennek a ténynek a gyakorlat szintjén kell tudatosulnia. A programozás folyamatát illetően fejlesztési pályákat jelöl ki, és módszertani, pénzügyi, intézményi oldalról, illetve a megvalósítható fejlesztési típusok oldaláról feladatokat fogalmaz meg. Ezen belül is eltérő, a programozásra is visszaható szerepköre van egy forrásallokáló funkciókkal is rendelkező területi egységnek, szemben a kizárólag forrásabszorpciós feladatot ellátó területi egységgel. A pályázati rendszereken keresztül történő forrásallokáció a tágabb értelemben vett tervezők számára a programok kidolgozásának és időszakonkénti felülvizsgálata diszkrét szakaszai mellett folyamatos monitoring tevékenységeket, így a társadalmi, gazdasági és környezeti tényezők, a fejlesztéspolitikával kapcsolatos döntések, a pályázati alapok kiírásának nyomon követését, illetve a folyamatos projektgenerálást teszik szükségessé.

Az EU strukturális és kohéziós politikájának átvétele a tervezési rendszert kiszámíthatóbbá, egyúttal célorientáltabbá és konkrétabbá teszi. Ugyanakkor nagyobb felelősséget is ró mind a tervezőkre, mind a döntéshozókra a tekintetben, hogy a fejlesztési mozgástér jól került-e meghatározásra, a konkrét fejlesztési lehetőségek találkoznak-e a fejlesztéspolitikai elképzelésekkel, illetve annak pénzügyi eszközeivel. Ma a fejlesztéspolitikai keretek 2006. végéig teljes mértékben áttekinthetők, és 2013-ig folyamatosan körvonalazódnak.

Magyarország térszerkezeti, területi igazgatási sajátosságait tekintve indokolt a NUTS 4-es területi szint funkcionális megerősítése és ennek keretében javítani a kistérségek pozícióit, hogy közvetlenül lehessenek fejlesztési támogatási források kedvezményezettjei. Ez azt jelenti, hogy a kistérségi szinten erősítendő a fejlesztéspolitikai tervezés, programok, projektek koordinációja, illetve végrehajtása s minden kistérségben – a hatékonyság diktálta mértékig – meg kell teremteni az ehhez szükséges tervezési és menedzsment kapacitásokat.

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI-es törvény 2004. június 21-i (és 2004. szeptember 1-től hatályos) módosítása a kistérségi programozás meghatározó peremfeltételeinek hiányzó elemeit megteremtette, amennyiben pontosította/módosította a kistérség fogalmát: „a települések között létező funkcionális kapcsolatrendszer összessége alapján behatárolható területfejlesztési-statisztikai egység”. Az új megközelítés szerint a kistérségek területe teljes mértékben és ismétlésmentesen lefedik az ország területét és illeszkednek a területfejlesztési-statisztikai régió, a megye, valamint más kistérség határaihoz, továbbá minden település közigazgatási területe csak egy kistérségbe tartozik.

A törvény a kistérségekben a területfejlesztési feladatok összehangolására, a kistérségi területfejlesztési koncepció elfogadására, közös területfejlesztési programok kialakítására létrehozta a kistérségi fejlesztési tanácsot.

A területfejlesztési (és területrendezési) tervek tartalmi követelményeit rögzítő 18/1998. KTM rendelet az országos, kiemelt térségi, regionális, megyei és kistérségi területfejlesztési koncepciók és programok számára azonos tartalmi követelményeket ír elő. A rendelet, mint a területfejlesztésre vonatkozó többi jogszabály is, a régiók kialakítására tette a nagyobb hangsúlyt, és a kistérségek sajátos problematikáját nem tudta teljes mértékben kezelni. A kistérségek sajátosságai fakadnak egyebek között a helyi szint jellegükből és korlátozott kompetenciáikból.

A hazai fejlesztési, programozási gyakorlatban – a magasabb területi szint felől az alacsonyabb felé haladva egyre érzékelhetőbben – a programozási folyamatot nem egyfajta probléma feltáró, probléma-megoldó szemlélet hatja át, hanem sokkal inkább a forráshiányból eredő kényszerek és gyakran ismerethiány miatt is az alapvető – sokszor a legegyszerűbb – fejlesztési igények igazolására jönnek létre fejlesztési tervek. A fejlesztési források, támogatások szűkös volta miatt nincs meg az érdekeltség – és valljuk be sokszor az indokoltság – mélyreható területi elemzések kidolgozásában, a problémafeltárás idő- és költségigényes tevékenységében. Sajnos, a „kis pénz, kis foci” elv itt is érvényes, amennyiben a program – és projektervezésre fordított erőfeszítések arányban állnak a bevonható fejlesztési forrással.

A Nemzeti Fejlesztési Terv megkezdődött végrehajtása során jól érzékelhető az önkormányzatok, kistérségek forrásvezérelt szemlélete, átfogó fejlesztési stratégiák helyett, forrásbevonási stratégiák kidolgozásában van csak érdekeltség.

A (terület)fejlesztési tervezés végső célja a rendelkezésre álló források felhasználása fejlesztés projektumok megvalósítása érdekében. A hazai – uniós típusú – területfejlesztési programozás tartalmi, módszertani, intézményi és pénzügyi szempontból egyaránt meghatározó momentuma, hogy – leggyakrabban vissza nem térítendő – közösségi forrásokra épül, melyek pályázati rendszereken keresztül érhetők el. A különböző területi szintű térségek, így a kistérségek feladata is a forrásbevonás szempontjából hármas:

1. azoknak a projekteknek a kidolgozása és megvalósítása, melyeknél a térség, pl. a térséget reprezentáló területfejlesztési tanács, közvetlenül pályázati alapok kedvezményezettje, gesztora és megvalósítója tud lenni;
2. azon a projektek kidolgozásának és megvalósításának támogatása, melyeknél a térség egyes szereplői, pl. gazdasági társaságok, civil szervezetek, önkormányzatok a pályázati alapok címzettjei; és végül
3. a fentiek ellátásához szükséges tervező, programozó és végrehajtó, valamint monitoring és értékelő kapacitás működtetése.

A jelenlegi területfejlesztési programozás egy „kétlépcsős” rendszer, amely koncepcióból és programból áll. A területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény 5. § „m” és „n” pontja definiálja a területfejlesztési koncepció és program fogalmát. Ezek szerint:

- *területfejlesztési koncepció:* az ország, illetve egy térség átfogó távlati fejlesztését megalapozó és befolyásoló tervdokumentum, ami meghatározza a térség hosszú távú, átfogó fejlesztési céljait, továbbá a fejlesztési programok kidolgozásához szükséges irányelveket, információkat biztosít az ágazati és a kapcsolódó területi tervezés és a területfejlesztés szereplői számára.
- *területfejlesztési program:* a területfejlesztési koncepció alapján kidolgozott középtávú cselekvési terv, amely stratégiai és operatív programokra épül.

A továbbiakban a területfejlesztési koncepció és program együttes megnevezésére a területfejlesztési terv kifejezést használjuk.

Helyzetelemzés, -értékelés:

A koncepció fázist megelőzi a helyzetelemzés, -értékelés, amelynek lényegében előkészítő, megalapozó jellegét emeljük ki. Ennek során a következő vizsgálatokat végezzük el:

- Külső tényezők vizsgálata (jogi környezet EU orientálás, a társadalmi-gazdasági fejlődés elemzése)
- Belső tényezők vizsgálata (gazdasági bázis, humán erőforrások, infrastruktúra, környezeti adottságok, településhálózat)
- A kistérséget érintő különféle tervek, koncepciók értékelése
- A területfejlesztés eszköz- és intézményrendszere

Területfejlesztési koncepció

A területfejlesztési koncepció célja az adott térség számára egy jövőkép felvázolása és a jövőkép megvalósításához szükséges kitörési pontok, fejlesztési szükségletek meghatározása, átfogó fejlesztési célok rendszerének kidolgozása. A jövőkép hosszú távon elérhető állapotot tükröz, egy olyan statikus, időhorizonttal nem rendelkező célállapot, amely az adott területi egység adottságaira, potenciáljaira épül és figyelembe veszi annak fejlődését befolyásoló külső tényezők összességét is. A jövőképet a fejlesztési forгатókönyvek „hozzák mozgásba” adnak számára időbeliséget, amennyiben a fejlesztési forгатókönyvek a jövőkép elérését, megvalósulását elősegítő, illetve akadályozó belső és külső tényezők, körülmények számbavétele, és azok alapján megfogalmazott elvek, feltételek, illetve a közöttük lévő interakciók függvényében a fejlesztési célok között relatív súlyozást, sorrendiséget alakítanak ki, valamint meghatározzák a programozhatóság kereteit, peremfeltételeit, és ezeket mind a megfelelő idősíkban helyezik el.

A területfejlesztési programozás fontos momentuma, hogy a területfejlesztési koncepciót jogszabály alapján társadalmi vitára kell bocsátani. A koncepció mélysége

olyan, hogy fejlesztési elveket fogalmazzon meg, egy jövőképet tudjon az adott térség számára felvázolni, illetve jól tükrözze a jövőkép megfogalmazásához vezető utat, ugyanakkor ne egyes tervezett fejlesztések konkrétumain legyen a hangsúly, azaz a viták a térségről, a közösségről és ne településekről, szervezetekről, egyéb szereplőkről szóljanak.

A koncepciónak tehát azt a kérdést kell világosan megválaszolnia, hogy „hogyan szeretné a kistérség önmaga jövőjét látni”. A társadalmi egyeztetések során tehát azokat a kérdéseket kell feltenni, hogy:

- a térségre vonatkozó adatok, információk, a térség fejlődését befolyásoló tényezők, elvek, jogszabályok teljes körűen lettek-e mérve?
- a tervezők helyesen értelmezték-e ezeket az adatokat és információkat stb.?
- helyesek-e a rendelkezésre álló információ bázis alapján levont következtetések?
- tud-e a térség a tervezők által megfogalmazott „saját jövőképpel” azonosulni?

A területfejlesztési koncepció tehát elveket, kereteket, kitörési pontokat, a fejlesztési célok rendszerét, várt hatásokat fogalmaz meg, ezeken keresztül egy jövőképet ad a térség számára. Nem feladata, hogy a konkrét fejlesztések, projektek, szereplők, akár konkrét időzítés mellett elkötelezze a térséget.

3. Tervelőzmények, a kistérségről, településekről készült, ill. a kistérséget érintő tervek, programok összefoglalója, értékelése:

Nemzeti Fejlesztési Terv (NFT)

Az NFT Magyarország EU-s csatlakozásának legkiemelkedőbb dokumentuma, mivel általa nyílik lehetőség az Uniós strukturális alapok fogadása. A Nemzeti Fejlesztési Terv felépítése a következő: távlati cél az életminőség növelése, átfogó célja 2012-ig az EU-hoz való felzárkózás a jövedelmi szintek közelítése által és az országon belüli területi különbségek mérséklése.

A Nemzeti Fejlesztési Tervben összesen három specifikus célt és négy megvalósítandó prioritást jelöltek meg: (1) a versenyképesség növelését, (2) a foglalkoztatás emelését és a humántőke fejlesztését, (3) a környezet és az egészség javítását, illetve (4) a termelőszektor versenyképességének növelését, a humántőke, az infrastruktúra és a mezőgazdaság- és vidékfejlesztést.

A Nemzeti Fejlesztési Tervben kitűzött célokhoz **operatív programokat rendelnek**. Magyarország számára az első, 2004-től 2006-ig terjedő programozási időszakban, az NFT-hez öt Operatív Program tartozik: Gazdasági Versenyképesség (GVOP), Humánerőforrás-fejlesztés (HEFOP), Környezetvédelem és Infrastruktúra (KIOP), Agrár- és Vidékfejlesztési (AVOP) és területfejlesztésre vonatkozó Regionális Fejlesztés Operatív Program (ROP).

A Gazdasági Versenyképesség Operatív Program négy fő prioritása:

- a befektetés ösztönzés,
- a kis- és középvállalatok fejlesztése,
- a kutatás-fejlesztés, innováció és
- az információs társadalom- és gazdaságfejlesztés.

Környezetvédelem és Infrastruktúra Operatív Program (KIOP)

Az operatív program a környezetvédelem-erőforrásgazdálkodás, a közlekedés, az egészségügy és a távközlés területén évtizedek során felhalmozódott hiányok orvoslásának beindítását, illetve folytatását tűzte ki célul.

Az operatív program fejlesztési prioritásai:

- környezetvédelem
- egészségügyi infrastruktúra
- közlekedési infrastruktúra-fejlesztés
- a távközlési infrastruktúra fejlesztése

Agrár és Vidékfejlesztési Operatív Program (AVOP)

Az Agrár és Vidékfejlesztési OP a programozási időszakra három prioritási célt nevezett meg:

- Versenyképes alapanyag-termelést,
- az élelmiszer feldolgozás modernizációját,
- vidéki térségek fejlesztését.

Humán erőforrás-Fejlesztés Operatív Program (HEFOP)

A foglalkoztatási szint emelését, a munkaerő versenyképességének javítását és a társadalmi beilleszkedés elősegítését a Humán erőforrás-fejlesztés Operatív Program a következő prioritások mentén tartja megvalósíthatónak:

- Aktív munkaerő-piaci politikák támogatása,
- Társadalmi kirekesztés elleni küzdelem a munkaerő-piacra történő belépés segítségével,
- Oktatás és képzés fejlesztése az egész életen át tartó tanulás politikájának részeként,
- Az alkalmazkodó-képesség és a vállalkozói készségek fejlesztése,
- A humán erőforrás-fejlesztéshez kapcsolódó infrastruktúra-fejlesztés.

Regionális Fejlesztés Operatív Program (ROP)

A Regionális Operatív Program az ország kiegyenlített fejlődésének előmozdítására a következő prioritások megvalósítását tartja fontosnak.

- A turisztikai potenciál erősítése
- Térségi infrastruktúra és települési környezet fejlesztése
- A régiók humán erőforrásának fejlesztése
- Technikai segítségnyújtás

Regionális Akcióterv (RAT)

Az Észak-Magyarországi Régióra kidolgozott Regionális Akciótervet az NFT-hez kapcsolódóan 2004-ben dolgozták ki. Célja a régió sajátosságainak figyelembevétele az NFT megvalósításának orientálása, különösen a Regionális Operatív Program projektjeinek, pályázatainak jobb illesztése az NFT céljaihoz.

Nem teljes körűen kidolgozott területi terv. A RAT – korlátozott céljainak megfelelően – egyáltalán nem tartalmaz mondanivalót a kistérségi szintről (a megyei szintről sem). Kidolgozásával létjogosultságát a regionális operatív program hiánya támasztja alá. Az elmúlt (még le nem zárt) év tapasztalatai jelenleg nem összegezhetők.

Az Észak-Magyarországi Régió fejlesztési terv

A Terv 2000 májusában készült el, az Észak-Magyarországi Regionális Fejlesztési Tanács és az Észak-Magyarországi Regionális Fejlesztési Ügynökség gondozásában.

Erénye, hogy szerkezete, tematikája, felfogása megfelel a 18/1998. (VI. 25.) KTM rendeletben foglaltaknak, tartalmaz jövőképet a régió számára. Deklarált célja szerint az előzetes NFT, valamint a 2004-ig tartó időszak PHARE programjainak fogadását készítette elő a régióban. A program erősen gazdaságorientált, viszonylag kevesebb teret szentel a humán szférának és az önkormányzatoknak. A programhoz nem készült megyei, kistérségi bontás, elemzés.

Stratégiai céljai:

- külső kohézió erősítése (integráció)
- belső kohézió erősítése
- a régió értékeinek fenntartható kiaknázása a regionális identitás erősítésével

A program 6 prioritást fogalmaz meg, ezen belül, ezekhez kapcsolódóan 5 intézkedést. Erénye és kiemelendő, hogy első prioritásként a humán infrastruktúra fejlesztését jelöli, e mellett a gazdaságfejlesztés, a környezet és kulturális értékek védelme fogalmazódik meg. Megjelenik (mint prioritás) a minőségi élet feltételeinek megteremtése is sajnos elég kevés konkrétummal.

Heves megye fejlesztési terve

A Heves Megyei Vállalkozói Központ által készített fejlesztési terv 1997-ben, ill. 2003-ban készült. A tervezők vizsgálták, elemezték, értékelték a megye 1998-ban elfogadott stratégiai fejlesztési programja végrehajtásának tapasztalatait, aktualitását, a

szomszéd megyék és az önkormányzati kistérségek elkészült, elfogadott területfejlesztési programjaihoz, a Nemzeti Fejlesztési Terv ágazati programjaihoz való illeszkedést. A megbízó közreműködésével mintegy 370 megyei szervezettől (vállalkozások, önkormányzatok, intézmények stb.) kértek a tervezők előkészített vagy tervezett projekt javaslatokat. A megyei fejlesztési terv döntően ezen ismeretekre és információkra alapozódik, természetesen a tervekészítés szakmai követelményeire figyelemmel.

A fejlesztési terv 2003-2012 évekre kitekintéssel készült és a várható EU csatlakozásra tekintettel két EU pénzügyi ciklust fog át. Az operatív program viszont 2003-2006 évekre készült, az egyeztetések során kialakított és elfogadott prioritások figyelembevételével. Az operatív rész felépítése követi a Nemzeti Fejlesztési Terv Operatív Programjainak célrendszerét.

A „Gazdasági versenyképesség-javítás program” „Befektetésösztönzés prioritás” célrendszere többek között a minőségi termékeket előállító termelőkapacitások támogatását tartja elsőrendűnek. Emellett fontos feladatként fogalmazódik meg a már meglévő ipari parkokban a letelepedések ösztönzése, a munkanélküliség csökkentése, a jövedelemtermelő képesség javítása érdekében.

A Humán erőforrás fejlesztési program súlyoz a foglalkoztatás bővítésére, a roma munkanélküliség csökkentésére, az oktatás, képzés minőségi fejlesztésére.

Tekintettel arra, hogy a megyei, ill. az egri kistérségi terv és program időben igen közel készült el, az egymásraépülés, a magasabb területi egységre megfogalmazottak figyelembevétele a kistérségi tervben magas fokú és közel harmonikus.

Heves Megye idegenforgalmi programja

A Program 2003-ban készült el a Heves Megyei Önkormányzat megbízásából. Felépítése, tematikája világos, könnyen illeszthető a területi tervek rendszerébe.

Az idegenforgalmi program erénye, hogy turisztikai ágak szerint elemzi az adottságokat (kínálatot) és ezt követően ugyancsak turisztikai áganként fogalmazza meg a program elemeket is.

Az egri kistérséget különösen az alábbi operatív programelemek érintik:

- egészségturizmus,
- természetjárás, ökoturizmus,
- bor- és gasztronómia,
- üzleti és konferencia turizmus,
- falusi turizmus,
- várak és kastélyok fejlesztése

A program mondanivalóját, fő céljait, javasolt fejlesztéseit részint átvettük, részint illesztettük jelen kistérségi program jellegének megfelelően.

Eger Megyei Jogú Város fejlesztésének szerkezeti terve

A Rosivall Tervező Iroda Kft. által készített komplex rendezési tervanyag rendkívül friss (2004. VI. 24-én hagyta jóvá Eger MJ Város Közgyűlése) és így már teljes egészében a rendezési tervekről szóló új jogszabály szerint készült.

A terv hosszú távra meghatározza Eger város terület-felhasználásának elveit, általános szempontjait, leírja a terület-felhasználás elemeit. Alapelvek:

- összvárosi érdekek érvényesülésének elsődlegessége,
- a település működőképességének leírása,
- értékek kiteljesedése, újabb értékek létrehozása, a települési harmónia megőrzése,
- településen belüli és településközi kapcsolati rendszerek minőségelvű fejlesztése,
- alulhasznosított területek felértékelődésének elősegítése.

Az EU strukturális és kohéziós elveinek figyelembevétel készült a terv, így alkalmas arra is, hogy a kistérségi szintű fejlesztéseknek helyet, területet adjon.

Az Egerszalóki termálkút hasznosítása – környezeti hatástanulmány

A 2001-ben készült anyagot a PRO-TERRA Kft. dolgozta ki. Célja: az évek óta hasznosítatlan egerszalóki gyógyvízre alapozott fejlesztési program környezetvédelmi aspektusainak vizsgálata.

Az anyag komplexen elemzi a fejlesztés környezetre gyakorolt hatását, beleértve a társadalmi-gazdasági hatáselemzést, a völgyfeltáró utat és a közműellátottság fejlesztéseit is.

Az anyag és megállapításai beépülnek jelen tervanyagba, különösen az idegenforgalom, környezetvédelem és az infrastruktúra fejlesztési fejezeteibe.

Egerszalók Gyógy- és Termálfürdő megvalósíthatósági tanulmány

A 2001-ben készült anyagot az Euroconsult 2000. Bt. dolgozta ki. Célja: az „Egerszalók projekt” előkészítése, széleskörű megalapozása, a nemzetközi tapasztalatokat is figyelembevevő fejlesztési variáns kidolgozása.

A megvalósíthatósági tanulmány szerzői igen széleskörű – a kistérség határain is túlmutató – területi elemzést végeztek. Az anyag a gyógy- és termálfürdőhöz kapcsolódó fejlesztések mellett feltárja a település és környéke egyéb idegenforgalmi fejlesztési lehetőségeit is. (pl. kerékpáros turizmus, bortúrák), így jól illeszthető a kistérségi tervhez.

Eger és Körzete Kistérségi Területfejlesztési Önkormányzati Társulás Tagönkormányzatainak Közös Települési Környezetvédelmi Programja

Az Egri Kistérség Tagönkormányzatainak Közös Települési Környezetvédelmi Programja feltárja a kistérség - egyes esetekben a logikailag azon is túlnyúló - környezetállapotának minden lényeges elemét.

Az elkészült program lényegében egy olyan középtávú terv, amely a 2001 - 2006. évek feladatait úgy foglalja össze, hogy azok megvalósítása jól szolgálja a környezetminőség ill. azon keresztül az életminőség dinamikus fejlődését a kistérségben.

A környezetvédelmi program lényegében eszköz - és nem cél - a kistérség harmonikus fejlődéséhez / fejlesztéséhez. Irányultságot ad olyan rugalmasan kezelhető keretek között, amelyek az elvégzett elemzések szerint a kistérség fejlesztését és védelmét egyszerre szolgálják.

A program a kistérségre vonatkozóan önmagában is megállja a helyét, de alkalmas a régiós együttműködés feltételeinek kielégítésére is.

A program szemlélete alapvetően támogató és segítő, korlátozásokat csak ott tartalmaz, ahol a fejlesztés térségi egyensúlyt sértene, vagy egészségtelen mértékű többletterhelést eredményezne.

A program a kistérségi feladatok összefoglalása és indoklása mellett térségi együttműködéssel gazdaságosabban támogatható / megvalósítható, ill. üzemeltethető javaslatokat is közvetít a megyei- és régiós tervezés felé egyesítve a térségi érdekeket, ugyanakkor nem sértve a társulást alkotó települések jogait és érdekeit.

A program megvalósítása folyamatos érdekegyeztetést igényel. A források elérhetősége, ill. korlátozottsága miatt a tervezett feladatokat időszakonként célszerű újra értékelni és rangsorolni.

A közös települési környezetvédelmi program általános célkitűzéseként

„A KÖRNYEZETMINŐSÉG FOLYAMATOS JAVÍTÁSA”

(A kistérségben élők és környezetük harmonikus kapcsolatának kialakítása, a környezet elemeinek és folyamatainak a védelme, valamint a fenntartható fejlődés környezeti feltételeinek a biztosítása)

határozható meg.

Az ennek teljesítését szolgáló rész-célok:

- 1) A környezet igénybevételének, terhelésének és szennyezésének a csökkentése, károsodásának megelőzése; a már károsodott környezet állapotának javítása / helyreállítása.
- 2) Az emberi egészség védelme, az életminőség javítása környezeti feltételeinek fejlesztése.

- 3) A természeti erőforrások megőrzése / fenntartása és az azokkal való ésszerű takarékoskodás / célirányos gazdálkodás, valamint az erőforrások megújulását biztosító gazdálkodás megvalósítása.
- 4) A társadalmi és gazdasági feladatok / folyamatok és a környezetvédelmi követelmények összehangolása.
- 5) A lakossági és a civil szervezeti kezdeményezések fogadása, a megvalósításban való részvétel feltételeinek biztosítása.

A programban előirányzott fejlesztések megvalósítása a főbb eredménymutatóknál:

Növekedést jelenthet:

- az életminőségénél
- a környezetbiztonságnál
- a megszerezhető támogatási forrásoknál
- a versenyképességénél
- a GDP - nél (bruttó hazai termék)
- a foglalkoztatásnál
- az életszínvonalnál
- a települési infrastruktúránál
- a természet közeli állapotok fenntarthatóságánál

Csökkenést jelenthet:

- a környezetterhelésnél / környezetkárosításnál
- az emberi egészséget károsító hatásoknál
- a térségi különbségeknél
- a hátrányos helyzeteknél
- az elvándorlásnál
- az élettér különbségeknél
- a krónikus halálozási okoknál.

A kistérség közös települési környezetvédelmi programja az 1995. évi LIII. törvényben előírtaknak megfelelően az alábbi programterületeket vizsgálja:

- 1) A települési környezet tisztasága és védelme**
(a köztisztaság fenntartása, a talaj- és talajvízvédelem, valamint a felszíni vizek védelme)
- 2) A csapadékvíz elvezetés**
(kül- és belterületi lehetőleg egységes vízgyűjtőterületi kezeléssel)
- 3) Kommunális szennyvízkezelés**
(házi-, ipari és közműves szennyvízelvezetés / szennyvízelhelyezés és tisztítás; folyékony kommunális hulladék kezelése)
- 4) Kommunális hulladékkezelés**
(hulladékgazdálkodási program; térségi regionális kommunális hulladékgazdálkodás és annak közszolgáltatási feladatai; veszélyes és ipari hulladékok kezelése)
- 5) Lakossági és közszolgáltatási eredetű zaj-, rezgés és légszennyezés elleni védelem**
- 6) Helyi közlekedésszervezés**
(elkerülő, összekötő és tehermentesítő utak fejlesztése; önkormányzati utak fejlesztése; forgalomszabályozás)
- 7) Ivóvízellátás**
(víztisztítás; vízvédelem)
- 8) Energiagazdálkodás**
(energiatakarékosság; megújuló energiaforrások)
- 9) Zöldterületi gazdálkodás**
- 10) Feltételezhető rendkívüli környezetszennyezés elhárítása és a környezet károkozás csökkentése**
(környezetveszélyeztetés- és a környezeti biztonság védelme; katasztrófák, súlyos balesetek elleni védekezés)
- 11) Az 1995. évi LIII. törvényben vizsgálatra kötelező jelleggel nem előírt, de a kistérség számára fontos további programterületek**
(állati hullák kezelése; természet- és tájvédelem, valamint az épített környezet védelme; környezet-egészségügy; társadalmi tudatformálás és környezettudatos nevelés; minőségbiztosítás, környezetirányítási rendszerek bevezetése, programok végrehajtásának menedzselése.)

Összegező megállapítások:

- Az egri kistérség tervellátottsága szerencsére igen széleskörű, gyakorlatilag a vizsgált időszakban (1997-2004. között) folyamatosan készültek tervek, elemzések.
- A kistérségre vonatkozó tervek összhangban vannak a rendelkezésre álló (szintén nagyszámú) megyei, régiós, országos tervekkel. A felsőbb szintű tervek orientáló hatása ugyanakkor nem következetesen és nem teljes körűen érvényesül elsősorban a különböző tervek elkészítési idejének

különbözősége miatt. Az is megállapítható, hogy a megyei, regionális terveknek szinte nincs kistérségi fejezete, ritka jó kivétel a jelenleg az NFT II számára készülő regionális terv helyzetelemző blokkja, amely kistérségi elemzésre, összehasonlításra is lehetőséget ad.

- Az átnézett, értékelt tervanyagok nem egyforma súlyúak, részletezettségük, avultsági fokuk is eltérő (de szerencsére viszonylag csekély mértékű). Arra súlyoztunk, hogy elsősorban a jövőre vonatkozó megalapozott, az uniós irányelvekkel, elvárásokkal jobban összhangban álló elemeket emeljük ki és ezeket építettünk be jelen tervbe.
- Fel kellett figyelni két hiányosságra is. Az átnézett tervek között alig van a humán szférával foglalkozó anyag, illetve a humán infrastruktúra fejezetek is elég szűkre szabottak, túlzottan fejlesztésorientáltak, hiányosnak érezzük a társadalmi megalapozottságot, mélységet. A másik jellegzetességet az általunk átnézett regionális tervek egyoldalúságában látjuk. Ez lényegében BAZ megye felülreprezentáltságát, pontosabban a szomszéd megye helyzetének, fejlesztési feladatainak túlreprezentálását jelenti. Lehetséges, hogy e tendencia nem tudatos, de annyi bizonyos, hogy bennük (a tervekben) kevesebb figyelem fordul a dinamikusabban fejlődő (mint például az egri) kistérségek sajátosságaira, ebből következik, hogy a fejlesztési célok, prioritások súlypontja is más. Amely számunkra, a kistérségre nézve nem előnyös.

4. A kistérség belső erőforrásainak összefoglalója, értékelése

4.1. Természet földrajzi elemek

Az Egri kistérség topográfiaailag az Északi-középhegység és az Alföld határterületeit foglalja magába. Nyugaton a Mátra-hegység nyúlványai, délen az Alföld északi pereme alkotja a természetes határokat. A kistérség változatos természetföldrajzi adottságait jellemzi, hogy mint mezorégióban jelen van a Mátra-alja, a Bükk-alja és a Bükk-hegység is.

A kistérség klímáját befolyásolja a hegyvidék és az Alföld között lévő 400-600 m-es szintkülönbség. A kistérség északi részének függőleges tagoltsága miatt változatos éghajlati sajátosságokkal rendelkezik, elsősorban a mikroklímák érvényesülnek.

A tenyészidő Eger környékén az országos átlagtól alacsonyabb, hiszen itt a napfényes órák száma 1300 körüli, - az Alföld déli részén 1450 órát is eléri. A tenyészidő hőösszege is alacsonyabb.

A kistérség területén leginkább a hegyvidéki talajféleségek alakultak ki. Ezek a talajok nagyon fiatalok, a mostani talajszelvények néhány évtizedes,

esetlen néhány évszázados múltra tekintenek vissza. A jelentős erdőirtások következtében a talajréteg is gyorsan pusztult. A felszín eltérő adottságainál fogva a talajképződés változatos volt, amely a domborzat, az éghajlat, a víz- és az eltérő növényzet együttes hatásainak a következménye. Főbb jellemző talajtípusai:

- savanyú nem podzolos barna erdőtalaj,
- az agyagbemosódásos barna erdőtalaj,
- és a Ramman-féle (kovaföld) barna erdőtalaj.

A kőolajtermelés 1960-ban kezdődött meg Demjén környékén, a termelés az 1970-es évekig növekedett, majd a magas kitermelési költségek miatt fokozatosan csökkent, a kutak egy része fokozatosan kimerült. A földgáz a kőolajtól függetlenül is megtalálható Demjén és Fedémes községek területén. Ennek a földgáznak a felhasználása Eger környékén történik, ahol az üzemek és a lakosság használja fel.

A magyar építőipar nyersanyagai a Bükk-hegységben nagy mennyiségben és jó minőségben fordulnak elő. Egertől keletre riolit- és dacit tufák fordulnak elő, az Eger-Tihaméri kőbánya pedig fűrészelt falazó blokkot állít elő.

A kistérségben a mezőgazdasági termelés a hegyek déli lejtőin és az előtte lévő síkságokon folyik. A kistérség teljes területe történelmi borvidék besorolással rendelkezik, ahol a szőlőtermelésnek, a borkészítésnek kialakult hagyományai vannak.

A szőlőtermelésben a hagyományos fajták mellett új piacképesebb fajták telepítése, - a feldolgozás, palackozás és a piaci – marketing – munkák komplex korszerűsítése szükséges.

A kistérség nagyon jelentős idegenforgalmi vonzerőkkel és adottságokkal rendelkezik:

- Eger város történelmi nevezetességei,
- a meglévő gyógyvíz források kihasználása,
- a gyógyidegenforgalom lehetőségei,

- a falusi turizmus lehetőségei.

A tényezők jobb kihasználása segíti a terület kedvezőbb alakítását, javítja az egyes települések népesség megtartó képességét.

A megye fő közlekedés csomópontjai között van Eger város is. Közlekedés szempontjából a megyeszékhely kedvezőtlen helyzetben van, mivel az autópálya, és a fő vasútvonalhoz való csatlakozása egy kisebb áteresztő képességgel rendelkező közúttal és egy kevésbé korszerűnek mondható vasúti csatlakozással kapcsolható be.

4.2. Gazdaság

Ipar:

A kistérség gazdasági fejlődésének legmeghatározóbb tényezője az ipar, amely nagyságrendjét tekintve hatással van a megye és a környező kistérségek fellendülésére is. Jelentős sikernek könyvelhető el, hogy –viszonylag gyorsan- a 90-es évek második felére túljutott a mélyponton és jelenkori teljesítménye már jóval meghaladja a rendszerváltáskor kimutatható értéket. Mindez annak fényében értékelhető még nagyobbra, hogy szerkezetében is pozitívan megváltozott: a bányászat, kohászat, építőipar, építőanyag-ipar visszaesett, kissé csökkent az eddig meghatározó élelmiszeripar részesedése ugyanakkor jelentősen növekedett feldolgozóiparon belül a korszerű gépjárműgyártáshoz kapcsolódó termelés. Az ipar részesedése a bruttó hozzáadott értékből emelkedett és meghaladja a megyei és országos értéket is.

Kedvező, hogy a térségbe tartozó ipari vállalkozások termékeinek nagyobb hányada külföldre kerül, az iparfejlődés legfőbb generátora a dinamikusan növekvő export.

A pozitív változások meghatározó tényezője a külföldi tőkebeáramlás volt, emellett hazai befektetők is érdeklődést mutattak a térség iránt.

A kistérség ipara döntően Egerre koncentrálódik, itt vannak a legnagyobb ipari vállalkozások: a ZF Hungária Ipari és Kereskedelmi Kft; a LEONI Hungária Ipari és Kereskedelmi Kft.; BOSCH REXROTH Pneumatika Kft; COLAS-EGUT Rt. Észak - Magyarország legnagyobb ipari vállalkozásai közé tartozik.

Kedvezőtlen változás volt az elmúlt 4 évben a BERVA Rt. összeomlása, még inkább az, hogy a megye volt második legnagyobb cége az Egri Dohánygyár Kft. megszűntette termelését, ami érzelmileg is negatívan érintette a lakosságot, mivel a patinás, több mint 100 éves cég a város egyik jelképe volt, nem beszélve a foglalkoztatás gondjairól.

Jó irányban történtek viszont változások a területfejlesztési programban megfogalmazott célkitűzések teljesítésében.

Az Egri Ipari Parkban a korábban vártnál lassúbb betelepülés lendületet vett, nagyobb beruházások valósultak meg (BOSCH beköltözése), újabb jelentős területek gazdára találtak, a fejlesztések várhatóan folytatódnak. Megépült a K2-es út, amely az Ipari Park megközelítése mellett a városi közlekedés szempontjából is jelentősnek számít, valamint befejeződött a kijelölt terület előközművesítése is. Megvalósult a fejlesztés II. ütemének jelzett Inkubátorház és innovációs technológiai központ amely rövid idő alatt betelepült vállalkozásokkal, és ugyancsak pozitívnak ítélnélhető, hogy a Kereskedelmi és Iparkamara átvette az épületet és a gazdaság innovatív fejlesztésében nagy

feladatot vállalt, régiós programban vesz részt (Regionális Innovációs Ügynökség).

A vállalkozásfejlesztést szolgáló alprogramban előrelépésnek tekinthetjük, hogy mára már betelepültek a kisebb vállalkozók számára ideálisnak mondható Vécsey-völgy úti, és Baktai úti ipari telephelyek.

Egyre inkább elfogadottá válik, hogy ipartelepítésre újabb lehetőségek Egerben az K2-es úttól délre fekvő területen, és a Tárkányi úton (volt OMYA telep), valamint a Bervai úton adódnak. Nagy veszteség lenne, ha a volt bervai ipartelep megszűnne, ezért Felsőtárkány község barnamezős beruházások megvalósítása céljából lehetőséget lát újabb ipari park létrehozására. Ez az elgondolás azért támogatandó mert Eger mellett a kistérséget erősíti, jelentős vagyont őriz meg és hasznosít.

Időarányosan dinamikusnak ítélnél a fejlődés ipari ágazatoknál a minőségbiztosítási rendszerek fejlesztése alprogramban. E rendszerek bevezetése általánossá vált az ipari vállalkozásoknál, mindezt erősítette a beszállítói körnél a munkát adó vállalat követelménytámasztása, valamint a piacok igénye is. Szükséges kiemelni, hogy e rendszerek a szolgáltatások, egészségügy, igazgatás területén is jelen vannak a kistérségben.

Iparfejlesztéssel kapcsolatos térségi adottságok összefoglalása:

- A kistérség ipara gyakorlatilag azonos Eger iparával,
- A kistérségben az ipar jelentős szereppel bír a foglalkoztatásban,
- Az optimális ipari struktúra kialakításához rendelkezésre állnak jelenleg nem, vagy alig működtetett létesítmények, csarnokok, telephelyek,
- Szinte valamennyi településen rendelkezésre áll közművesített, vagy közművesíthető terület az önkormányzatok, illetve magányszemélyek birtokában,
- A kistérségben is indokolt –a település adottságaihoz, hagyományokhoz, falufejlesztéshez igazodó- iparfejlesztési lehetőségek megteremtése,
- A rendszerváltás utáni iparstruktúra kialakulásában, de a jövő iparképében is legjelentősebb szerepe lehet a tartós beszállítói kapcsolatoknak (AUDI, OPEL, mezőgazdasági gépek, háztartási gépek),
- Egyre inkább az export válik a növekedés húzóerejévé,
- A kistérség fejlesztési koncepciójánál figyelembe kell venni azt, hogy termelő üzem létrehozása, termékfejlesztés, a technológia kutatás, a technológiák átvétele és bevezetése nem állami feladat: Ezeket mindenhol a gazdasági egységek kezdeményezik, tervezik. Az állami és önkormányzati támogatás elsősorban az infrastruktúrák, a jogszabályi keretek, az ösztönző adórendszer, a nem visszatartó vámszabályok, rendezési tervek létrehozásában és működtetésében várható el,

- A kedvezményekben nagyobb prioritást kell kapnia a fejlesztési koncepcióhoz illeszkedő, kapcsolódó munkahelyteremtésnek,
- Az önkormányzati irányítású oktatási, szakoktatási intézményekben a képzésnek a térség ipari-gazdasági, fejlesztési igényeihez kell alkalmazkodnia,
- A térség iparára jellemző a helyi ipari kooperáció alacsony színvonala, és a térségben rendelkezésre álló technológiák és szakmai erők kihasználatlansága.

Ipari ágazatok térségbeli szerepével kapcsolatos fejlesztési irányok lehetnek:

- gépipari, autóipari beszállítók letelepítése,
- környezetvédelmi ipar megjelenése, berendezések, műszerek gyártása,
- az információtechnológia valamilyen formában történő meghonosítása a térségben,
- az elektronika és műszeripar részarányának további növelése,
- kapcsolódás a régió szakágazatainak napjainkban kialakuló klaszteréhez,
- kutató kapacitások megtelepítésének kezdeményezése, elősegítése,
- információtechnológiai infrastruktúra kiépítésének elősegítése

A gazdaság fejlesztésén belül az iparfejlesztésre mind Eger városának, mind a kistérség további településeinek szüksége van a foglalkoztatás bővítése; a vállalkozói szektor erősítése és a stratégiai befektetők / beruházások vonzása érdekében.

Mezőgazdaság

A mezőgazdaság szempontjából fontos földterület **domborzatát** tekintve megállapítható, hogy Eger és Körzete Kistérségi Társulás területén a 0°-5°-os lejtőkategória dominál (94,5%). A 10°-nál meredekebb terület a kistérség összterületéből 5,5%. Ezek a területek a gyep és erdei ökoszisztémáknak kedveznek, a környezeti és a természetvédelmi szempontokat is kielégítik, elsősorban a gyepre alapozott állattenyésztésnek, erdőgazdálkodásnak adnak prioritást a mezőgazdasági termelésen belül.

A kistérség területének 93%-a a 0 és 400 m tengerszint feletti magasságban helyezkedik el, a többi 7% pedig 400 és 800 m-es tengerszint feletti magasságban, domborzati adottságokból fakadó hátrányok csak a 15%-nál nagyobb lejtésű, mintegy 5% körüli területre jellemzőek.

Belvízérzékenység tekintetében megállapítható, hogy 22,5% az a terület, ahol gyakorlatilag talajtani szempontból belvízveszély nincs. A kistérség 19%-án csekély mértékű a belvízérzékenység és mintegy 58,5% azon területek száma, ahol közepes belvízveszéllyel számolhatunk. A kistérség talajainak vízgazdálkodási tulajdonságaira a sekély termőrétegűség miatt a szélsőséges vízgazdálkodás jellemző.

Kistérségünkben a talaj **felszínborítása** nagyjából erdő. Felsőtárkányban, Egerbaktán, Noszvajon és Szarvaskőn a lomblevelű erdő dominál, Eger külterületén jelentős az erdő nagysága, de igen jelentős a szőlő területe is, a szántó és a természetes gyepek is jellemzők. Ergerszólát, Egerszalók, Demjén, Andornaktálya, Ostoros igen változatos felszínborítást mutat. Kerecsenden, Makláron, Nagytályán és Novajon a szántóterület dominál.

A terület több mint 50%-án közepes erózió a jellemző, erősen erodált területek aránya kevés, ami elsősorban a szántóföldi művelési ágban található.

A kistérség domináns talajtípusa a **barnaföld és a csermozon barna erdőtalaj**. A talajképző közet a talaj típusára, termékenységére, művelési ágára van elsősorban hatással. Az alapközet zömmel harmadkori és idősebb üledék, valamint nyirok, kisebb területen a glaciális és alluviális üledék. Felsőtárkány jelentős részén még agyagpala, fillit található. Az andezit, bazalt, riolit elsősorban Noszvaj, Szomolya településeken és csekély mértékben Eger és Egerszalók találkozásánál látható.

A termőréteg vastagsága a talaj termékenysége, hasznosítása szempontjából meghatározó. A kistérség településeinek jelentős része 100 cm feletti termőréteg vastagságú. Felsőtárkány területének több mint 50%-a viszont 20-40 cm termőréteg vastagságú, s mindösszesen 15% körüli a 100 cm feletti termőréteg vastagság. Ezen kívül még 10% nagyságú területen a 40-70 cm-es termőréteg vastagság a jellemző. Novaj területén mintegy 50% körüli a 40-70 cm termőréteg vastagságú talaj. Egerszalók, Ergerszólát és Andornaktályán foltokban található csupán 20-40 cm termőrétegű talaj.

A **talajok fizikai összetétele** Egerbakta és Felsőtárkány kivételével agyagos vályog a talajfizikai féleség. Egerbakta több mint 50%-a vályog, míg Felsőtárkányban agyagos vályog mellett mintegy 50%-ban nem vagy részben mállott durva vázrészecskék talajfizikai féleség található. A **talaj szervesanyag-készletét** tekintve 100-200 t/ha dominál, ami közepes ellátottságot jelent. A fentiekben bemutatott talajtulajdonságokból adódóan a terület talajának 94-95%-a gyengén savanyú, ill. erősen savanyú **kémhatású** talajok közé esik. Eger, Felsőtárkány, Noszvaj és Demjén településeken a felszíntől karbonátos talajok találhatók, mintegy 5-6%-ban.

Valamennyi talajtulajdonságot figyelembevevő talajértékelés a **talajértékszám** alapján történik. A termőhelyi adottságokat tekintve hátrányosnak tekinthetők azok a mezőgazdasági területek, melyek az agrárpotenciált jelző értékszámuk alapján az országos átlagnál gyengébbek. A 75/268 irányelv 3. (4) bekezdésében szereplő támogatási kritériumnak az országos átlag 80%-ánál gyengébb agrárpotenciálú területek feleltethetők meg, miszerint a talajok termékenysége gyenge és gazdaságosan nem javítható, de a mezőgazdasági termelést a természeti táj és az erőforrások védelme érdekében fenn kell tartani, a kultúrállapot és a lakosság helyben tartása érdekében, vagy a 75/268 irányelv 3. (5) bekezdésben szereplő, a halmozottan hátrányos helyzetűség alapján való támogatási

kritériumoknak azok a területek tekinthetők, ahol az agrárpotenciál az országos átlag, és annak 80%-a közé esik, és ez a hátrány párosul az elnéptelenedés veszélyével.

A kistérségben. Egerbakta, Egerszólát, Egerszalók, Demjén, Kerecsend településeken a 40-60 talajértékszám közé eső talajok találhatóak. Ostoros településen dominál a 40-50 értékszámú talaj, de kis %-ban megtalálható a 20-30 pont közötti is, és mintegy 15% körüli az 50-60 pont közé eső talajértékszámú talajok nagysága. Andornaktálya, Nagytálya, Maklár településeken a 40-50 pont közötti talajok találhatóak zömében, de kisebb %-ban előfordulnak 20-30 értékszámú talajok is. Noszvaj, Eger változatos képet mutat talajértékszám tekintetében. Talajértékszám tekintetében legkedvezőtlenebb adottságú település Felsőtárkány és Szarvaskő, ahol a település talajának több mint 50%-a 0-10 talajértékszámú csoportba tartozik. (Ostoros Novaj)

A termőföld minősége alapján meghatározott agráralkalmassági értékszámokat tekintve, megállapítható, hogy a mezőgazdaságilag művelt terület 61,2%-a az agráralkalmassági értékszám alapján nem éri el az országos átlag 80%-át. Az országos átlag és az átlag 80%-a közé esik 9088 ha mezőgazdaságilag művelt terület, ami a mezőgazdaságilag művelt rész 38,8%-a. Megállapítható az is, hogy nincs olyan terület a kistérségben, melynek agráralkalmassági értékszáma szerinti termőföld minősége egyenlő, vagy jobb lenne, mint az országos átlag. A 22070 ha kivett termőterületből jelentős az erdő, több mint 15000 ha területével. Megjegyezzük, hogy minden erdőterület agráralkalmassági értékszám alapján az 1. kategóriába tartozó területeken található.

Agrárstruktúra

Az agrárstruktúra alapvetően a művelési ágakra épül, azokhoz igazodik. 2003-ban az összes mezőgazdaságilag művelt terület 41890 ha, amelyből 28,76% a szántó, 9,07% szőlő, 11,56% a gyep területe. Meg kell jegyezni, hogy a kistérségben 34,29% az erdőterület, ami 14363 ha-t jelent. Ez magasabb a megyei és lényegesen magasabb a régió adatához viszonyítva. Egerben, Maklárán és Kerecsenden a legmagasabb a szántó aránya, Egerben 16,81%, Maklárán 75,14%, míg Kerecsenden 73,68%. Nagytálya és Novaj településeken közel 50% a szántó aránya. Demjénben Ostoroson és Egerszalókon ez az arány körülbelül 35%. A többi településen a szántóterület közel sem ilyen jelentős művelési ág.

Egerszólát és Maklár kivételével kert művelési ágba tartozó terület minden településen található. Legnagyobb szőlőtermő területtel Eger városa rendelkezik, de a mezőgazdaságilag művelt területből Andornaktályán a legmagasabb a szőlő területe.

A talaj minőségét, a talajok termőképességét még ma is az aranykorona értékkel fejezzük ki. Az átlagérték a kistérségben 14,9 aranykorona, ami alacsonynak tekinthető. Legmagasabb aranykorona értékű területek Maklárán, Ostoroson, Nagytályán, Novajon találhatóak, itt mind 20% feletti az átlagos aranykorona érték.

Andornaktályán 20 aranykorona érték körüli a szántó átlagos értéke, még Eger szántóterülete is 15,08 aranykorona értékű. Legalacsonyabb Egerszólát és Egerbakta települések szántóterületének aranykorona értéke. Egerszólát, Egerbakta, Felsőtárkány, Demjén, Noszvaj és Egerszalók szántóterületeinek hasznosítását az elkövetkezendő időszakban újra kell gondolni.

Az átlagos parcellaméretet 7,23 ha. Maklár, Kerecsend és Eger településeken legmagasabb az átlagos parcellaméret. Legkisebb Novaj településen, ahol egy tulajdonosra 1,17 ha terület jut.

Mezőgazdasági termelés és értékesítés

Az elmúlt időszakban tapasztalható a szerkezet rendkívüli leegyszerűsödése, és bizonyos mértékű uniformizálódása. Ennek veszélyei abban jelentkeznek, hogy az extenzifikálódó és alapvetően földigényes vetésszerkezet drasztikusan csökkenti a foglalkoztatási lehetőségeket, és átmenetileg nélkülözhetővé teszi mind a biológiai alapok fejlesztését, mind pedig a műszaki fejlesztést.

A főbb növények átlaghozamainál kisebb mértékű ingadozás tapasztalható. Az elmúlt tíz évben a hozamsökkenés a lucerna kivételével mérsékeltebb volt, mint más területeken, viszont azt állapíthatjuk meg, hogy a búza, a napraforgó és a lucerna terméshozamainál nincs akkora eltérés a megyei átlagokhoz, mint amennyit az aranykorona-értékben jelentkező különbségek indokoltak volna.

Eger körzetében a fehér és vörös borszőlők aránya kb. 50-50%, ami a piac igénye szempontjából nem nevezhető optimálisnak. A piac ugyanis a vörös borszőlők mintegy 70% -os arányát kívánna, tehát a következő időszakban a kékszőlő telepítését kell előnyben részesíteni. A mintegy 40 hektáros csemegeszőlő területnek mérsékelt szerepköre van. A kék borszőlő fajták közül meghatározó szerepe van (elsősorban az Egri Bikavér bor szempontjából) a Kékfrankos szőlőfajtának és különböző klónjainak.

Az utóbbi években fokozatosan nőtt a Cabernet franc és Cabernet sauvignon fajták jelentősége, a Zweigelt fajtának azonban a kívánatosnál nagyobb a részaránya. A termesztett kékszőlő fajták viszonylag magas száma elsősorban az Egri Bikavér előállításával, vagyis több, különböző vörösbor házasításával függ össze.

Az Egri-borvidék egyik legnagyobb gondja, hogy: a szőlőültetvények felének kora 15 év felett van, és csak 9% az 5 évnél fiatalabb ültetvények aránya. Az ültetvények kultúrállapotát a kezeltségi állapot és a tőkehiány mértéke jellemzi. A kifogástalanul és kielégítően kezelt ültetvények részaránya 82%, az elhanyagolt ültetvények aránya pedig 8,3%. Ezek az arányok elfogadható szintű kezeltségi állapotot mutatnak. Kedvező, hogy az elmúlt években gyorsult a telepítési tevékenység.

A körzetben az állatállomány csökkenése és az állattenyésztés termelésének visszaesése a növénytermelésnél leírtaknál is nagyobb ütemű, az ágazat működését veszélyeztető mértékű volt. A legjelentősebb, s ezzel együtt a legtragikusabb csökkenés azonban a szarvasmarhánál volt. Ennek ellenére a szarvasmarha a körzetben tartott állatállományon belül közel 50%-os arányt képvisel. Ez

alapvetően a nagyüzemben tartott baromfiállomány megsemmisülésének tudható be. A juhállomány a jelentős csökkenés ellenére megtartotta 8% körüli arányát az állatállományon belül.

A mezőgazdaság kistérségbeli helyzetével összefüggésben a következő alapelvek figyelembe vétele ajánlható:

- A körzet területének nagyobb részén lehetséges és szükségszerű a növénytermelés számottevő fejlesztése, a jelenleg leegyszerűsödött vetésszerkezet és tevékenység diverzifikálása.
- A fejlesztés következő alapfeltétele az integráció újjászervezése, illetve bizonyos községekben meglévő alapok továbbfejlesztése.
- A törpe- és kisbirtokok teljes körű gépesítése ésszerűtlen lenne, ezért felértékelődnek a körzetben a gépi munka szolgáltatásra képes szervezetek, a gépkörök és a géphasznosítási együttműködések. E lehetőségek kihasználása azonban nagymértékben függ attól, hogy a gazdálkodóknak mennyire sikerült érdekeiket felismerni.
- A vetésszerkezetben a pillangós növények súlyának növelése elengedhetetlen, amit középtávon a vetőmagfogással célszerű szorgalmazni.
- Véleményünk szerint a körzetben a szőlészet-borászat helyzetének megoldására az Egri-borvidék egészével összehangolt fejlesztési programot kellene összeállítani, tekintettel azonban az Európai Unió tagországainak piaci pozícióira és a versenytársak háttérbe szorítására irányuló magatartásukra, a programot hazai vagy az Európai Unión kívüli országokból származó befektetőkre lehetne alapozni. A befektetők mellett a szőlő- és bortermelők szövetkezése is elengedhetetlen, s ugyanilyen szükségszerűség a kis- és közepes szőlősgazdaságok tevékenységének diverzifikálása, az ágazattól való egyoldalú függőség oldása.
- A körzetben az állattenyésztés helyzete nehezzé vált. A kialakult arányok, az erősen lecsökkent állatlétszám a legelőterületek kihasználását nem biztosítja, ellentmondásba került a körzet korábbi hagyományaival, nem igazodik a piaci lehetőségekhez és súlyosbítja a foglalkoztatási gondokat is. Rövidebb távon olyan állattenyésztés fejlesztése lenne célszerű, amely elsősorban a meglévő nagyüzemi férőhelyek szarvasmarhával történő kihasználására irányul. A ház körüli állattartásban elsősorban sertéssel és baromfival számolhatunk.

Erdősültség és jellemzőinek területi elhelyezkedése, erdőgazdálkodás

A kistérség erdősültsége magas 36,1%-os. Az erdő faállományának összetételében a hosszú vágáskorú fafajok a meghatározók, ezen belül az állami és a magánerdőkben egyaránt a tölgy tekinthető uralkodó fafajnak. A pioner-erdősítésre jól alkalmazható, értékes és piacképes fenyőfélék ültetését 20-30% hazai lombos fafajjal elegyítve érdemes szorgalmazni. A rövid vágáskorú fafajokon belül az akác a meghatározó, a magánerdőkben aránya vetekszik a tölgyével.

A természetvédelmi korlátozások miatt a következő 10 évben reálisan legfeljebb évi 40,000 m³ fa kitermelésével lehet számolni. Az akácok egy részét véghasználat után őshonos fafajokkal kell átalakítani, amely a védett területeken az akác arányának csökkenését eredményezi. A körzetben 4152 ha olyan (7 aranykorona/hektár alatti) terület található, amelynek ésszerű hasznosítása hosszabb távon csak erdősítéssel képzelhető el. E területek 53%-a szántó művelési ágba tartozik.

Az adottságok az erdőgazdálkodás kiemelt kezelését indokolják. A korábban itt működött igen jelentős fafeldolgozó bázis a Felnémeti Fűrészüzem - megszűnt, és újraindítása rövid időn belül nem valószínű. A viszonylag jelentős fakitermelés ezért a fakereskedelem pillanatnyi viszonyainak megfelelően feldolgozatlan terméként értékesül. A véderdők magas aránya miatt az erdészeti projekten belül keresni kell a véderdő jelleggel harmonizáló megoldásokat.

A vadgazdálkodás a körzetben az új vadászati törvény végrehajtása után is nagy részben állami kézben maradt. Különösen a nagyvad-állomány gazdag. A hegyvidéken betelepített vadfajként elterjedt a muflon. A trófeák nem különösebben értékesek ugyan, de a vadásztatás feltételei kedvezőek.

Mező- és erdőgazdálkodási termékek feldolgozása

Az Egri-borvidékre jellemző a kereskedelmi pincészetek, borászati üzemek túlsúlya, elsősorban az EGERVIN meghatározó szerepe miatt. A kiváló minőségű, vagy eredetvédett bort potenciálisan kibocsátó pincészetek számarányában jelentős a termelői és a kisüzemi árutermelő pincészetek együttes aránya, de tárolótér kapacitásuk jóval kisebb, mint a kereskedelmi pincészeteké. A közel 400.000 hl tárolótér összességében elegendő a borvidéken termelt és tárolt bormennyiség befogadására és tárolására, azonban a tárolótér minőségi összetétele (a nagy vasbeton és műanyag tartályok túlsúlya miatt) nem felel meg a követelményeknek. A fehérszőlő feldolgozó kapacitás bőven, a kékszőlő héjon erjesztő feldolgozó kapacitás azonban csak szűkösen elegendő a borvidéken termelt szőlő feldolgozására.

Az erjesztő kapacitás összesen 144,734 hl a borvidéken, mely érték összességében elegendőnek tűnik, azonban minőségi összetétele a nagytérfogatú tartályok túlsúlya miatt (ez a nagyüzemekre jellemző) nem megfelelő.

A borkezelést illetően megállapítható, hogy a magángazdaságokban is elterjedt a derítés és a derítés utáni lapszűrés. Kovaföldszűrő berendezéssel négy üzem rendelkezik, a környezetkímélő Cross-flow szűrési technikát két üzem alkalmazza. A hideg és meleg kezelés csak az EGERVIN Rt. borászati üzemében valósítható meg. A fehér boroknál a reduktív technológia ezekben az években kezdi leváltani a hagyományos fél-oxidatív vagy fél-reduktív technológiát. A vörös borok érlelésénél az ún. nagy fahordós érlelés a jellemző. A kis fahordós és a különleges ún. barrikos érlelési technológia már megtalálható a borvidéken.

A borvidéken összességében elegendőnek mondható a palackozó kapacitás.

A kistérség mezőgazdaságának szembe kell nézni az agrártermékeket feldolgozó ipar differenciált helyzetével és speciális igényeivel. A gabona- és malomipari

szervezetek versenye, a szerződéses és integrációs kapcsolatok gyengeségei miatt mind a felvásárlás, mind az átlagár egyre nehezebben prognosztizálható, jelentősek a keresztbe-szállítások, amelyek terheit végső soron a termelők viselik. Külön ki kell emelni a Demjén mellett található, igen dinamikus fejlődő QUALITY CHAMPIGNONS Kft. szerepét egy sajátos termék, az étkezési gomba teljes pályájának kiépítésében, s azt az innovációs és foglalkoztatási szerepkört, amit a körzet egészében játszik.

Az állattenyésztés nagymértékű visszaesése miatt ma nincs tényleges szerepe a tej-, hús- és baromfi-feldolgozóipar ellátásában. Ezt a pozíciót fejlesztések révén nagy részben vissza lehet szerezni. Az EGERTEJ Kft.-nek szándékában áll a körzetből a tejfelvásárlást növelni, s ennek érdekében a nagyobb mennyiséget előállító termelőkkel tartós kapcsolatot is kialakítani.

Szőlészeti-borászati ágazatban az Egervin Rt. részesedése jelentős, de az egerszalóki, andornaktályai pinceszövetkezetek, az Ostoros-Novaj Bor Rt., a Vitavin Kft., a Thummerer-pincészet és más gazdaságok is egyre dinamikusabban fejlesztik részesedésüket, s az Egri-borvidéken belül és a körzet potenciális integrátoraiként vehetők számításba.

Az erdészetben belül ma egyértelműen az Egererdő Rt. játszik meghatározó szerepet.

Élelmiszeripari és erdei termék feldolgozásban szerepet kaphat a térségben a zöldség és gyümölcsfeldolgozás kapacitásainak kisüzemi fejlesztése, az élelmiszer-biztonság, a higiénia, a környezetvédelem EU normáinak figyelembevételével. Az egyéb élelmiszerek gyártása és erdei termékek feldolgozásának fejlesztése megoldható.

Idegenforgalom:

Az Egri Kistérség Heves megye, de túlzás nélkül lehet mondani, hogy az ország kiemelkedően sokoldalú idegenforgalmi adottságokkal rendelkező térsége. Az elmúlt évek tendenciái megerősítették, hogy a térség vonzereje növekszik: szállásférőhelyek, üdülők épülnek, korszerűsödnek, a vendégek számára egyre több vonzó program nyújt kikapcsolódási lehetőséget, a szektor munkaerő felvevő képessége növekszik.

Az Észak - Magyarországi Régióban a kereskedelmi szálláshelyek férőhelyeinek 24 % - a az egri kistérségben található; az 1000 lakosra jutó kereskedelmi és magán szállás férőhelyek együttes száma 95 db, ami több mint a régiós átlag (30 db) háromszorosa.

Heves megyében száll meg a régióba érkező vendégek közel fele. Az egri kistérség a régió vendégforgalmából egyharmaddal részesedik.

A külföldi vendégek is Heves megyét keresik fel legnagyobb számban, azon belül is az egri kistérséget. (A külföldiek száma - elsősorban Eger vonzáskörzete miatt - az egri kistérségben több, mint B. - A. - Z. megyében összesen.)

Eger és térsége fontos, hagyományos kirándulóközpont is egyben, az ifjúsági túrázás egyik ki nem hagyható megállóhelye. A szállást nem igénylő látogatóforgalom nagysága igen tág határok között becsülhető, visszafogott becslések is milliós nagyságrendről szólnak.

A kistérség fontosabb idegenforgalmi adottságai:

Kulturális és örökségturizmus

A Magyarországra látogató külföldiek véleménye alapján az egyik legkeresettebb turisztikai vonzerő hazánk kultúrája, a kulturális rendezvények, műemlékek népszokások, ezért különösen fontos, hogy a kistérség milyen, a kulturális- és örökségturizmushoz tartozó vonzókat tud felsorakoztatni. Eger az ország egyik legszebb barokk városa, ezeréves püspöki székhely, ma érseki központ, számos kulturális vonzerővel, múzeummal, kiállítással rendelkezik (Székesegyház, panoptikum, Gárdonyi Géza Emlékmúzeum, Líceum, Spekkula Csillagvizsgáló, Minorita templom, Rác templom, Minaret Kisréposti Palota)

Várak

Eger vára és a hozzáfűződő történelmi események jelentik az egyik legfontosabb vonzerőt Eger idegenforgalmában. A Dobó István Vármúzeum az ország leglátogatottabb múzeuma (évi kb. 400 ezer látogató), amely többek között bemutatja a vár történetét, a föld alatti kazamatákat és a középkori büntetési módokat, eszközöket. Meg kell említeni a festői szépségű Szarvaskői várromot, amely ma inkább az ökoturizmus résztvevői által ismert, karbantartása, és turisztikai hasznosítása többet érdemelne.

Kulturális rendezvények

A kulturális és rendezvényturizmus gazdag kínálata jelenik meg kistérségünkben, amely jelentős részben Egerre és környékére, koncentrálnak de környező településeken is vannak évente rendszeresen megszervezésre kerülő rendezvények, fesztiválok, egyéb kulturális események.

Nemzetközi jelentőségű fesztivál, program ill. nagyobb számú turistát vonzó program jelenleg kevés van, de van néhány olyan esemény vagy rendezvény, amely megfelelő fejlesztések révén nagyobb tömegek vonzására is alkalmas lehet.

Egészségturizmus

Az egri kistérség gazdag egészségturisztikai szolgáltatásokkal bír. Eger város fejlett fürdőkultúrával rendelkezik, amely a török hódoltság idejéből ered. Az 1600-as évek elején épített török fürdő ma is gyógyfürdőként üzemel.

Egerszalók igazi nevezetessége a föld mélyéből feltörő hévízforrás, mely a csontsérülések utókezelésére, izületi és reumatológiai bántalmak gyógyítására kiváló. Termálvízzel rendelkezik még Ostoros község is.

Az elmúlt időszakban jelentős beruházások valósultak meg a turizmus ezen ágában: megépült az egri fedett uszoda, megújult és szolgáltatásaiban jelentősen bővült az egri termálfürdő, sok szálloda bővítette gyógy és wellness szolgáltatásait. Nagyon kedvező változás, hogy megkezdődött és lendületesen folyik az egerszalóki víz hasznosítására tervezett fürdőberuházás építése.

Aktív- és ökoturizmus

Az aktív turizmushoz tartozó tevékenységek önálló vonzerővel is bírnak, ugyanakkor mint kiegészítő tevékenységeknek a komplex idegenforgalmi kínálat kialakításában jelentős választékbővítő szerepük van. Kistérségünk egész éven át kedvező feltételeket nyújt az aktív időtöltést kedvelők számára

a) Lovaglás

A lovaglás iránti kereslet is növekvő tendenciát mutat, a külföldi és a belföldi vendégkörön belül egyaránt. Egerben működik lovastanya, mely a lovasturizmus egyik nagyobb centrumának is tekinthető (lovasiskola, tereplovaglás, lovastúra-szervezés, sétakocsikázás, télen lovasszán, stb.).

b) Kerékpározás

A kistérségben minden adottság megvan a kerékpározáshoz, azonban kevés a kiépített kerékpárút. Ebben azért történtek fejlesztések a kistérségben (Eger-Felsőtárkány, Maklár), és beindult a kistérség kezdeményezésére, a települések önkormányzataival közösen kerékpárút hálózat kijelölése, amely első lépés ahhoz, hogy a közeljövőben jelentős áttörést tudjunk elérni

Természeti értékek, ökoturizmus, túrázás és természetjárás

A természeti értékek, az ökoturizmus és a túrázás-természetjárás elsődleges színhelyei. Az ökoturizmus különféle formáihoz tartozik a természet-megfigyelés és fényképezés, az élővilág megfigyelése, tudományos ismeretterjesztés, ismeretközvetítés, oktatóbázisok és tanösvények kialakítása, természetvédelmi táborok szervezése és a szabadidő-eltöltés választékában a természetközeli aktív turizmus különböző formáinak – horgászat, természetjárás, kerékpározás, lovaglás – bekapcsolása. Kistérségünkben jelentős fejlesztés valósult meg Szarvaskőben az Öko-Park Kemping és panzió, amely vállalkozik ökotúrák szervezésére is (Szarvaskői geológiai tanösvény).

Felsőtárkány-Szikla forrás-Stimec-ház útvonalon 5 km hosszú pálya áll a turisták rendelkezésére.

Bor és gasztronómia

A borturizmus feltételei elsősorban a megye két borvidékén – az Egri és a Mátraaljai borvidéken – adóttak. A Borutak szervezetileg létrejöttek, azonban tevékenységeikben kialakulóban vannak.

A 4000 hektáros történelmi Egri Borvidék vörös borairól ismert, leghíresebbek az Egri Bikavér és az Egri Leányka. A borvidék borait a legtöbb helyen szeptember-októberben lebonyolításra kerülő Szüreti Napok népszerűsítik, ahol a legkülönbézetesebb borral kapcsolatos rendezvények kerülnek megszervezésre. Az egri borpincék hossza megközelíti a város utcáinak hosszúságát.

A borvidékek nemzetközi, míg a megye gasztronómiai értékei helyi jelentőségű vonzerőknek tekinthetőek.

Konferencia- és üzleti turizmus

A konferenciaturizmus legfőbb előnye, hogy elsősorban a turisztikai főszezonon kívül kerül lebonyolításra, ezáltal biztosítva a szálláshelyek és a kapcsolódó turisztikai szolgáltatások kiegyenlítettebb értékesítését.

Évente több konferencia, szimpózium, szakmai találkozó kerül megrendezésre Egerben (Eszterházy Károly Főiskola, szállodák) és környékén (Noszvaj, Felsőtárkány) ennek feltételei sokat javultak az elmúlt 5-6 évben a szállodai konferenciatermek számának növekedésével. Régiós jelentőséggel bír a Hotel Eger & Park által megvalósított Konferenciaközpont, amely több mint 500 fős kongresszusok és más rendezvények színvonalas megszervezését teszi lehetővé, és újabb fontos vonzerőt jelent a város számára.

Kistérségünk tehát kiváló adottságokkal rendelkezik a turizmus fejlesztésére, de esetenként hiányoznak a sokoldalú hasznosítás alapfeltételei, a jó megközelíthetőség, a színvonalas szolgáltatási háttér és program kínálat. Ezeken túl kevés az egész évben, évszaktól függetlenül látogatókat vonzó attrakció, összehangolt programok. Kedvezőtlenül befolyásolja a turisztikai termékek versenyképességét a környezeti kultúra sok helyen alacsony színvonala, és a természeti értékek nem megfelelő védelme.

Versenyképes turizmus kialakításához alapvető fontosságú, hogy a marketing akciókat összehangolt, tematikus, célcsoport-orientált megközelítés jellemezze. Fontos továbbá, hogy a speciális igényeket is kielégítő újszerű, színvonalas tájékoztató anyagok elkészítését hatékony terjesztési módszerek bevezetése kísérje.

Kevés kivételtől eltérően a turizmus jövedelemtermelő képessége alacsony, amelynek fő okai az alábbiak szerint határozhatók meg: kevés a komplex turisztikai termék, a szolgáltatások színvonala a turisztikai keresletnek nem megfelelő, szálláshelyek hiányos térségi eloszlása akadályozza a turistákat a helyben maradásra.

A szálláshelyek mennyiségi és minőségi fejlesztése nélkül a turisztikai vonzerők nem készítetik hosszabb idő eltöltésére a turistákat, ami gátat vet a turizmus

jövedelemtermelő képessége javításának, a munkahelyek hosszú távú fenntartásának.

A fejlesztések hatására a vonzerők komplex turisztikai terméké alakíthatók, látogatottságuk nő. Fejlesztések megvalósításával a magasabb igényű turisták igényeit is ki lehet elégíteni, amely nagyobb fajlagos bevételt, a tartózkodási idő megnövekedését és a visszatérő látogatók számának emelkedését eredményezi.

Mindez munkahelyeket teremt, jövedelemhez juttatja a térséget, a lakosság helyben tartását segíti elő és multiplikáló hatást fejt ki más ágazatokban is. A fejlesztéseknél a környezetvédelmi szempontok fokozott figyelembe vétele fontos követelmény amit ösztönözni is kell, ugyanakkor esetenként ésszerű kompromisszumot kell kialakítani a turizmus igényei és a természetvédelem követelményei között.

Kereskedelem:

A 90-es évek elején a kereskedelemben is lezajlott a privatizáció, amely más hatásokkal együtt alapvetően megváltoztatta Egerben és a környező településeken is a kereskedelmi szervezetek struktúráját, tulajdonosi viszonyait. A privatizáció közvetlen értékelhető jele volt a nagyobb kereskedelmi egységekben foglalkoztatott létszám csökkenése. Ezzel párhuzamosan viszont nagy számban nyíltak, alakultak a kereskedelemben, vendéglátásban próbálkozó, kezdő (általában kis, családi) vállalkozások. Tovább emelte a foglalkoztatottsági szintet a maga bizonytalanságával együtt) az agresszívebb, rámenősebb kereskedelmi szervezetek által alkalmazott ügynöki értékesítés, ill. a számtalan formában előforduló utcai, út menti árusítás. Elterjedtek a fekete, szürke gazdaságra jellemző módszerek, negatívumok.

A kereskedelmi láncok betelepítése a 90-es évek második felében kezdődött meg: Spar, Jé C+C, Alfa, Profi, később a TESCO, INTERFRUCT Cash and Carry, Penny Market, PLUS, OBI és ezek alkotják a régi nagyobb, de átalakult boltokkal együtt (Smatch, HELIKER). Eger nagy üzleteit.

Ezek hatása az elszaporodott kis üzletekre nem okozott tömeges megszűnést, inkább az egy fokkal nagyobb kategóriába tartozó üzlet zárt be, profilt váltott, vagy a nagyok bekebelezték. Ezt mutatja a kereskedelmi vállalkozások számának alakulása is. Az egyéni és társas vállalkozások száma és aránya megnőtt, a vállalatok, szövetkezetek szerepe egyre mérséklődött. Egyéni vállalkozásként működik a kereskedelmi vendéglátó egységek 65-75%-a, de ez a város környéki településeken gyakorlatilag 100%.

Úgy tűnik a vevők egy részénél kialakult egyfajta vásárlási rendszer: nagyobb vásárlásaikat a bevásárló központokban bonyolítják, ahol nemcsak élelmiszert, hanem egyúttal számtalan áruféleséget vásárolhatnak egy helyen. Mindez azt jelenti a kis üzletek számára, hogy kínálatukban egyre nagyobb szerepet kapnak a napi cikkek (tejtermék, hús, hentesáru, kenyér, péksütemények, zöldség, gyümölcs) amelyeknél fontos a frissesség, és amelyekért a vásárlók naponta nem mennek ki a város szélén lévő bevásárló központokba.

A tapasztalatok szerint az áruházi eladási forma stagnál, ill. módosul. Ruházati kereskedelemben a polarizáltság növekszik. Egyrészt megjelentek az olcsó keleti árukat kínáló üzletek (kínai, török, indiai, stb.), másik oldalon a vállalkozók üzleteiket világmárkákat kínáló butikká, „shoppá” alakítják.

Az iparcikk kereskedelemben is hasonló tendencia tapasztalható. Megjelentek a szakosodott kis bútorboltok, elektronikai és háztartási szaktoltok, a márka, illetve mintaboltok, szervizek.

A vendéglátásban is a legszembetűnőbb változás a kisebb, olcsóbb kategóriájú egységek számának növekedése. Egerben gyakorlatilag megszűnt a lakótelepi étterem kategória. A belvárosban és környékén lévő vendéglátó helyek megújultak, számuk erősen megnövekedett, jelentős részük az idegenforgalomra orientálódott.

A kiskereskedelmi üzleti és vendéglátóhelyi ellátottság - 18 db 1000 lakosra vetítve - az egri kistérségben a legnagyobb, úgy a régióhoz (régiós átlag 14 db), mint Heves megyéhez viszonyítva. A boltok nagyobb hányada élelmiszer szaküzlet és élelmiszer jellegű vegyes üzlet.

A régió idegenforgalmi jelentőségéből adódóan fontos szerepet tölt be a vendéglátás. 1999 - ben 1000 lakosra átlagban 5 vendéglátóhely jutott, ezen belül a legtöbb -6 db - az egri kistérségben. A vendéglátóhelyek több, mint fele étterem és cukrászda.

Főbb lehetőségek, adottságok, a fejlődés lehetséges irányai

A kereskedelemben napjainkban egyfajta forradalom ment és megy végbe, olyan technikai-műszaki újdonságok segítik a munkát amelyek egyben új lehetőségeket, elmozdulási irányokat jelentenek: árumozgatás és prezentálás eszközeinek változása, számítástechnika elterjedése, vonalkód rendszer, új kereskedelmi csatornák és formák létrejötte.

Egyre erősebb verseny jellemző a kereskedelemben, a legtöbb termék esetében telített a piac, így növekvő eladási teljesítmény csak egymás rovására biztosítható. Az eladóhelyek tekintetében szűk keresztmetszetet jelent a kedvező telephely, egyre nehezebb pl. belvárosi, jó forgalmat ígérő ingatlant megszerezni.

Néhány olyan trend amely az európai folyamatokkal együtt nálunk is érezhető lesz, és amelyeket a kistérség jövőképe szempontjából is figyelembe kell venni:

- a nagyok egyre nagyobbak lesznek, jellemző lesz a multinacionális konszernek emelkedő részesedése, a nagy láncok térnyerése,

- az üzletek polarizálódnak, ily módon a közepes árfekvésű boltok veszítenek szerepükből, erősödik az alsó árpiaci szegmens, és erős pozíciót foglalnak el a minőségvezető stratégiát folytatók is,
- a friss áru iránti igény növekszik, a nagy alapterületű boltok és bolthálózatok számára ez komoly logisztikai probléma megoldását veti fel,
- nő a vásárlók öntudata, kritikusan szemlélik a kereskedők munkáját, növekednek elvárásaik és ezeknek hangot is adnak,
- bolton belüli innovációk, technikai fejlesztések várhatóak,
- a gyártó-kereskedő kapcsolata javul, egyre inkább partneri viszony alakul ki a kölcsönös függés és egymásrautaltság belátásával.

Szolgáltatások

A hagyományos lakossági (személyi és javító) szolgáltatások a kistérségben az elmúlt évtizedben átalakultak. Egyes korábbi állami, szövetkezeti szervezetek által végzett szolgáltatások megszűntek, vagy privatizálásra kerültek (pl. textiltisztítás, autójavítás). Így mára e szolgáltatástípusnál – jellegéhez, nagyságához, eszközigenységéhez igazodva – szinte teljesen a magántőke, az egyéni vállalkozás a jellemző.

A kistérségben ezen szolgáltatásokból általában a keresletnek megfelelő a kínálat, kapacitás, előfordul azonban néhány szakmában –főleg az idősebbek számára érződő- esetenkénti hiány (cipész, szabó).

Egerben a tapasztalatok szerint a szolgáltatások széles skáláját tudják nyújtani a vállalkozók, kielégítve a város, s részben a környék lakosságát egyaránt. A kereskedelemhez hasonlóan a szolgáltatások terén is jóval szélesebb települési körben érződik Eger vonzó hatása. Meglehetősen széles a szolgáltatási kínálat Andornaktályán, Ostoroson, Makláron, Felsőtárkányban, míg a kisebb településeken többnyire 1-1 vállalkozó, mesterember képviseli az adott szakmát.

Hagyományos típusú szolgáltatási tevékenységnél –bár természetesen a települések érdekében fontos, hangulati elemeket sem nélkülöző szerepet tölthetnek be- az önkormányzatok számára a lehetőségek, terület biztosítása, esetleg szolgáltatóház építésére koordináló szerepkör, fogalmazható meg, egyébként döntően piaci erők szabályoznak.

Eltérő a helyzet az új igények, új (bővülő) tevékenységekhez kapcsolódó szolgáltatások felmérésénél, minősítésénél.

Ezek lehetnek:

- motorizációhoz kapcsolódó szolgáltatások (autókereskedés, szerviz),
- idegenforgalomhoz kapcsolódó szolgáltatások (információ, kölcsönzés, pénzváltás, stb.),
- üzleti élethez kapcsolódó szolgáltatások (informatika, e-kereskedelem, home-banking, elektronika, üzlet, szerviz, tanácsadás, üzleti információ)
- szórakozás, rekreáció (sport, fitness, stb.).

E szolgáltatásokra jellemző a nagyobb tőkeigény, hosszabb távú és bizonytalanabb megtérülés. Keresletük most van kialakulóban, vagy látens, de mindenképpen felfelé ívelő, a konkurencia kevés, nem számottevő. Ezért ezeket a szolgáltatástípusokat – a piaci kereslet növekedésével összhangban- bővülő, üzletileg potenciálisan kiaknázható szektorként jelölhetjük meg.

A tervezett kereskedelem és szolgáltatás fejlesztési elképzelések, mint pl.: az agrárstruktúra és vidékfejlesztési programon belül kidolgozott jelentős fejlesztési projektek; Egerben a parkolási feltételek javítása; a szálláslehetőségek és az ellátás mennyiségi és minőségi fejlesztése a kistérségben mind - mind a reális fejlesztési fővonal, a turizmus lehetőségeit bővítik, segítik.

4.3. Humán erőforrások

DEMOGRÁFIAI FOLYAMATOK

A kistérség népessége, lakosainak száma 1990 január 1-én 82.527 fő, 2002.dec.31-én 79.528 fő volt. A népességfogyás elsődleges okának tekinthető az alacsony születésszám és alacsony termékenység, valamint a halálozások számának tartósan magas szintje mellett az utóbbi időszakban a településenként változó előjelű, de összességében negatív vándorlási különbözet.

A kistérség települései közül Demjén, Egerbakta, Eger, Nagytálya településeken következett be csökkenés, míg a többi településen a lakosság számának növekedése mutatható ki. Legdinamikusabban Egerszólát, Ostoros, Kerecsend lakossága növekedett, Kerecsenden ez a növekedés egyértelműen a roma lakosság számának növekedésére vezethető vissza. Egyedül Eger város az, ahol a csökkenés a 0,5%-ot meghaladta, de népsűrűsége és lakosságszám tekintetében nem nevezhető veszélyeztetettnek. E kategóriába azok az elnéptelenedéssel veszélyeztetett települések tartoznának, amelyeken a települési népsűrűség az országos népesség 50%-ánál kevesebb, a népesség fogyása meghaladja a 0,5%-os arányt, az 1990. és 2002. évi települési lakosságszám változásának megfelelően. Megállapítható, hogy Demjén népsűrűsége mintegy negyede az országos népsűrűségnek, de a népességváltozás csupán -0,04%. A többi településen, ahol a lakosság száma csökkent, a csökkenés mértéke sehol sem nagyobb, mint 0,13%.

Természetes szaporodás a kistérségben összességében az elmúlt 15 évben negatív tendenciájú, az elhalálozások száma nagyobb a születések számánál, az összes település átlagában ez -1,2 fő 1000 főre vetítve. Természetes szaporodás csupán Egerszalók, Ostoros és Kerecsend településeken mutatható ki. A legmarkánsabb különbség igazán Kerecsenden látható.

Munkaerőhelyzet és a munkanélküliség szempontjából is érdekes a férfiak és nők aránya. A kistérségben, mint az országban is a férfiak aránya alacsonyabb, az összes település átlagában 48,50%. Valójában az egyes településeken belül az eltérés nem számottevő. Demjénben a legalacsonyabb a férfiak aránya, mindössze 45,05%, Nagytályán, Ostoroson viszont a nők aránya alacsonyabb a férfiakhoz képest.

Az elvándorlás a természeti és gazdasági környezettől, munkahelyek számától, foglalkoztatottságtól, infrastruktúrától is nagymértékben függ. A kistérség összességében a 90-es évek utolsó harmadáig a településekre való odavándorlás a jellemző, 1997-től már elvándorlás mutatható ki az egyenlegben. Megállapítható, hogy két település kivételével 1994-ben minden településre az odavándorlás volt a jellemző, de Egerbaktán és Noszvajon az egyenleg 0, tehát ahányan elhagyták a települést, ugyanannyian be is vándoroltak. 1995-től Demjénben, Egerbaktán, Kerecsenden, Noszvajon már az elvándorlás jelentősebb, addig 1997-ben Egerszólát, Egerszalók, Egerbakta, Felsőtárkány és Szomolya településeken az elvándorlás lényegesen magasabb, mint a korábbi években, így összességében 1997-ben ez az oka a negatív irányú egyenlegnek.

A népességvándorlást 2003-ban országosan vizsgálva, az egyes régiókat tekintve összességében pozitív változás csak a közép és nyugat magyarországi régiók felé történt, az összes többi régióban csökkenés jellemző, melyben első helyen az Észak-magyarországi régió áll. Régióon belül az előző évhez képest csak Hevesben érzékelhető pozitív változás. Heves megyében 2000-2003 évek átlagában 1000 lakosra 0,8 fő bevándorló az egyenleg, ugyanekkor az egri kistérségben viszont 2,0 fő elvándorlási egyenleg alakult ki.

A 15 év alattiak arányát a népességből a kistérségben átlagban 1994 évben 17,6%, 1997-re 16,9%-ra csökkent, 2002-re 14,8%-ra csökkent. Fontos mutató, mely településenként nagy szóródást mutat. 2002-ben a legtöbb 15 év alatti személy Egerben található (8004 fő), ami csupán 14,05%-ot jelent. Ebben az évben már Kerecsenden a legmagasabb a 15 év alattiak aránya, ami a korábban említett tényezők következménye. Ezt követi Szomolya és Egerbakta. A többi településen 20% alatti ez a szám.

Míg 1994-ben a 60 év felettek arányában nincs lényeges különbség a kistérségben a megyéhez viszonyítva, ugyanakkor 2002-re a 60 év felettek aránya a kistérségben lényegesen magasabb, mind a megye, mind a régió vonatkozásában. Ennek oka, hogy 1994-től 2002-ig Eger lakosságából a 60 év felettek száma 613 fővel csökkent.. Az is igaz, hogy 2002-ben Nagytálya településen legidősebb a lakosság, mivel ott a legmagasabb a 60 év felettek aránya, 23,75%. Demjén, Noszvaj, majd Egerszólát és Novaj követi ezt, ahol 20% feletti az arány. Legfiatalabb a lakossága Kerecsend, Egerszalók településeknek, ahol 14,87-16,07% csupán a 60 év felettek aránya.

Az öregedési index (60 év feletti/15 év alatti népesség aránya) egyértelmű mutatója a népesség korosztályok szerinti megoszlásának. Míg 1994-ben Andornaktálya, Egerszalók, Noszvaj települések idősebb lakosság számot mutatnak, mint Eger városa, addig 2002-re Eger lett az öregedési index alapján a negyedik legidősebb település.

A koncepció szempontjából lényeges néhány mutató az egri kistérségben 2003-ban:

- az 1000 lakosra jutó élveszületések száma (8,3) fő kisebb, mint a régiós átlag, (9,7 fő)

- az 1000 lakosra jutó halálozások száma (11,6 fő) is a régiós átlag alatt van (14,1 fő), de lényegesen magasabb, mint az élveszületettek száma
- a születéskor várható élettartam a férfiaknál 65,9 év, a nőknél 75,9 év (megyei átlag)
- az aktív korúak aránya 65 % régiós átlag 62,3 %)
- a térbeli mobilitás kedvezőtlen irányú, az 1000 lakosra jutó vándorlási különbözet az egri térségben 200-2003 között átlagosan 2,0 fő veszteséget mutat
- a lakónépesség 1990 - 1999. között 4,5 % - kal csökkent (megyei átlag - 3,2 %; régiós átlag - 3,6 %)
- az állandó népesség főbb korcsoportonkénti aránya 1999 - ben:

< 14 év	15 - 59 év	60 - X
15,5 %	65,0 %	19,5 %

Az 1997 - ben a kistérségre készült komplett területfejlesztési program részletesen elemzi az akkori demográfiai helyzetet és a várható változásokat. Az anyag készítői bizonyos mutatókban 2020 - ig prognosztizálták a várható főbb változásokat az alábbiak szerint:

	2005.	2020.
• népességszám csökkenés	- 6,5 %	- 7,7 %
• életkor szerinti megoszlás		
< 14 év	19,35 %	14,27 %
15 - 19 év	62,79 %	62,18 %
60 - X év	17,86 %	23,55 %

- távlati jellemzők: csökkenő lakosságszám; romló életkori összetétel;
 - női többlet;
 - magas eltartási arányok;
 - változatlan tendenciájú migráció;
 - képzettebb és kommunikációra alkalmas személyekre van szükség

A 2003-ig történt demográfiai változások megerősítik a prognózisban jelzett tendenciákat.

Ezt is figyelembe véve a kistérség fejlesztésének koncepcionális kulcskérdése egy olyan új szemlélet és megközelítés kialakítása, ami hozzájárul:

- az emberi erőforrások tágran értelmezett (kultúra, tudomány, innováció, K+F) újratermeléséhez,
- a munkaerő költségének növekedéséhez,
- a hatékonyabb munkavégzéshez,
- az életminőség javításához,
- a "tudásszektor" megfelelő szintű kezeléséhez és eredményességük elismeréséhez.

MUNKAERŐHELYZET, FOGLALKOZTATOTTSÁG

Eger térségének foglalkoztatási szintje már 1990-ben is, hasonlóan a tőle északabbra fekvő térségekhez alacsony volt (43,5%-os). A piacgazdaságra való áttérést követően évente 8-10%-kal csökkent a gazdasági aktivitás, és a foglalkoztatottak száma, amely 1997-ben érte el mélypontját a kistérségben is. A 2001 február 1-i népszámlálás adatai szerint a megyében a 15 éves és idősebb népesség 47%-a volt aktív.

A munkavállalási korú népesség és a gazdaságilag aktív népesség ellenkező irányú mozgása az inaktív népesség nagymértékű gyarapodásának a következménye. A munkavállalási korú inaktívak állomány négy nagy csoportból áll: a gyermeknevelési támogatásokat igénybevevőkből, a tanulókból, a nyugdíjasokból és a háztartásbeliekből. Az inaktivitás magas szintjét részben magyarázza, hogy a munkanélküliségi ráta csökkenése elsősorban nem a foglalkoztatás bővülésének, hanem a munkanélküliek munkaerőpiacról történő kivonulásának eredménye. Ezt a folyamatot erősítette a korai nyugdíjba vonulás lehetősége, illetve a közép- és felsőoktatásban résztvevők számának erőteljes növelése is.

A munkanélküliségi ráta Eger térségében 1993. év elején volt a legmagasabb, közel 20 %-os, azóta folyamatosan csökkent, 2002. év végén 4,5 %-os, majd kismértékben emelkedett, Eger körzetében 2003 november végén 7,5%.

A kistérség településein 2002 -ben a munkanélküliek száma 3182 fő volt arányuk a 18-59 éves korú népességet tekintve 4,5%, ami jóval kedvezőbb a megyei és régiós átlagtól is. Ehhez képest 2004 végére a kistérségben emelkedett a munkanélküliek száma, amelyben nagy szerepet játszott néhány nagy egeri cég létszámleépítése (BERVA, Dohánygyár).

A tartós munkanélküliek száma 1997 és 2002 években a kistérségben 1601-ről 873 főre esett vissza ami igen kedvezőnek mondható, azóta viszont kisebb mértékben ismét emelkedett ez a mutató. Arányuk átlagban 50,32% volt 1997-ben, míg 2002-ben 38,8%, 2003. December 20-án pedig 35,4%.

Jövedelem pótló támogatásban részesülők aránya 1000 lakosra vonatkoztatva Egerszóláton 3,5 fő, Noszvajon 7,5 fő, Demjénben 19,8 fő, Egerbaktán 47,4 fő, Kerecsenden 59,2 fő.

A lakóhelyen foglalkoztatottak aránya a foglalkoztatottak számához viszonyítva átlagosan a kistérségben 68,02% 2001-ben. Ez azt jelenti, hogy a munkavállalók közel háromnegyed része lakóhelyén dolgozik. Nem meglepő, hogy az Egerben lakóknál legmagasabb ez az érték, ami 75,38%-os. Novaj, Nagytálya, Ostoros kivételével magas a nem lakóhelyen foglalkoztatottak aránya, ami elsősorban Eger város közelségének és munkahely lehetőségének tudható be.

A kistérség foglalkoztatási folyamataiban érezhető volt az elmúlt 15 évben, hogy jelentősen megnőtt az önálló foglalkozásúak aránya. Míg 1990-ben az aktív keresők 5%-a minősült önállónak, illetve segítő családtagnak, ez az arány 2003-ban több mint

7%-ra emelkedett. Tartós tendencia a mezőgazdaságban dolgozók arányának csökkenése, a korábbi mintegy 7% helyett ma már csak 4%-ot köt le.

A regisztrált munkanélküliek korstruktúrájának változásából csak részlegesen lehet arra következtetni, hogy a fiatalabbaknak jobb lenne az elhelyezkedési esélyük mint az idősebbeknek. Jellegzetes tendencia az, hogy az alacsonyabb iskolai végzettségűek hányada a munkanélküliek között növekszik, szabályszerűség, hogy az iskolai végzettség növekedésével nő a munkaerőpiacon a választás esélye. Ebben az is benne van, hogy a magasabban képzettek lefele is tudnak választani, és ez egyfajta szabadság, de elfecsérlése is a magasabb képzettségnek.

E témakörben 2001-ben végzett felmérés tapasztalatai azt mutatják, hogy az emberek minimálbérért nem akarnak dolgozni. Az alkalmi munkák is hoznak annyit a konyhára, vagy a lakóhelytől távolabb ennél kicsit több pénzt elviszi az utazás költsége. A kialakult helyzet nem járul ahhoz hozzá, hogy a megélhetés kényszer legyen.

A kistérségi koncepció kialakításánál figyelembe kell venni, hogy a modernizációval összefüggő szemlélet a korábbiaktól eltérő elvárásokkal jelentkezik a képességek, a jártasságok, a tudás területén, amelynek középpontjában az erőforrások életen át történő megújítása áll.

Továbbra is fontos a munkahely teremtés ösztönzése, az oktatás és képzés struktúrájának, rugalmasságának az igényekhez történő igazítása, a fenntartható fejlődés elveinek megfelelő gazdasági növekedés (gazdasági szerkezet), és nagyobb figyelem a kisebb, előregedő, cigány kisebbséggel, vagy más körülmény miatt hátrányos helyzetű rétegekkel rendelkező településekre

EGER ÉS A KISTÉRSÉG KULTURÁLIS ÉLETÉNEK HELYZETE, JELLEMZŐI

Eger város és a környezetében lévő települések kulturális, művészeti élete mindig is kiemelkedően mozgalmas, magas színvonalú volt, és jelenleg is az, más kistérségekkel összehasonlítva kedvezőbb helyzetűnek ítélnélhető.

Ezen a területen még inkább meghatározóbb Eger város, amely több részterületen országos, regionális és megyei jelentőségű szereppel bír. Ezek közül ki kell emelni az Egri Várat és vármúzeumot, a Főegyházmegyei intézményeket, a nemzetközi jelentőségű rendszeres konferenciákat (építészeti nyári egyetem, filmművészeti nyári egyetem), valamint az idegenforgalommal összefüggő egész éves rendkívül változatos kulturális rendezvényeket.

A kistérség települései, lakosai ilyen módon élvezői lehetnek e bőséges kulturális kínálatnak, másrészt saját kultúrájuk, hagyományaik ápolásával ma már egyre inkább kiegészítőivé, részeivé válnak e pezsgésnek.

A városban több intézményt megyei önkormányzat önállóan (múzeumok, megyei könyvtár, levéltár), vagy a város önkormányzatával közösen tartanak fenn és működtetnek (Gárdonyi Géza Színház, Megyei Művelődési Központ), és vannak a

egyházi kezelésben jelentős objektumok (főegyházmegyei könyvtár, püspöki palota). Ezekon keresztül a város kisugárzása megyei, vagy annál nagyobb térségekre terjed ki.

A Heves Megyei Múzeumi Szervezet kiállításait évente 500-600 ezer látogató keresi fel, a Dobó István Vármúzeum pedig a több mint 400 ezres látogatószámmal az ország leglátogatottabb múzeuma. A múzeumi munka meghatározó területei az állandó és időszakos kiállítások. Az utóbbi évtizedben megújultak a Dobó István Vármúzeum állandó kiállításai: Egri Képtár (1996), Az egri vár története (2001), Palóc népművészet (2002), Vadászati és vadgazdálkodási (1996).

A Látogatóbarát múzeumi fejlesztési program révén 2002-2003-ban jelentősen javultak a Dobó István Vármúzeum lehetőségei a közönség érdeklődésére számot tartó rendezvények szervezéséhez és a látogatók tájékoztatásához.

A Heves Megyei Könyvtár megalakulása óta hálózati központja a megyében működő közművelődési könyvtáraknak. A megyében jelenleg 115 települési könyvtár működik. E könyvtáraknak – fenti funkciójából fakadóan - különböző szolgáltatásokat végez, közvetít a megyében működő közművelődési könyvtárak részére. A város és vonzáskörzete, valamint az egész megye olvasói szempontjából központi szerepet vállal a kutatási, a tanulási és a közművelődési igények kielégítése terén.

Az elmúlt években a könyvtár gyűjteménye is jelentősen gazdagodott, gyarapodott, minőségileg átalakult. A magyar nyelvű kiadványok mellett számottevő az idegen nyelvű művek mennyisége, s ma már 49 nyelven lehet dokumentumot olvasni az idegen nyelvű részlegünkben. A könyvállományon belül külön értéket képviselnek a kézikönyvek, a tájékoztatást szolgáló segédletek.

A könyvek mellett megjelentek a bekötött periodikák évfolyamai, a hanglemezek, CD lemezek, hangkazetták, diafilmek, mikrofilmek, képi dokumentumok, videokazetták, számítógépes adatbázisok, aprónyomtatványok, s újabban a CD-ROM-ok.

Az egri Főegyházmegyei Könyvtárat 1793-ban Eszterházy Károly püspök alapította akkor, amikor megépíttette a Líceum épületét, ahol egyetemet kívánt létesíteni. Eszterházy mindvégig az egyetemi gondolathoz híven rendezte be az épületet, a könyvtárhoz pedig ennek megfelelően gyűjtötte Európa-szerte a könyveket, dokumentumokat.

Az egri Főegyházmegyei könyvtár nem csupán az írásba foglalt tudományt bocsátja ingyen rendelkezésére a hazai és külföldi érdeklődőknek, hanem hatalmas idegenforgalmat is bonyolít. Jelenleg a barokk könyvtárteremben és a hozzá tartozó két kisebb teremben a régi gyűjtemény, az olvasóteremben és az időközben kialakított könyvraktárban pedig a modern könyvállomány található meg.

A TIT Bugát Pál Egyesülete aktív résztvevője Eger város, és Heves megye kulturális, felnőttoktatási életének. Az egyesület fő tevékenységei: tudományos ismeretterjesztés, konferenciák, szabadegyetemek lebonyolítása, tehetség gondozás, diákok szaktárgyi, megyei és országos versenyeinek szervezése, felnőttoktatás, szakmát adó tanfolyamok,

továbbképzések (OKJ-s képzések) bonyolítása, nyelvoktatás (általános és szakmai jellegű nyelvtanfolyamok).

A TIT a város és a kistérség oktatási és kulturális életében is jelentős színpont és értékközvetítő szféra, melynek nemzetközi jelentősége is számottevő.

Megyei Művelődési Központ a közművelődés területén az országban egyedülálló háromlelemes intézmény-fenntartási megoldás működésének tapasztalatai kedvezőek. Az intézményre a megyei közművelődési szakmai tanácsadási és szolgáltatási feladatok ellátásában, a megyeszékhely közművelődési és kulturális eseményeinek szervezésében, rendezésében, a közösségi művelődés feltételeinek biztosításában jelentős szerep hárul.

A város közművelődési intézményei között kialakult munkamegosztás szerint - a gyermek közművelődésben a Forrás Gyermek - Szabadidőközpont, az ifjúság közművelődésében a Művészetek Háza Eger Kht, a felnőttek közművelődésében az MMK vállal túlsúlyban szerepet.

Az MMK-hoz szorosan kötődő szervezetek nagyban segítik a hatékony megyei feladatellátást. Az intézmény közvetlen szervezésében, közvetítésével, ajánlására műsoraikkal gyakran jelennek meg a megye településein.

A folyamatos működés kereteit biztosító épületet a rendszeres használók egyre növekvő mértékben veszik igénybe. Az intézmény integratív feladatot vállal akkor, amikor az egyes amatőr művészeti szakágakban a város egészét, a megyét reprezentáló bemutatókat, versenyeket kezdeményez vagy országos kiírású versenyeket valósít meg: Az intézmény aktív részt vállal az amatőr művészetek koordinálásában kistérségi, megyei és régiós szinten.

Jelentősebb, évente rendszeresen ismétlődő programok Egerben

Január

Eger városa az új esztendő tiszteletére két Újévi koncerttel köszönti a Gárdonyi Géza Színházban.

A hónap közepén három napos Szőlészeti Borászati Továbbképző Konferenciát tartanak Egerben a szakemberek. A bükkaljai, az egri, a mátraaljai és a Tokaj-hegyaljai szőlőtermelőknek.

Február

Az Eszterházy Károly Főiskola diákjai vidám Farsangi télbúcsúztatót rendeznek a hónap végén. A farsangi multságoknak igazán nagy hagyományai a kistérségi településeken vannak.

Március

A március hónap Egerben egyet jelent az Egri Tavaszi Fesztivállal. Eger stratégiai tervében kiemelt szerepet szántak a turisztikai célú fejlesztéseknek, az idegenforgalmi

ágazat fellendítésének. A Tavaszi Fesztivál „representációs összművészeti fesztivál”. Representációs, mert egy adott művészeti állapotot (a jelent) rögzíti. Összművészeti, mivel a művészeti ágazatok szép számban képviseltetik magukat (népzene, balett, opera stb.); mindezekon felül pedig intertextuális, mert turisztikai projektként nyelvi akadályok nélküliek a programok.

Április

Az évad az évadban rendezvénysorozat seregszemléje az évad során bemutatott színházi előadásoknak a programban nem csak a Gárdonyi Géza Színház produkciói láthatók, hanem a Harlekin Bábszínházé is.

A Miénk a tér rendezvény 1993 óta kerül megrendezésre. A város és a megye iskoláiban márciusban megrendezik az iskolai, települési fesztiválokat, ahol kiválasztják a legszínvonalasabb produkciókat, amelyeket a Miénk a tér-re neveznek.

Május

A Palóc Pünkösdi Fesztivál célja a pünkösdi szent és profán ünnepköréből a magyar és a sajátosan palóc népművészeti elemeket tartalmazó programok megrendezése a gyermek és ifjúsági korosztály bevonásának biztosításával.

Az Egri Bikavér Konferencia a szakmai és az érdeklődő nagyközönség számára teremt lehetőséget arra, hogy figyelemmel kísérhesse hazánk legkedveltebb vörösborának az Egri Bikavérnek a fejlődését. A konferencián neves hazai és nemzetközi szak-tekintélyek tartanak előadást.

Június

Június elején kezdődik és július közepéig tart az Agria Nyári Játékok rendezvénysorozat. Az Agria Játékok elődjét 1975-ben rendezték meg először, majd később már hagyománnyá váló igényes rendezvénysorozat sok ezer ember számára önfelelt szórakozást nyújtott. 1985-től a Gárdonyi Géza Színház vette át a nyári játékok irányítását.

A Nemzetközi Katonazenekari Fesztivál két évente kerül megrendezésre, június végén, és több helyszínen zajlik: a Dobó téren kezdődik, folytatódik a várban és a Stadion gyepszőnyegén zárul.

Július

Július első szombatján egész napos Strandfesztiválon vehetnek részt a fürdés szerelmesei. Az Egri Bikavér Ünnepe Szent Donát napján a bor és a gasztronómia jegyében zajlik július második hétvégéjén

A Líceum udvarán a hónap elején egy hétig zenés színházi esték elevenednek meg. 2004-ben a Jézus krisztus szupersztár c. musicalt nézhették meg a színházszeretők.

Júliusban tíz napig Végvári Vigasságok, történelmi fesztivál zajlik az Egri várban.

A Fesztivál a Barokk Egerben tehát a város egyik legjelentősebb összművészeti, representációs fesztiválja, amely a nyári turisztikai főszezonban három héten át kortárs művészeti programokkal várja az érdeklődőket, július 25 - augusztus 15-ig.

Augusztus

Immáron hagyományosan, minden évben az államalapítás ünnepének napjához igazodva kerül megrendezésre a Szépasszony-völgyi Fesztivál.

Augusztus utolsó hétvégéjén kerül sor az Eger Expo Kiállítás és Vásárra, amely kiváló lehetőség szűkebb hazánk vállalkozásai számára a bemutatkozásra, ismertségük és elismertségük növelésére, a versenytársak megismerésére.

Szeptember

Egerben és környékén nagy hagyományokra tekint vissza a szüret és annak megünneplése. A szüreti felvonulás minden évben koraősszel zajlik. A szüreti napok során kerül megrendezésre a Pincészsétségverseny, a Rostonsültek versenye az Egri Leányka tiszteletére, valamint az Egri Nagyborok Árverése.

Az Egri Veterán Autós Motoros Találkozóon több tucat múlt század eleji kocsicsoda vonul fel a Dobó térre, ahol egy hétvégén megpihennek, hogy az érdeklődők alaposan szemügyre vehessék őket.

Az Eger Ünnepe programsorozatot 1995 óta szervezik meg a civil szervezetek, amely a város egyik kedves és egyre több érdeklődőt vonzó eseménye.

Október

A Végvári városok Országos várjátéka programot 1983 óta szervezik, ahol megidézik az 1552-es várvédők tetteit, diadalát, életre keltve Gárdonyi Géza: Egri csillagok című regényét. A játék mindenkori helyszíne, az egykori harcok színtere az Egri vár.

November

A hazai marketingkommunikációs ágazat szakmai és érdekképviselői szervezete, a Magyar Reklámszövetség 1992 óta rendezi meg a szakmával átfogóan foglalkozó országos konferenciáját mindazok számára, akik a kommunikációs és reklámszakma iránt érdeklődnek.

December

A december mindenhol a karácsonyi készülődés jegyében telik. Karácsonyi Vásár több helyszínen is van a városban, de az igazán színvonalas, kulturális programokkal, a Dobó tér telik meg.

Minden év december 27-én a Bazilikában a káptalani mise után kerül sor az újbor szentelésére, azaz a Szt. János napi borszentelésre.

KISTÉRSÉGI PROGRAMOK

Az egri kistérség falvaiban évek óta hagyományosan megrendezésre kerülő színvonalas programok jöttek létre, melyek jól kiegészítik az egri rendezvényeket, ezért a kistérségi iroda minden évben összegyűjti a kistérség települések programajánlatát és elkészíti a térség rendezvény naptárát.

Húsvét hétfő

Húsvéti vendéglátás a Noszvaji Gazdaházban

Helyszín: Noszvaj

Május 15-éhez legközelebbi péntek

Országos Távlovagló és Távhajtó Országos Bajnokság Európai Távlovagló Szövetség versenye Egri Csillagok Kupa

Helyszín: Ostoros

Június első szombatja

A felsőtárkányi kisvasút napja

Helyszín: Felsőtárkány

Július közepétől augusztus közepéig

Zenés Nyári Esték a de la Motte Kastély parkjában

Helyszín: Noszvaj

Július 3. hétfője

Keresztyén ifjúságitálkozó,lelkigyakorlat

Helyszín: Egerszalók

Augusztus utolsó vagy szeptember első szombatja

Szilvanap a Noszvaji Gazdaházban

Helyszín: Noszvaj

Szeptember első hétfője

Szüreti mulatság, Szüreti bál

Helyszín: Egerszólát

Szeptember 3. hétfője

Pincenapok és Kemencében Sütött Ételek Versenye

Helyszín: Noszvaj

A Kistérség kulturális, történelmi öröksége

ANDORNAKTÁLYA

1768-ban az itt élő katolikusok tervbe vették a templom építését, de csak 100 évvel később az iskola egyik termében sikerült berendezni a kápolnát, melyet 1860-ban áldottak meg Szent András apostol tiszteletére. Másik nevezetes épülete a Mocsáry kastély 1836-38 között épült klasszicista stílusban. Jelenleg szociális intézmény működik a kastélyban. A Boldogasszony tiszteletére emelt templom Kistályán 1723-ban épült. Miután négy évtized múltán összeomlott, új templomot építettek barokk stílusban.

DEMJÉN

A népi építészeti hagyományokat napjainkban több fennmaradt lakóház őrzi (pl.: a Petőfi u. 31. sz. alatti ún. „Dézsmaház”). Egerszalóktól délre, a demjéni határban barlanglakások valamint faragott kaptárkövek találhatóak. A község Szent Antal templomát 1363-ban említik először. Később 1732. évi bejegyzés szerint a községnek újonnan épített temploma volt. A ma álló templomot 1777-ben Francz

József kezdte meg építeni. A templom barokk jellegű. A Vass család kúriája a XIX. század elején épült klasszicista stílusban. 1960 óta a TSZ tulajdonában van.

EGER

Eger műemlékekben igen gazdag. Ilyen épület a főszékesegyház, amely Hild József tervei alapján klasszicista stílusban épült. A főszékesegyházzal szemben található a XVIII. század végén épített Líceum, amely napjainkban Eszterházy Károly Főiskola működik. Az első emeletén tekinthetjük meg az egyházmegyei könyvtárat. Másik nevezetessége az épület keleti szárnyán található csillagvizsgáló torony. Figyelemre méltó épület az érseki palota ami 1804-től az egri érsek rezidenciája. A Kossuth Lajos utca a város barokk műemlékekben leggazdagabb utcája. Eger legnevezetesebb építménye az Egri vár, amely a magyar hazafiság egyik szimbóluma. A vár területén látható a történeti kiállítás Nem messze a vártól található Gárdonyi Géza emlékházát. A város főterén állítanak emléket Kisfaludy Stróbl Zsigmond és Stróbl Alajos alkotásai az 1552-es ostrom hőseinek. A tértől nem messze található Európa legészakibb török korból származó műemléke a Minaret. A város sétálóutcáján láthatjuk a *Ciszterek templomát*, ahonnan lépcsősor visz a Bormúzeumba. Az utca északi végén, egy dombon áll a Görögkeleti Szerb vagy Rác templom.

EGERBAKTA

A község templomának építését 1773-ban Francz József kőművesmester indította el. Műemlék jellegű épület a 1790 körül épült barokk római katolikus plébániaház és a falu feletti dombon épült barokk templom. A templom védőszentje Alexandriai Szent Katalin. Az 1830-ban készült Nepomuki Szent János szobornak csak a talapzata maradt fenn. A temetőkereszt tölgyfából készült népi munka a XIX. századból. Az egerbaktai plébániaház a XVIII. század végén épült. A borospincék a falu közepén lévő templomdomb falába vágva készültek. 1767-ben már 22 darab volt belőlük.

EGERSZALÓK

Egerszalók országút mentén fekvő összetett típusú település. A falu északkeleti magaslatán található temploma, déli szélén barlanglakások találhatók. Középkori templomáról 1470-ben tesznek említést. 1733. évi összeírás templom romokat említ, így 1738-ban új templomot emelnek. Majd 1760-ban Wágner József kanonok egy különálló templomtornyot épített. 1803-ban új kápolnát építenek a pásztorok védőszentjének, Szent Vendelnek. Említésre méltó a templomban található XVIII. századi faragott gyóntatószék. 1741-ben építették a klasszicista plébániaházat, amely a templomdomb alatt található. A falu fölé kanyarodó egri műút mellett XVIII. század végi, dekoratív szépségű Immaculata kőszobor található.

EGERSZÓLÁT

A község templomát Felsőszóláton 1734-ben özvegy Farkas Istvánné építtette. A falu házai között áll egy Nepomuki Szent Jánost ábrázoló szobor, amit a XVIII. század végén emeltettek a helyi földesurak. A temetődomb lábánál kőoszlopon álló Szentháromság szobrot a XIX. század első felében készítették. Az egri útból nyíló „Pincesor” végén áll az Andreánszky-kúria, ami XIX. század elején épült. A főutcán

álló, klasszicista stílusú Szórá-t-féle kúria ismeretlen időben keletkezett. A XVIII.-ik századból való a Brezovay kúria

FELSŐTÁRKÁNY

Bükk-fennsíkra vezető út és az Egerbe ömlő kis patak mindkét oldalán fekszik, jellegzetes patakmenti falu. Plébániáját és barokk stílusú római katolikus templomát 1785-ben építették. A templom védőszentje: Bűnbánó Szent Mária Magdolna. A falu északkeleti részén összefüggő barlanglakás sorok helyezkednek el, amiket „város” néven emlegettek. A falu nevezetes még a bővizű sziklaforrásairól is.

MAKLÁR

A régi Szentháromság templomot 1944-ben felrobbantották, a sekrestyéből fennmaradt részeket az új 1948-ban épített templomba beépítették. A római katolikus plébániához már 1740-től fennáll, 1776-ban újjáépítette Eszterházy. A templom mögött álló Nepomuki Szent János szobor 1804-ben készült. Ipari műemlék a Szabó malom és a XVIII. században épült vízimalom.

KERECSEND

A jelenlegi templom 1960-ban épült, a régi, Nepomuki Szent János tiszteletére emelt műemléki templomot a visszavonuló németek 1944-ben robbantották fel. A plébániához kertjében XVIII. századból származó faragott kőkosár és a helyiek által 1810 –ben emelt Nepomuki Szent János szobor is. Demjéni út mentén található az 1820 körül épült Albertmajort, ami egykor Babits háza volt.

NAGYTÁLYA

A falu templomát 1332-ben említették először. Eger török kézre kerülése után 1596-ban elpusztult, azóta háromszor átépítették. A volt érseki tiszttartói lakot Pyrker érsek építette 1827-1847 között. Mezőgazdasági műemlék az 1895-ben épített magtár és az Eger-patak mellett álló Szentkereszti malom.

NOSZVAJ

Az írásos emlékek szerint 1248-ban már templom állt a településen. A gótikus templom a XVI. század második felében reformátussá vált, 1596-tól önálló református egyház működött. 1928-ban a régi templom elemek felhasználásával új, nagyobb templomot építettek. Műemlék az 1774 és 1778 között épült, Szepessy-de la Motte-Almásy kastély és melléképületei. A Gallasy-kastély késői elektikus stílusban 1900-ban épült. A községben 6 műemlék jellegű építmény van. Ide tartozik a XIX. század elején kialakított barlang- és pincelakások.

NOVAJ

A templom vélhetőleg 1288-ban épült, azóta többször újították és 1756-ban bővítették. A németek 1944-ben felrobbantották. Az új, szabadon álló római katolikus templom titulusa Magyarok Nagyasszonya. A plébániához 1332-től állt fenn. Az új XIX. század

elejéről való. A falu déli részében szabadon álló emlékmű ismeretlen korú. A jellege alapján ún. Török emlékmű.

OSTOROS

1724-ben épített és azóta többször átépített templomának titulusa: Mindenszentek. A község műemlék jellegű építménye a török korból való, „Csúnyamunka” néven ismert kilátótorony és a XVIII. században épült római katolikus templom. Történelmi múltból fakadóan Ostoros pincés település.

SZARVASKŐ

Vár, templom, alagutak, sziklák és sok geológiai, botanikai érdekesség, ez Szarvaskő. Közvetlen a község fölött magasodnak az 1200-as évek végén épült vár romjai. A vár ma a Bükk Nemzeti Park egyik gyöngyszeme. A község festői szépségét emeli az 1840-1845 között épült klasszicista templom.

OKTATÁS, KÉPZÉS

AZ INTÉZMÉNYRENDSZER ÁTTEKINTÉSE

ÓVODA

Óvodai ellátás a nagyobb településeken működik, általános tendencia a létszám folyamatos csökkenése, valamint itt is megjelenik az egri intézményekbe történő beiratkozás a környékbeli településekről.

Egerben a 2004/2005. nevelési évben 19 óvoda működik, melyből 17 óvoda 2 tagóvodával városi önkormányzati fenntartású. Egy óvoda a ZFH A Jövő Nemzedékért Alapítvány (ZFH Óvoda), egy pedig az Egri Főegyházmegye (Jó Pásztor Óvoda) fenntartásában működik. Az óvodások száma az elmúlt években lassú csökkenést mutat. A 2000/2001. nevelési évben 2053 fő volt, melyből 1906 fő (93%) a városi önkormányzati fenntartású intézményekben, 147 fő (7%) pedig a nem önkormányzati fenntartású intézményben volt elhelyezve. A 2003/2004. nevelési évben 1956 fő, melyből 1802 fő (92%) a városi önkormányzati fenntartású intézményekben, 154 fő (8%) pedig a nem önkormányzati fenntartású intézményben volt elhelyezve. A városba vidékről bejáró óvodások száma az utóbbi években 11% körül mozog.

ÁLTALÁNOS ISKOLA

Általános iskola a kistérség minden településén működik, azonban a folyamatosan csökkenő létszám miatt várhatóan már a közeljövőben felvetődik néhány községi iskola megszüntetésének lehetősége. Ennek oka a népesség csökkenésén túl az a tendencia, hogy a szülők, a szabad iskola választás lehetőségével élve, egyre nagyobb számban egri intézménybe íratják gyermekeiket. A jelenség magában hordoz szegregációs tendenciákat, a községek iskoláiban a szociálisan rosszabb helyzetben

lévők maradnak. A létszámcsökkenés következtében az intézmények fenntartását az önkormányzatok csak többletforrásokkal tudják biztosítani.

Egerben az alapfokú neveléssel-oktatással foglalkozó általános iskolák száma a 2004/2005. tanévben 15, ebből speciális feladatokat ellátó intézmény 4. Fenntartásuk szerint 8 intézmény városi önkormányzati, 3 intézmény megyei önkormányzati, 2 intézmény az Eszterházy Károly Főiskola, 2 intézmény pedig egyházi jogi személy fenntartásában működik. Az intézmények 53%-a városi fenntartású.

A tanulói létszámban bekövetkezett változások folyamatos csökkenést mutatnak.

Tanév	Tanulói létszám változása				
	Összes tanuló	Ebből önkormányzati intézményben		Ebből nem önkormányzati intézményben	
2000/2001. tanév	5758	3972	69%	1786	31%
2003/2004. tanév	5416	3626	67%	1790	33%

Megállapítható, hogy a nem önkormányzati fenntartású általános iskolákban a tanulói létszám összességében nem változott (illetve minimális mértékben növekedett). A tanulói létszám csökkenését tehát teljes egészében a városi fenntartású intézményekben lehet megfigyelni. A tanulói létszám csökkenésével párhuzamosan a tanulócsoportok száma is csökkent.

A vizsgált időszakban a vidékről bejáró tanulók száma és aránya is megváltozott, 1001 főről (17%) 1313 főre (24%) emelkedett.

Tanév	Más településről bejárók számának változása				
	Összes tanuló	Ebből önkormányzati intézményben		Ebből nem önkormányzati intézményben	
2000/2001. tanév	1001	578	58%	423	42%
2003/2004. tanév	1313	713	54%	600	46%

A napközis tanulók száma 3001 főről 2919-re csökkent, arányuk viszont a tanulói létszám csökkenése miatt 52%-ról 54%-ra növekedett.

KÖZÉPISKOLA

Középfokú neveléssel-oktatással foglalkozó középiskolák a kistérségben Egerben működik, számuk a 2004/2005-es tanévben 19.

Fenntartásuk szerint 8 intézmény városi önkormányzati, 1 megyei önkormányzati, 2 egyházi jogi személy, 1 az Eszterházy Károly Főiskola és 7 alapítványok fenntartásában működik. Eger Megyei Jogú Város az iskolák 42%-ának fenntartója.

A nappali tagozatos középiskolai tanulói létszám városi szinten növekedett, az önkormányzati iskolák tanulói létszáma ezzel ellentétben csökkent. A 1999/2000-es tanévben 8415 fő volt, melynek 75%-a (6316 fő) önkormányzati fenntartású intézményben tanult. A 2003/2004-es tanév adatai szerint 10318 fő az Eger város területén működő középfokú intézmények tanulóinak a száma, ebből 5622 fő, vagyis 54,5%-uk tanul önkormányzati fenntartású középfokú intézményben.

A nem egeri lakosú beiskolázottak száma a 1999/2000-es tanévben 2900 fő, a tanulók 47,7%-a volt. Ez a szám folyamatosan növekszik. A 2003/2004-es tanévben a bejáró tanulók száma 5373 fő, melynek 56,4%-a (3031 fő) önkormányzati középiskolában tanul.

A városban az 1999/2000. tanév óta jelentős strukturális átrendeződés történt a kollégiumok vonatkozásában. Egyrészt számuk kettővel nőtt, másrészt változott a kollégiumok megoszlása a fenntartók tekintetében. Míg 1999/2000-ben a 12 kollégiumból 6, a városi önkormányzat fenntartásában működött, 2003/2004. tanévben a 14 kollégium közül csak 4 tartozik a városhoz. Egerben a középiskolai kollégiumi férőhelyek száma gyakorlatilag ugyanannyi, mint 4 évvel ezelőtt, viszont az önkormányzati fenntartású kollégiumok visszaszorulása figyelhető meg, mind számukat, mind a férőhelyeket tekintve.

Kollégiumok	1999/2000		2003/2004	
	száma	Férőhelyek (fő)	száma	férőhelyek (fő)
Eger MJV fenntartásában	6	1670	4	1118
Egyéb fenntartásban	6	830	10	1375
Összesen:	12	2500	14	2493

FELNŐTTKÉPZÉS

A 2000-ben elkészült intézkedési tervhez képest a felnőttoktatásban résztvevő intézmények köre

6 intézményről 10-re bővült. Jellemző, hogy több nem önkormányzati középiskola indít felnőttképzést. A tanulói létszám az 1999/2000 tanévben 850 fő volt, ami folyamatosan növekszik. A 2003/2004-es tanévben 1055 fő, amely 67,4%-a (711 fő) önkormányzati fenntartású középiskolában tanul. A felnőttképzés egyre sokszínűbb. Általános iskolai, gimnáziumi, szakközépiskolai végzettségek és szakképesítések megszerzésére van lehetőség.

FELSŐFOKÚ KÉPZÉS

ESZTERHÁZY KÁROLY FŐISKOLA

A főiskola képzési kínálata az elmúlt tíz évben jelentősen megváltozott. Ezt egyrészt a társadalmi-gazdasági átalakulással megváltozó munkaerő-piaci helyzet, másrészt a felsőoktatás diverzifikálódásának dinamizmusa is befolyásolta. A korábban gyakorlatilag csak tanárképzéssel foglalkozó intézmény mára a régió általános jellegű képzési kínálatát megjelenítő többkarú főiskolává fejlődött.

Az Eszterházy Károly Főiskola négy tudományterületen (bölcészet, műszaki, társadalom és természet) számos tudományágban és a művészetekben (képző és zene) akkreditált intézmény képzési programjainak besorolása alapján. Főiskolai és egyetemi szintű szakjain több mint 30, szakirányú továbbképzésben közel 20, szakvizsgában mintegy 30 program és számos továbbképzés jelenik meg a kínálatban. Az elmúlt 2 – 3 évben a képzés szerkezete a stratégiai céloknak megfelelő tovább bővült két új főiskolai alapképzési szakkal (biológus laboratóriumi operátor és programozó matematikus).

A hallgatói létszám alakulása

A hallgatói létszám változásában egyrészt szerepet játszanak a növekvő társadalmi szükségletek a felsőfokú képzés, felnőttképzés iránt. Másrészt visszaigazolódnak a főiskola azon törekvései, melyek a képzési kínálat igényekhez történő igazítását, az intézmény külső kapcsolatainak intenzívebbé tételét, elismertségének további javítását célozták.

A hallgatói létszám tényleges növekedése meghaladja az Intézményfejlesztési Terv (IFT) mértékét. A többletváltozás elsősorban a felsőfokú szakképzésben résztvevők dinamikusabb növekedéséből fakad. Ennek alakulását mutatja be az alábbi táblázat:

	Tervezett (IFT)		Ténylegesen		
	2002.	2004.	2001. október	2003. október	
Összes hallgatói létszám (fő)	7.596	8.200	8.800	8.386	10.063
Egyenértékű hallgatói létszám (fő)	4.008	4.200	4.600	4.279	4.758
Összes hallgatói létszám (%)	100	108	116	110	132
Egyenértékű hallgatói létszám (%)	100	105	115	107	119

Várható tendenciák a jövőre nézve rövidtávon az EKF-en:

– A főiskolai alapképzés hallgatói létszáma kisebb mértékben bővül, elsősorban az új szakok belépésével, felfutásával.

– A megindított, illetve indítandó egyetemi szintű képzések megjelenése inkább a tanárképzésben várható, amelyek részben növelik, de inkább átstrukturálják a létszámot.

– A legnagyobb mértékű számszerű növekedést az új képzési formák, rövidebb idejű képzések (felsőfokú szakképzés, szakirányú továbbképzés) felfutása, új képzési formák és módszerek (távoktatás, e-learning) bővülő kínálata eredményezi.

A főiskola határozott törekvése, hogy az egységesülő és megújuló tanárképzésben erőforrásai és együttműködési lehetőségei optimalizálásával vegyen részt a mesteroklevélig terjedő, tehát egyetemi szintű tanárképzésben.

A lineáris szerkezet alapképzési szakaszában az intézmény jelenleg akkreditált tudományágaiban a szakképzettséget is biztosító szakirányok gazdagítására törekszik a munkaerő-piaci igények figyelembe vételével.

A tanulás felnőttkorra történő kiteljesedésében kiemelt kérdéseknek tekintik: a korszerű információtechnológiával támogatott tanulási és képzési módszerek fejlesztését; a felhasználó szféra és környezeti igényeivel adekvát kínálat megteremtését, a kompetencia alapú programok számának növelését és a gyakorlati képzésben a gazdaság – akkreditált – szerepvállalásának növelését a kamarai szervezetekkel szoros együttműködésben.

AZ EGRITUDOMÁNYI FŐISKOLA

Teológus szak

A papnövendékek a képzés során megismerik és értékelik a különböző filozófiai eszmerendszereket, bőségesen nyílik lehetőség számukra a Szentírás tanulmányozására és egyháztörténeti tanulmányaik során betekintést nyernek az egyház múltjába is. A teológiai stúdiumok által megismerik az egyház hitrendszerét, az erkölcsstani és pasztorális oktatásban eligazítást kapnak a legkülönbözőbb élethelyzetekben. A liturgikus tanulmányok pedig az istentiszteleti cselekmények méltó végzésére készítik fel a növendékeket.

A képzés célja olyan korszerűen felkészült papok kibocsátása az egyházmegyék szolgálatára, akik az evangéliumot hirdelve készek és képesek megválaszolni az emberiség egzisztenciális kérdéseit, a kereszténység hiteles tanúságtevőiként megosztják a rájuk bízottak szomorúságát és gondját, örömét és reményét, áldozatosan szolgálják a mai ember evilági boldogulását és örök üdvösségét.

Létszámadatok:	2004.
Hallgatók száma:	420
Főiskolai szintű:	372
Egyetemi szintű	48
Nappali:	143
Levelező:	277

EGÉSZSÉGÜGY, SZOCIÁLIS SZFÉRA

A lakosság egészségi állapotát befolyásoló tényezőkön belül meghatározóak az életmód, a környezeti hatások, valamint az egészségügyi ellátórendszer, az öröklött tényezők hatása. A területfejlesztés eszközei elsősorban a környezeti hatások kedvezőbbé tétele és az ellátórendszer fejlesztése terén fejthetnek ki kedvező hatást, de hozzájárulhatnak az egészséges életmód feltételeinek folyamatos javításához is.

A kistérség települései helyben megoldott alapfokú egészségügyi ellátással rendelkeznek. A házi orvosi ellátás személyi, tárgyi feltételei adottak. Az elmúlt időszakban a rendelők fejlesztésében orvosi műszer beszerzésekre került sor, valamint a végleges működési engedélyek kiadása feltételeinek megteremtése volt feladat. Szakorvosi ellátás Eger megyei fenntartású egészségügyi intézményeiben biztosított a kistérség települései számára, vagy ritka gyógyítási ellátásra Miskolc, Debrecen és Budapest szakintézetei szolgálnak.

Eger város egészségügyi feladatai:

Alapellátások:

- házi orvosi ellátás 22 felnőtt körzetben
- házi gyermekorvosi ellátás 11 körzetben
- városi védőnői szolgálat,
- iskola-egészségügyi ellátás
- fogászati felnőtt és gyermek alapellátás 15 vegyes körzetben,
- iskolafogászati ellátás 6 körzetben,
- fogászati ügyelet
- hajléktalanok házi orvosi ellátása

Szakellátások:

- mentálhigiénés gondozás
- fogászati szakellátások (röntgen, fogszabályozás)
a megyei önkormányzattól átvett feladatként

Kistérségi szinten ellátandó:

- központi házi orvosi ügyeletet (egészségügyben)

A kötelezően ellátandó feladatok személyi és tárgyi feltételei biztosítottak.

A kistérség egészségügyi ellátásának feltételei összességében átlagosnak tekinthetők a többi kistérséghez viszonyítva. Az alapellátáson belül 2003-ban az egy házi orvosra és házi gyermekorvosra jutó lakosok száma 1767 fő, ami magasabb a megye, régió és országos adatnál is. Heves megyén belül a legkedvezőbb a gyöngyösi kistérségben (1.528 fő) és legkedvezőtlenebb a Bélápátfalvaiban (1971 fő). Ugyanakkor a 10.000 lakosra jutó kórházi ágyak terén a kistérség helyzete kedvezőbb az egri kórház miatt (141 ágy), ami jóval meghaladja a régió átlagát (75 ágy), és az országos átlagot (79 ágy).

Az egészségügyi intézmények eszközállománya hiányosnak és elavultnak mondható. Rekonstrukcióra szorul a megyei kórház épületállománya, a szakmai követelmények több milliárd Ft értékű gép-műszer-eszközpótlást és beszerzést igényelnek. Minden szinten (fekvőbetegellátás, otthoni szakápolás) hiányoznak az ápolók munkáját megkönnyítő eszközök. A megyei kórház folyamatban lévő rekonstrukciója jelentősebben csökkentheti a lemaradást.

Az elkövetkező években, a kistérségi operatív program keretében területfejlesztési eszközökkel is segíteni kell az egészségügyi és szociális ellátórendszer fejlesztését, a progresszív, hatékony és korszerű ellátási struktúra megteremtését, az igényekhez jobban igazodó és hozzáférhető szolgáltatások kialakítását.

Heves megye az egyik legelöregedettebb megye az országban. Megyén belül azonban az egri kistérség a legkedvezőbb helyzetben van a 60 éven felüliek arányát tekintve, ami 2003-ban 19,9% szemben a megyei 22%-kos átlaggal. Bár az öregedés a kistérségre is jellemző, mert ugyanezen mutató 1997-ben 18,4% volt a kistérségben és 21,2% a megyében.

A szociális ellátás terén a kistérség települései törekednek törvényben megjelölt feladataik ellátására. A szociális gondoskodás dologi, tárgyi feltételei részben megfelelőek, részben fejlesztésre, rekonstrukcióra szorulnak. Emellett a szakosított intézmények fejlesztése (ápolási, hajléktalan, szenvedélybeteg otthon, rehabilitációs intézetek, lakóotthoni ellátási formák) is igényként jelentkezik.

A szociális ellátások közül részben kistérségi szinten terveznek támogató szolgálatot felállítani amely a különböző fogyatékkal élő emberek lakásban történő gondozását látja el, szállításukat megszervezi. Ugyancsak kistérségi összefogással kívánnak megoldást találni az önkormányzatok a gyermekek és családok átmeneti gondozásában.

Kötelező szociális szolgáltatások Eger városban

Szolgáltatások		Működik-e	Mely intézményben	Bevezetés határideje
Megnevezése	Típusa			
Megyei jogú város kötelezően ellátandó feladatai				
Étkeztetés	Alapellátás	Igen	Családsegítő Intézet	
Házi segítségnyújtás	Alapellátás	Igen	Családsegítő Intézet	
Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás	alapellátás	Igen	Családsegítő Intézet	
Családsegítés	Alapellátás	Igen	Családsegítő Intézet	
Közösségi pszichiátriai ellátás	Speciális alapellátás	Nem		2008.01.01
Fogyatékosok támogató szolgálata	Speciális alapellátás	Igen	Családsegítő Intézet	
Szenvedélybetegek segítő szolgálata	Speciális alapellátás	Nem		2008.01.01
Utcai szociális munka	Speciális alapellátás	Igen	Családsegítő Intézet	
Idősek klubja	Nappali	Igen	Családsegítő Intézet	
Fogyatékosok nappali intézménye	Nappali	Igen	Családsegítő Intézet	
Szenvedélybetegek nappali intézménye	Nappali	Igen	Kat. Egyház Alapítv	
Pszichiátriai betegek nappali intézménye	Nappali	Nem		2009.01.01
Nappali melegedő	Nappali	Igen	Családsegítő Intézet	
Időskorúak gondozóháza	Átmeneti	Nem		2009.01.01
Fogyatékos személyek gondozóháza	Átmeneti	Nem		2009.01.01
Pszichiátriai betegek átmeneti otthona	Átmeneti	Nem		2009.01.01
Szenvedélybetegek átmeneti otthona	Átmeneti	Nem		2009.01.01
Éjjeli menedékhely	Átmeneti	Igen	Családsegítő Intézet	
Hajléktalan személyek átmeneti szállása	Átmeneti	Igen	Családsegítő Intézet	
Idősek Otthona	Ápoló, gondozó	Igen	Idősek Bervölgyi Otthona	

<u>Megyei jogú város választható feladatai*</u>				
Fogyatékosok otthona	<i>Ápoló, gondozó</i>	<i>Nem</i>		<i>2009.01.01</i>
<i>Pszichiátriai betegek otthona</i>	<i>Ápoló, gondozó</i>	<i>Nem</i>		<i>„</i>
<i>Szenvedélybetegek otthona</i>	<i>Ápoló, gondozó</i>	<i>Nem</i>		<i>„</i>
<i>Hajléktalanok otthona</i>	<i>Ápoló, gondozó</i>	<i>igen</i>	<i>Családsegítő Intézet</i>	
<i>Pszichiátriai betegek rehab. intézmény</i>	<i>Rehabilitációs</i>	<i>Nem</i>		<i>2009.01.01</i>
<i>Szenvedélybetegek rehab. Intézménye</i>	<i>Rehabilitációs</i>	<i>Nem</i>		<i>„</i>
<i>Fogyatékosok rehab. Intézménye</i>	<i>Rehabilitációs</i>	<i>Nem</i>		<i>„</i>
<i>Hajléktalanok rehab. Intézménye</i>	<i>Rehabilitációs</i>	<i>Nem</i>		<i>„</i>
<i>Fogyatékosok lakóotthona</i>	<i>Lakóotthon</i>	<i>Nem</i>		<i>„</i>
<i>Pszichiátriai betegek lakóotthona</i>	<i>Lakóotthon</i>	<i>Nem</i>		<i>„</i>
<i>Szenvedélybetegek lakóotthona</i>	<i>Lakóotthon</i>	<i>Nem</i>		<i>„</i>

* a választható feladatok közül a hajléktalanok ápoló, gondozó otthona már működik.

Az igények alapján fogyatékosok intézménye hiányzik legjobban.

Gyermekjóléti feladatok

Gyermekjóléti központ alapellátás, Családsegítő Intézet

Nappali ellátások:

Házi gyermekfelügyelet alapellátás, Családsegítő Intézet

Bölcsődei ellátás alapellátás Bölcsődei Igazgatóság

Kistérségi szinten ellátott szociális szolgáltatások:

Gyermekek átmeneti gondozása

Családok átmeneti otthona alapellátás

Gyermekek átmeneti otthona alapellátás

Helyettes szülői hálózat alapellátás

4.4. Műszaki infrastruktúra

Vízellátás, szennyvízelvezetés

Az egeri kistérség jelenlegi vízigényei, mind mennyiségileg, mind vízminőség oldaláról maradéktalanul kielégíthetők. A víz kivétele elsősorban az Eger térségében elhelyezkedő Északi, Almári, Petőfi téri, és Déli vízbázisokon található, különböző talpmélységű és vízminőségű víztermelő kutakból történik, de a kerecsendi két kút és a maklári 3 db kút víztermelő kapacitását is kihasználják az igények kielégítése érdekében.

Az Eger környéki vízmezők a veszélyeztetett vízbázisok kategóriájába tartoznak ezért a vízügyi hatóságok által koordinált „vízbázis védelmi kormányprogram” keretében jelenleg is folynak munkálatok melyek révén kötelezettségek fognak születni az érintett önkormányzatokra, illetve az üzemeltetőre vonatkozóan.

Az említett vízbázisok közül az Almári és Északi vízmezők kútjaiból kitermelhető vízmennyiségek jelentős mértékben függenek az éves csapadék mennyiségétől, ezért a jövőben jelentkező vízigények kielégítése mindenképpen a Déli vízmezőn lemélyítendő kutakból történhet. A kutak lemélyítéséhez rendelkezésre állnak az előzetes kutatási adatok.

A közüzemi vízhálózatba 2003-ban a lakások 97,3%-a van bekötve, amely néhány százalékkal magasabb a megyei aránynál (92,7). A szennyvíz csatornahálózatra kapcsolt lakások aránya 79,0%, amely sokkal jobb a megyei helyzetenél (44,9%). A 14 településből Szarvaskő kivételével minden helyen van kiépített szennyvízhálózat, amelynek nagy része az utóbbi 7 évben valósult meg..

Értékelendő, hogy a vezetékes szennyvíz tisztítása 100%-ban megoldott az Egerben és Kerecsenden működő szennyvíztisztító telepeken. Ez utóbbi telep bár nemrégén készült el, azonban a térségben –főleg az egerszalóki hőforrás hasznosításával összefüggésben- beindult többlet lakások és üdülők igényét nem képes ellátni ezért kapacitásbővítése indokolt. Megoldott Egerben a szennyvíziszap-kezelés is, melyet granulátum formájában értékesítenek.

Kommunális szennyvízkezeléssel kapcsolatban jelentkező célok és feladatok a kistérségben a Nemzeti Környezetvédelmi Program stratégiai céljainak figyelembe vételével:

A kistérség szennyvízelvezetésének- és szennyvíztisztításának a megoldása a meglévő létesítmények fejlesztésével, a még hiányzó kapacitások kiépítésével

- El kell érni, hogy Heves megye szennyvíz elhelyezési koncepciójából – amely már EU konform paraméterekre épül - a kistérségre vonatkozó fejlesztések, minél előbb kerüljenek megvalósításra.

- A csatornázott területek arányának a növelése, ill. a megfelelő közműpótló megoldások megvalósítása,
- A folyamat szerves részének kell tekinteni a keletkező szennyvíziszapot, amelynek végső sorsa rendezett legyen (komposztálás, mezőgazdasági hasznosítás, rekultivációs célú felhasználás, rothasztás - biogáz hasznosítás, égetés, stb.)
- Településenként felül kell vizsgálni a folyékony kommunális hulladék begyűjtésének és elhelyezésének teljes rendszerét, beleértve az ezzel foglalkozó vállalkozók, vállalkozások tevékenységét is.

KÖZLEKEDÉS

Az M3-as autópálya eddigi szakaszainak üzembe helyezésével elsősorban Budapest felől javultak a kistérség és Eger megközelítésének feltételei. Általában elmondható, hogy a közúti megközelítés területén jelenleg kapacitás problémák nincsenek, az úthálózat állapota közepesnek mondható, helyenként a felújítás időszerű lenne.

A közlekedési viszonyok jellemzése a KSH részéről kidolgozott ún. elérési mutató, - amely a közúton való elérhetőséget veszi alapul - szerint a Heves megyei települések elérhetőségi viszonyai jók, összességében ez igaz az Egri Kistérség települései esetében is. A helyközi buszjáratok minden kistérségi települést érintenek. Ennek ellenére jelentős közúthálózati fejlesztéseket tartanak szükségesnek az egri kistérség települései egyrészt az elérhetőség további gyorsítására, másrészt a települések belterületét terhelő közlekedési hatások (légszennyezés, zajterhelés, baleseti veszély, stb.) jelentős csökkentésére.

Eger város jelenlegi közlekedési állapotát figyelembe véve megállapítható, hogy a városban már mutatkoznak a szuburbanizációs problémák jelei:

- A fokozódó autóhasználat –elsősorban észak-déli irányú forgalomban csúcsidőben torlódásokat okoz, nő a zsúfoltság a parkolóokban, ami a térség zaj és légszennyezési mértékét is fokozza.
- A központi autóbusz állomás túlszűfolt, kinőtte magát. Egyes indítóállomások a környező utcákban kerültek kijelölésre.
- A növekvő közúti forgalom, a parkolási nehézségek, és a közlekedési kultúra hiányosságai mind ahhoz vezet, hogy a közforgalmi közlekedés nem tud lépést tartani az utasok elvárásaival.

Kistérséget is érintő egyik alapvető gond: Eger várost az M3-as autópályával összekötő –M25 Füzesabony-Eger- gyorsforgalmi út megépítése, amely jelentősen javítja Eger és a környező települések megközelítését. Jelenlegi helyzetben elsősorban Maklár, Andornaktálya, Nagytálya községeken átvezető útvonal zsúfoltsága, balesetveszélyessége, a környezetszennyezés mértéke lassan eléri a települések

lakosságának túréhatárát. A gyorsforgalmi út szerepel a kistérség területfejlesztési programjában, nyomvonalára engedélyezési terv készült, mielőbbi (2006-2007) megépítése az egyik legfontosabb kistérségi feladatok közé tartozik. A döntés kompetenciája nem a kistérséghez tartozik, de a fejlesztési tervben továbbra is javasoljuk szerepeltetni, az esetleges EU források bevonhatósága miatt.

Másik, a már nagyon régen tervezett ún. Keleti elkerülő útvonal Egerben, amely a 25. Sz. főútvonallal együtt biztosítja a város Észak-Dél-i irányú forgalmának lefolyását. Ez az útvonal a város szerkezeti tervében szereplő nyomvonal alapján két ütemre tagolható: egyrészt a Kistályai út és a Cifrakapu út (Eger) elkerülése, másrészt a Cifrakapu út és a 25. Sz. főút Északi csatlakozása (Felnémet elkerülése) közötti szakaszokra. Az út egri szakaszának megvalósulása reálisabb, míg a felnémeti szakasz megépülése csak nagy távban valószínűsíthető. Az egri elkerülés tovább szakaszolható, melynek határait a közúthálózat belvárosi és kistérségi kapcsolatait biztosító elemei jelentik.

Kistérségen belüli kedvező hatásokkal járhat az egerszalóki hőforráshoz vezető ún. völgyfeltáró út, amellyel létrejön az Egert elkerülő összekötő úthálózat egy szakasza, ami a K2 úttal együtt a kistérségen belül a kelet-nyugati közlekedés egyik folyosója lehet. Az út alternatívát jelent Demjén és Egerszalók községek elkerülésére. Utóbbit akkor, ha a völgyfeltáró út folytatásaként a község déli részén elkészül az üdülőtelkek mellett vezetett út, amely a verpeléti úthoz a falun kívül csatlakozik.

A vasúti elérhetőség a kiépített vonalak menti településeken megfelelő, Egerben felvetődött újabb megállók létesítésével a vasút felhasználása a városon belüli közlekedésre.

Eger térségében több különböző kiépítettségű légikikötő található. Ezek közül a legjelentősebb infrastruktúrával rendelkező a mezőkövesdi volt katonai repülőtér. A maklári repülőtér elsősorban sportcélokat szolgál, de kisebb polgári gépek fogadására alkalmas, míg az egri jelenleg sportcélú üzemeltetésű. Ez utóbbi repülőteret távlatban a polgári magán és üzleti forgalmat lebonyolító kisgépes forgalomra célszerű alkalmassá tenni.

TELEFON ELLÁTÁS, INFORMATIKA

A kistérség településeit tekintve a bekapcsolt fővonalak száma több mint 32 ezer, amely magába foglalja az ISDN csatornák számát is. Ez azt jelenti, hogy a fővonalssűrűség a települések átlagában meghaladja a 39%-ot. Ami megfelel az országos átlagnak. Az ISDN csatornák száma az összes fővonalhoz viszonyítva közel 15%-ot tesz ki.

A kistérség 14 települése közül 10 optikai kábelen csatlakozik a primer hálózathoz, de a többi, rézkábellel ellátott településen is biztosított a teljes ellátás.

A telefonellátottság az észak-magyarországi régióban az egri kistérségben a legmagasabb. Az 1000 lakosra jutó távbeszélő fővonalak száma 1998 végén elérte a 350 -et.

A kedvező rádió-TV műsorvétel érdekében a kábel-TV hálózat kiépítését városi szintűre kellene emelni. A fejlesztési területeken a kábel-TV hálózatot a járdák alá kellene helyezni. Célszerű olyan multifunkcionális kábelhálózatot építeni, amely a ma még nem ismert hírközlési feladatokat is majd újabb nyomvonal kiépítése nélkül ki tudja elégíteni.

A távközlési ellátottságot tovább növeli a vezeték nélküli mobiltelefonok használata. Ennek területi korlátja nincs. Egerben valamennyi vezeték nélküli táv- (T-mobil, Pannon GSM, Vodafone) és hírközlési szolgáltató megfelelő vételi lehetőséget tud biztosítani, a kistérségben pedig közelednek a teljes lefedettség szinthez.

Szakmai megítélés szerint a kistérség önkormányzatainak informatikai felkészültsége jóval a kívánt szint alatt található.

A térség önkormányzataira általánosan jellemző, hogy szinte sehol sem lelhető fel a kívánt hardver park. Ahol mégis elégséges a számítógépek száma, ott is többnyire korszerűtlen, bővítésre alkalmatlan computereket találunk. A polgármesteri hivatalok nem rendelkeznek, munkájuk hatékonyságához hozzájáruló informatikai eszközökkel (CD író, digitális fényképezőgép, scanner, projektor, stb.).

Az önkormányzatoknál használt közigazgatási szoftverek nem kompatibilisek egymással, az adatok konvertálásakor adatvesztés lép fel, és ez megkérdőjelezi az alkalmazások hasznosságát.

A kistérség nem tud felmutatni olyan egységes, friss, digitálisan tárolt adatbázist, melyből az adatokat egyéni igény szerint tudná lekérdezni a felhasználó. Jelenleg csak papír alapú adathalmazokról beszélhetünk melyek szinte soha nem rendezettek és a párhuzamosan tárolt adatok általában eltérést mutatnak.

Az Internet hiánya illetve lassúsága magyarázhatja a honlapok minőségét, illetve mennyiségét is. A meglévő weboldalak aktualizálása nem elégséges és sokszor pont a lényeges információkat nem tartalmazzák.

Végül a hivatali dolgozók informatikai képzettsége sem a legmegfelelőbb, így a jelenlegi rendszer kihasználtsága nem valósul meg.

Előrelépést hozhat a jelenleg folyamatban lévő egri e-közigazgatás-fejlesztési program végrehajtása.

Az Európai Unió a saját jövőjét az információs társadalomban látja. Az Európai Bizottság kormánya 1999 decemberében, a rendkívüli lisszaboni csúcson hozta nyilvánosságra programtervezetét, Európa új, átfogó, információs kori stratégiáját eEurope (elektronikus Európa) címmel.

Az eEurope központi üzenete maga a cím: eljött az az időszak, amikor az információs társadalom előnyeit, áldásait ne csak kevesekhez, hanem lehetőleg mindenkinek jutassuk el. Hazánk példát mutatott Közép-Európában azzal, hogy két hónappal az eEurope megjelenése után nyilvánosságra hozta az e-Magyarország elképzelését.

Ebben a jövőben valóra válik az elektronikus közigazgatás, mikor otthonról, Internet keresztül intézhetjük ügyeinket, az irodák, hivatalok nyitvatartási idejétől függetlenül. Megvalósul a szabad információáramlás egy mindenki által hozzáférhető gyors és biztonságos hálózaton keresztül, a digitális alpműveltség pedig mindenki számára evidens lesz. Minden településen lesz teleház, és megjelennek intelligens családi házak is, ahol a család minden tagja saját számítógépén használja a távmunka, távoktatás adta lehetőségeket. A csökkent munkaképességűek otthon végezhetik munkájukat és a bevásárlást is az Interneten keresztül intézik.

A kistérség jelenlegi helyzetéből és lehetőségeiből kiindulva a fejlesztési koncepcióba hosszabb távon az alábbi célkitűzések javasolhatók:

A településeken létrehozni olyan informatikai rendszert, melyben a hálózatba kapcsolt korszerű számítógépeket megfelelően képzett munkatársak használják.

A teleházakban, irodákban és az otthonokban mindenki számára hozzáférhető gyors és biztonságos Interneten naprakész információk segítik munkánkat, életünket.

Megteremtjük az elektronikus közigazgatás alapjait, ahol a speciális önkormányzati szoftverek meggyorsítják a munkát és lerövidítik az ügyfelek várakozási idejét és megszüntetik a felesleges papírmunkát.

Létrehozunk egy komplex kistérségi adatbázist melyet rendszeresen frissítünk, karbantartunk.

HULLADÉKGAZDÁLKODÁS

A kistérségben évente mintegy 200.000 m³ szilárd hulladék keletkezik, melynek döntő többségét Eger adja (170.000 m³ / év). Minden településén van rendszeres hulladékgyűjtés (legalább heti 1 alkalommal), gyakori az évente végrehajtott lomtalanítás is.

Ennek ellenére az országos helyzethez hasonlóan a kistérség talán legjelentősebb környezeti problémáját a kommunális szilárdhulladék jelenlegi elhelyezési módja jelenti.

Ez a kijelentés még annak ismeretében is igaz, hogy a kistérségben az országos helyzethez képest lényegesen kevesebb számú és a legtöbb helyszínen jó természetes szigetelőképeségű lerakóra kerül a települések hulladéka.

Üzemelő hulladéklerakók:

Beszállítók a térségből

Eger

Eger, Egebakta; Maklár; Demjén;

Egerszólát; Felsőtárkány

Nagytálya

Nagytálya

Andornakktálya

Andornakktálya

Kerecsend

Kerecsend

Ostoros

Ostoros, Novaj

A lerakók csak néhány éves szabad kapacitással rendelkeznek, így egy új, a mai kor követelményeinek megfelelő hulladékgazdálkodási rendszer kiépítésében és üzemeltetésében érdekelt a kistérség minden települése összefogva más kistérségi településeivel.

Ennek megoldására az utóbbi évek legnagyobb kistérségi összefogása révén Borsod-Abaúj-Zemplén megyei kistérségekkel közösen rövidesen megkezdődik a hejőpapi regionális hulladéktároló megépítésével. Tervezett üzembe helyezési ideje: 2007

Szelektív hulladékgyűjtés nincs a kistérségben, bár kísérletek történtek Egerben erre vonatkozóan. Egerben működik hulladékudvar, Egerszalók is tervezi hulladékudvar kialakítását.

A kistérségben keletkező veszélyes hulladék döntő része termelő tevékenységből származik, melyek veszélyességük alapján II. veszélyességi osztályba tartoznak. Elsődleges cél a veszélyes hulladékok környezetszennyezővé válásának megakadályozása, a gyűjtés, kezelés ártalommentes biztosítása. Törekedni kell a már üzemelő technológiák szennyező hatásának csökkentésére. Környezetkímélő (a környezetet nem, vagy csak minimális mértékben szennyező) technológiák bevezetése, engedélyezése szükséges a keletkező veszélyes hulladék mennyiségének csökkentése érdekében. Az egészségügyi intézményekben keletkező veszélyes hulladékok kezelésére különös gondot kell fordítani. Célszerű lenne egy regionális egészségügyi veszélyes hulladék égető megépítése a jelenleg kórházak területén működő veszélyes hulladékégetők kiváltására.

A Heves Megyei Állategészségügyi és Élelmiszerellenőrző Állomás által kidolgozott rendszerterv szerint a hasznosítható állati hullákat és állati eredetű hulladékokat kisebb területi egységekről előzetes begyűjtéssel hűtőkonténerekbe célszerű összegyűjteni, majd 24 órán belül az ATEV Rt. fehérjefeldolgozó üzemébe szállítani. Ez a megoldás már több településen jól működik (Eger, Felsőtárkány).

Biztosítani kell továbbá a döggutak jelentős részének rövid távon történő felújítását, prioritást adva a sérülékeny vízbázisú és magas talajvízállású településeknek. Döggutak üzemeltet Ostoros, Noszvaj, Egerszalók, Kerecsend.

Kistérségi akció az állati hullák összegyűjtésére, elhelyezésére.

Hulladékgazdálkodással kapcsolatos legfontosabb célok, feladatok:

- El kell érni, hogy minden településrészen legyen rendszeres hulladékgyűjtés a lakosság körében. A rendszeres hulladékgyűjtésbe bekapcsolt lakások aránya érje el legalább a 90 % -ot.
- A térség minden településén be kell indítani a háztartási veszélyes hulladékok rendszeres elkülönítését a települési szilárd hulladékoktól.
- Valamely arra vállalkozó településen mintaprojekt keretében be kell vezetni a szelektív hulladékgyűjtést olyan módon, hogy kezdetben csak a veszélyes hulladékhányadot gyűjtsék külön. A tapasztalatokkal javított módszert ki kell ajánlani a többi település számára is.
- Ki kell dolgozni a bezárandó lerakó telepek rekultivációs terveit és meg kell kezdeni a végrehajtást. A gazdaságos megoldás esetlegesen egy megyei szintű

- szervezést / rásegítést is igényelhet a minél összefogottabb és így hatékonyabb megvalósíthatóság érdekében.
- Fel kell számolni az illegális hulladék lerakókat és el kell érni, hogy újak ne keletkezzenek.
 - A lerakott hulladék szervesanyag tartalmát legalább 20%-os mértékig csökkenteni kell.
 - El kell érni, hogy ne növekedjék a lerakó telepeken elhelyezendő hulladék mennyisége.
 - Önkormányzati oldalról is elő kell segíteni a hulladékhasznosítással kapcsolatos országos célkitűzés teljesülését, a termelésből származó hulladékmennyiség csökkentését.

4.5 A környezet és természetvédelem helyzete

A kistérség természeti értékekben gazdag. Országos jelentőségű védett természeti területe a Bükki Nemzeti Park. A kistérségben az ipari létesítmények az Eger-völgyére koncentrálódnak, ezért a jelentősebb környezetvédelmi problémák is zömmel e területeken jelentkeznek. A Bükk-hegység fő tömegét mészkő és dolomit alkotja, melyre kőbányák épültek. Környezetvédelmi szempontból a még érintetlen természeti értékek – főleg a hegyvidékeken és a már károsodott tájképi arculat elsősorban a bányászati tevékenység tájsebei – egyaránt megtalálhatók. Eger térségében szénhidrogén-készlet található, melynek kitermelése napjainkban is folyik.

A környezetvédelem egyre nyilvánvalóbb problémái szükségessé teszik e terület minél komplexebb kezelését. A korábbi törvénykezés - Európában is - egymástól kicsit függetlennek tekintette a különböző környezeti elemeket érő hatásokat, ill. az azokba kerülő szennyeződések. Az Európai Unió 1996. - ban megjelent 96/61/EC számú irányelve, valamint az elfogadás előtt álló hazai hulladékgazdálkodási törvény már átfogó, magas szintű, az alapvető jogokat és kötelezettségeket rendszerbe foglaló jogszabályként jelent meg.

Ez a gondolkodásmód az alapja az egri kistérség környezetvédelmi programjának is. A program ezen elveket úgy próbálja teljesíteni, hogy ugyan külön - külön is megadja a vizsgált részterületeken elvégzendő feladatokat, de egyben jelzi a kapcsolódásokat és az átfedéseket is.

Az egyes részterületek legjelentősebb feladatainak a meghatározása - az egységben való gondolkodás mellett - azért is fontos, mert az egyes részterületeknek mások a feladatai, az érintettjei / megvalósítói, ill. mások a támogatási forrásai is.

Ezzel együtt minden részfeladat végeredményének azt kell tekinteni, hogy megvalósítása révén a kistérség környezetállapota javul és ezáltal javulnak az ott élők / dolgozók életfeltételei is.

LEVEGŐTISZTASÁG-VÉDELEM

Ipari eredetű légszennyező az OMYA Kft. (mészkőfeldolgozás) kibocsátása, mely elsősorban a szilárd és porszerű anyagok mennyiségének fokozott növekedéséhez járul hozzá a kistérségben. Egerbaktán a EGUT Rt. Aszfaltkeverő üzeme járul hozzá a kistérség levegőszennyezéséhez. Demjénben a trágyaérlelés, gombakomposzt előállítás bűzártalommal terheli a környező településeket (különösen Kerecsendet).

A MEZŐGAZDASÁGI EREDETŰ KIBOCSÁTÁSOK főleg por és az energiaellátó rendszerek üzemeltetéséből eredő anyagokkal szennyezik a levegőt. A tulajdonviszonyokban bekövetkezett változások a lokálisan jelentkező, nagyobb számú, de kisebb területre koncentrálódó és kisebb mennyiségű szennyezőanyag levegőbe jutását eredményezték.

A KÖZLEKEDÉS főleg a településeken áthaladó főközlekedési utak (3-as, 25-ös), csomópontok mentén járul hozzá a kéndioxid, nitrogénoxidok, szénmonoxid és széndioxid szintjének növekedéséhez. A levegőminőségi vizsgálatok szerint Eger, **mérsékelt szennyezett** levegőjű településnek minősül. A lakossági fűtésből eredő szennyezések csökkentése érdekében a kistérség eredményesen fejezte be a gázprogramot, a továbbiakban a bekötések számának növelése a feladat.

A TALAJ ÉS A TERMŐFÖLD VÉDELME

A talaj állapotjellemzőinek vizsgálata alapján fő probléma a termőtalajok savanyodása, a szél és víz okozta erózió, a jellegzetes és speciális tájsebek (kavics-, tufa-, és kőbányák). A Bükk egyes településein gondot jelent a meddőhányók nem megfelelő kialakításából adódó nehézfém-szennyezés. Számolni kell a talajok szennyezését fokozó szabályozatlan és ellenőrizetlen módon, illegálisan elhelyezett folyékony és szilárd hulladékokból kioldódó szennyező anyagok káros hatásával, a mezőgazdasági területeken alkalmazott növényvédő szerek, kemikáliák okozta szennyezésekkel, melyek a termőtalajok veszélyeztetése mellett az alapkőzetre is káros kockázati hatást jelentenek.

VÍZ MINŐSÉGVÉDELEM

A FELSZÍN ALATTI VIZEK ÁLLAPOTA

A kistérség ivóvízellátásának alapja döntően a felszín alatti rétegvíz. Az ivóvízellátás alapját képező felszín alatti vízkészletek egy része sérülékeny vízbázison helyezkedik el. A kistérség sérülékeny vízbázisú települései: Felsőtárkány, Noszvaj, Eger, Andornaktálya.

A BÜKKI KARSZTVIZEK jelentős értéket képviselve járulnak hozzá a kistérség északi településeinek vízellátásához. Az utóbbi években jelentős a mennyiségi csökkenésük, és ez szükségszerűen veti fel mennyiségi és minőségi védelmüket.

A RÉTEGVIZEK zömének kitermelése mélyfúrású kutakból történik. A kutak döntő többségének vízminősége megfelelő, egyes településeken a vas- és

mangánvegyületek jelenléte miatt felhasználás előtt technológiai kezelésre szorul (Eger).

A TALAJVIZEK ivóvízkénti felhasználásra alkalmatlanok, további elszennyeződési folyamatokat főleg a szennyvíz- és hulladékkezelés szabályozott megoldásával lehet elkerülni.

A kistérség rendelkezik minősített ásvány- és gyógyvízforrásokban. Különösen fontos Egerben a Tükör, Török és a Nagymedence gyógyvízű forráscsoport védelmét szolgáló védőterületek meghatározása és a védelem biztosítása. Egerszalókon a hőforrás védelmének megfelelő biztosítása ugyancsak nagy jelentőségű.

A FELSZÍNI VIZEK ÁLLAPOTA

Az EGER-PATAK vízminősége Eger város fölött Szarvaskőnél I-II osztályú, Andornaktályán a város területéről bekerülő szennyezések és a nem kellően tisztított szennyvizek bevezetésének hatására III-IV osztályúvá romlik. Jelentős pozitív hatást a folyamatban lévő egri szennyvíztisztító-rekonstrukció eredményezhet. Ostoroson új szennyvíztisztító telep épült.

A kistérség településeinek jelenlegi csatornázottsága és szennyvíztisztító telepi ellátottsága további fejlesztéseket igényel. A közműves szennyvízelvezetés általában csak a települések egy részére terjed ki, a csatornahálózat további építését, a rákötések számának növelését kell szorgalmazni. A szennyvíztisztítás megfelelő komplex megoldása érdekében elő kell segíteni a szennyvíziszapok komposztálását, ártalommentes elhelyezését, mezőgazdasági hasznosítását. Fokozott figyelmet kell fordítani a települési folyékony hulladékok elhelyezésére.

ZAJ- ÉS REZGÉS ELLENI VÉDELEM

A főútvonalak (3-as, 25-ös) településeken átvezető szakasza okoz esetenként határérték feletti közlekedési zajterhelést. Nem főútvonalak esetében is előfordul túllépés, elsősorban a fokozott zaj-és rezgésterheléssel járó szállítások miatt (a bányákból kitermelt anyagok szállítása miatt).

TERMÉSZETVÉDELEM

Az országosan védett területek közül kiemelkedő jelentőségű a Bükki Nemzeti Park kistérségre eső területe, ahol számos növény- és állatfaj található. A biológiai sokféleségnek, a fajok fennmaradásának, a tájképi értékek természet közeli állapotának megőrzése elsőrendű érdekünk. Az üdülőkörzetek kijelölése, ökoturizmus elterjesztése során is biztosítani kell a természet megújuló képességének fennmaradását, a veszélyeztetett fajokra védelmi tervek kidolgozását, a természetes élőhelyek védelmét.

A TÁJ JELLEMZŐI, VÉDELME

A kistérség földrajzi helyzeténél fogva változatos tájképi értékekkel rendelkezik. Az Alföld sík vidékétől a Bükk hegyvonulatáig az érintetlen természet és táj fenséges

nyugalma váltakozik az elsősorban bányászati tevékenység következtében károsodott területek látványával. A degradálódott területek, tájsebek rekultivációja esetenként nem, vagy nem kellő szakértelemmel került elvégzésre, amelynek következtében az érintett területek értéke csökkent.

A Bükk mészkőömege a Dinári Alpokkal rokon. Kiemelkedő értékei a barlangok és a „kövek” pl. a Bélkő vonulata. Tájképi sajátosságai meredek, bizarr sziklaformák, mély szurdokvölgyek, virágokban gazdag hegyi rétek, hatalmas erdőségek, bővizű patakok. Karsztvíz-készlete a kistérség északi részén több település ivóvízellátásában játszik jelentős szerepet.

Az 10. táblázat a kistérség természetvédelmi területeinek adatait mutatja be. A kistérség összterülete 45.485 ha, melyből 6113 ha áll helyi és országos védelem alatt. A legnagyobb természetvédelmi területtel Felsőtárkány rendelkezik (5.598ha), a település területének 72,4%-a. A védett területek aránya a kistérségben 13,4%. Ez kedvezőnek mondható, azonban a kistérségben található további értékek miatt érdemes tovább növelni.

4.6 Településhálózat szerkezeti adottságai, kohéziós tényezők

Eger és Körzete Kistérségi Társulásban 14 település található. ABC sorrendben: Andornaktálya, Demjén, Eger, Egerbakta, Egerszalók, Egerszólát, Felsőtárkány, Kerecsend, Maklár, Nagytálya, Noszvaj, Novaj, Ostoros és Szarvaskő.

A 14 településből mindössze Eger a város, melynek népessége 1998. december 31-i állapot szerint 57891 fő. Eger Heves megye és egyben a kistérség közigazgatási központja is. A regionális program készítése során, amikor a kistérségek lehatárolására került sor, s annak megállapítására, hogy egy kistérség alapvetően vidéki, vagy alapvetően városi jellegű-e, akkor komoly gondot jelentett, hogy Eger lakosság száma a '90-es évek elején meghaladta a 60.000 főt, és 1994-ig a kistérség statisztikai behatárolása lényegesen eltért a jelenlegi helyzettől. Mivel 1997 óta Eger és Körzete Kistérségi Társulás településeinek száma lényegesen kevesebb, ez megjelenik a népesség létszámában is. A jelenlegi kistérség összlakossága lényegesen alatta van a 100.000 főnek, ezért a kistérség összműutatók alapján vidéki jellegű.

A TÉRSÉG TERÜLETE, NÉPESSÉGE, NÉPSŰRŰSÉGE

Eger és Körzete Kistérségi Társulás területe 432 km², melyek közül a legnagyobb területtel Eger (104,75 km², az összes terület 23%-a) rendelkezik, míg a legkisebb kiterjedésű település Nagytálya 13,19 km² területtel (az összes terület 2,9 %-ával).

A kistérségi társulás népességének száma 2004. január 1-én 79534 fő volt, melynek településenkénti megoszlása a mellékelt táblázatból olvasható. Érzékelhető, hogy a legnagyobb lélekszámú település a vizsgált térségben Eger (58485 fő), míg legkevesebben Szarvaskőben (349 fő) élnek.

A kistérség átlag népsűrűsége 184,1 fő/km². Az igen magas átlagos népsűrűségnek tehát oka az, hogy Eger város népsűrűsége 558,33 fő/km². Eger városát kivéve a kistérségben megállapítható, hogy a vonzáskörzet népsűrűsége csupán 67 fő/km². Ez alatta van a 80 fő/km² értéknek. Demjén 28,23 fő/km², Felsőtárkány 40,97 fő/km², Egerszólát 42,76 fő/km², Egerbakta 47,47 fő/km² települések tartoznak az országos átlag 50%-ánál alacsonyabb népsűrűségű területek körébe. Ennek alapján a vonzáskörzet települései vidéki térségnek számítanak.

Kohéziós összefüggések

A kistérség települési összetétele folyamatos változások után alakult ki, de a jelenlegi helyzetről elmondható, hogy természetes egységet alkot a lényegesen kisebb területre koncentrálódott környezetben. Így jellemzően az Egerhez leginkább kötődő, legsokoldalúbb kapcsolatokkal rendelkező, agglomerációs jelleggel bíró települések vannak együtt, közöttük egyre inkább érezhető kistérségi szellemben.

A kistérség fejlődésének egyik jellemző vonásaként jelenik meg Eger város és a községek viszonyának alakulása. Eger mint meghatározó tényező, tényleges városi, kistérségi, esetenként pedig régiós szerepkörrel is rendelkezik. Ez a korábbi időszakban Egernek mint önálló, különálló egységnek, megyei jogú városnak a hangsúlyozására adott inkább alkalmat, a város magát a megyével hasonlította össze, egyenjogúságát azon a terepen kívánta megmértetni és bizonyítani.

E vonatkozásban az elmúlt tíz évben megerősödött a kistérségi szerepkör ténylegesen is, és ma már a városban érezhető a kistérségben való gondolkodás előtérbe kerülése. Megnyilvánul ez a különböző koncepciók, fejlesztési elképzelések kidolgozásában (ipar fejlesztés, környezetvédelem, turizmus, oktatás, képzés), a községekkel való intézményi, hivatali kapcsolatok erősödésében, a kistérségnek mint egységnek kifelé történő képviselésében (más kistérségek, megye, régió, országos intézmények).

A községek oldaláról a várossal való ellentmondásos és nem mindig pozitív viszonyban is oldódás következett be, elfogadva Eger vezető szerepét ma már inkább az összetartozó, együttműködő elemek dominálnak. Ezt alátámasztja a felgyorsult „kivándorlási” folyamat, agglomerálódó tendencia, amely a közvetlen városkörnyéki településekre mind jellemző, de még azon túl is jelentkezik. Így erősödő kölcsönös, sokszínű kapcsolatrendszer alakul ki, a községek számára pozitív, hosszú távú fejlődési lehetőségek nyílnak meg.

Érzékelhető az a kölcsönös felismerés a város és a községek részéről is, hogy közösen gondolkodva, összefogva többet érhetnek el mint külön-külön összegezve.

A kistérség nyitott, jó kapcsolatokat ápol a környező kistérségekkel, egy-két vonatkozásban Borsod megyei településekkel is közösen vesz részt önkormányzati társulásokban (Bükkalja települései, regionális szilárd hulladéklerakó).

4.7. A szomszédos kistérségekhez való kapcsolódás, összehasonlítások, együttműködések

Szükséges röviden áttekinteni az egri kistérség közelében fekvő ún. „versenytárs” kistérségek adottságainak, potenciáinak helyzetét, a rendelkezésre álló erőforrások hatékonyabb hasznosulása, a párhuzamos fejlesztések elkerülése, ill. a térségi együttműködés erősítése céljából.

A 2004-től érvényes lehatárolás szerint szomszédos kistérségek: füzesabonyi, pétervásári, bélapátfalvi és a mezőkövesdi (BAZ megye). Tekintettel arra, hogy Eger egyúttal megyeszékhely, közép- és felsőfokú funkciókkal rendelkező település, így hatóköre, vonzása tradicionálisan túlmutat a kistérség határain. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy az egri kistérség markánsan különbözik (adottságok, potenciál, ellátó funkciók, településhálózati jellemzők stb.) a szomszédos kistérségektől. A régió belüli versenyképesség felvázolásához ezért célszerű a régió másik két megyeszékhelyét (Salgótarján és Miskolc) is bevonni az elemzésbe.

A szomszédos kistérségek közül a pétervásári, bélapátfalvi és a füzesabonyi az elmaradott kistérség kategóriájába tartozik (részint magas munkanélküliség, részint ellátottsági mutatóik okán). Valamennyiük központja nagyságrenddel kisebb, és újonnan várossá nyilvánított település, szűkebb, szegényesebb térségi ellátóhálózattal. Ebből a szempontból eltérő Mezőkövesd, amely szervező, ellátó funkciója jelentős.

A pétervásári, bélapátfalvi és a mezőkövesdi kistérségek idegenforgalmi adottságai, potenciáljuk számottevőek, különösen a természeti értékek, gyógyvizek jelentősek.

Munkaerő-kapcsolatok szempontjából az egri kistérség – mindenekelőtt Eger – munkaerő vonzása valamennyi szomszédos kistérségre kiterjed. E kapcsolat – eltérő arányban – különösen fontossá vált néhány nagy foglalkoztató megszűnése, ill. visszafejlődése következtében (pl. Siroki Fémmű, Bélapátfalvi Cementgyár).

Hagyományosan szoros a kapcsolat és az együttműködés különösen a bélapátfalvi, pétervásári kistérséggel a turizmusban. Szerencsés, hogy e kistérségek turisztikai kínálata sok tekintetben komplementer jellegű (pl. Parád és környéke, Szilvásvárad). A tapasztalatok azt mutatják, hogy a földrajzilag közel eső gyógyfürdők (Bükkszék, Eger, Egerszalók, Bogács, Zsóry) a versenyhelyzet mellett – eltérő kínálatuk, gyógyvizeik különbözősége okán – együtt is tudnak működni és az együttműködés a közös térségi kínálatot erősíti.

A kistérségek közötti szoros kapcsolatokra jó példa a mezőkövesdi kistérségben fekvő Szomolya, amely az elmúlt időszakban az egri kistérséghez csatlakozott.

A régió D-i szegélyen végighúzódó borvidékek része a Bükkaljai, Egri, Mátraaljai Borvidékek. A versenyhelyzet mellett azonban több jó példa van az együttműködésre is. Pl. borút kialakítása, a kistérséges jellegzetes borfajtái kiegészítik egymást stb.

A szomszédos kistérségeket sok szálon összekapcsolja a kultúra, hagyományok ereje és (pl. palóc hagyományok, szőlő- és borkultúra) azok rendezvényei, eseményei.

A műszaki infrastruktúra, közlekedési hálózatok, térségi összekapcsolt rendszerei szintén a kistérségek együttműködését erősítik.

A következő uniós tervidőszakra (2007-2013) vonatkozó prognózisok a városok, városhálózatok versenyének erősödését jelzik. Ezért a vizsgálatokat kiterjesztettük a régió két másik megyeszékhelyére (Salgótarján és Miskolc), pontosabban e városokat magukban foglaló kistérségekre is. Egyúttal törekedtünk arra, hogy a kistérségek helyzetét, fejlődését, megállapításait adatokkal, tényekkel támasszuk alá.

Az elemzéseknél a 2004. évi országgyűlési anyagot (A területi folyamatok alakulása és a területfejlesztési politika érvényesüléséről szóló országgyűlési jelentés, készítette VÁTI Kht.) használtuk. A rendkívül terjedelmes, szakmailag magas színvonalú jelentés használatát számunkra megkönnyítette, hogy az elemzés már az új (2004-től érvényes) kistérségi lehatárolást használta. Jelen munkánkhoz jól illeszkedett a használt időtáv is: az adatsorok többsége az 1998-2002. közötti időszakot vizsgálta, amely szinte egybeesett az általunk vizsgált időszakkal (kistérségi terv elfogadása 1997). Egységes szerkezete, metodikája, fogalomrendszere lehetővé tette a korrekt összehasonlítást.

Az országgyűlési jelentés adatsoraiból rendkívül nagyszámú (összesen 54) mutató választottunk ki, amelyeket mind a 7 kistérségre (egri, füzesabonyi, pétervásári, béalápátfalvi, mezőkövesdi, miskolci, salgótarjáni) kigyűjtöttük és teljes terjedelmében mellékeljük.

Néhány fontosabb megállapítás, jellemző a vizsgált kistérségek összehasonlítása alapján:

Gazdasági folyamatok:

- A versenyképességet a kutatók komplex (több elemű) mutató alapján vizsgálták. E szerint az egri és a miskolci kistérség abszolút versenyképesnek, a szomszédos kistérségek alacsony vagy közepesen versenyképesnek minősülnek.

- A bruttó hozzáadott érték 1 főre vetített értéke az egri kistérségben nagyon magas, a miskolci és salgótarjáni kistérségek esetében eggyel alacsonyabb besorolást, míg a szomszédos kistérségek alacsony besorolási kategóriát kaptak.
- A jogi személyiségű vállalkozások ezer lakosra jutó száma valamennyi kistérségben alacsony, vagy nagyon alacsony, de az egri kistérségben ettől kissé jobb, átlagos minősítést kapott. Ez összefügg azzal, hogy az egri kistérség általános besorolása fejlett, stagnáló, azaz a dinamikus fejlődés nem jellemző.
- Fontos tényező, hogy az egy lakosra jutó külföldi tőke nagysága az egri kistérségben az országos átlagtól magasabb, míg az összes szomszédos kistérségben ettől alacsonyabb besorolású.
- A mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya az egri kistérségben nagyon alacsony szintű (hasonlóan a két másik megyeszékhelyhez), és az ipari foglalkoztatottak száma is csökkent a vizsgált 4 év alatt. Ezzel is összefüggésben az egri kistérség a legmagasabb (és javuló) kategóriába került a gazdasági szolgáltatások és pénzügyi ellátottsági mutató tekintetében, és messze kiemelkedik a környék, ill. régió átlagából.
- A turisztikai pozíciót jelző mutatók az egri kistérség jelentős és javuló pozícióját erősítik meg. Ezzel azonos besorolást csak a mezőkövesdi kistérség kapott.
- Végezetül el kell gondolkodni az egyik legfontosabb összegző mutató alakulásán: a gazdasági térszerkezet változását a kutatók 1999-2002. között az alábbi módon minősítették:

Egri kistérség: fejlett, stagnáló

Füzesabonyi,

Pétervásári,

Bélapátfalvi kistérségek: leszakadó

Miskolci,

Mezőkövesdi,

Salgótarjáni kistérségek: közepesen fejlett stagnáló

Az egri kistérség régió belüli relatív jó helyzete nem változtat azon a tényen, hogy a vizsgált időszakban a dinamikus gazdaságfejlődés messze elkerülte a régiót (dinamikusan fejlődő kistérségek a Budapest környéki tágabb agglomerációban és Ny-Dunántúlon találhatóak). Az okok nyilván összetettek, de már most jelezzük, hogy javasolni fogjuk a gazdaság dinamizálását célul kitűzni.

Társadalmi folyamatok:

- Az egri kistérséget 1998-2002. között – mérsékelt arányú – természetes fogyás és elvándorlás jellemezte. A korszerkezet kissé előregedett. E besorolások kisebb nagyobb eltérésekkel szinte az egész régiót jellemzik.
- A vizsgált időszakban az egri kistérségben a munkanélküliség érzékelhetően csökkent és a vizsgált 7 kistérség közül a legalacsonyabb.
- A jövő szempontjából rendkívül fontos, hogy az egri kistérség a tudásbázis szempontjából kiemelkedően kedvező, a jövedelmi-vagyoni viszonyokat tekintve jó, az egy lakosra jutó jövedelem tekintetében (2002) nagyon magas, az egészségi állapot tekintetében jó minősítést kapott (azaz mindegyik mutató szerint a legkedvezőbb helyzetben van). Ezeket figyelembe véve a társadalmi térszerkezet (komplex mutató) 1998-2002. közötti változásánál a kistérség a legjobb, javuló és magas státuszú besorolást kapta.

Környezeti állapot:

- Az egri kistérség környezeti állapotát a kutatók 2002-ben erősen terheltnek minősítették. Ennek oka a közlekedési és ipari eredetű légszennyezés okozta terhelés. Ettől rosszabb besorolást csak a miskolci kistérség kapott. A kedvezőtlen környezeti helyzet miatt nagy súlyt fogunk helyezni a koncepcióban a közlekedési és ipari eredetű légszennyezés csökkentésének.

Területfejlesztés eszköz- és intézményrendszere:

A vizsgált időszakban (1998-2002) jelentősen kibővült a központi pályázati rendszerek struktúrája és az általuk közvetített pénzüsszegek nagysága. A pályázati támogatások csak egy része bontható le kistérségi szintre (más részük megyei bontású), így csak ezeket vizsgáltuk.

A vizsgált támogatásoknál az egri kistérség egy főre vetítve átlagos besorolást kapott. Ez egyrészt azt jelzi, hogy a kistérség nem felülreprezentált (a támogatásoknál), másrészt azt, hogy a kiemelkedő helyzetet jellemző kategóriákat nem állami támogatás segítségével érte el (turisztika, gazdasági versenyképesség, humán infrastruktúra), hanem főként önerőből.

Az átlagtól elmaradó (alacsony, nagyon alacsony, nem kapott támogatást) támogatás egyébként a vizsgált kistérségekre is jellemző. Ez alól két kivétel van: a belpátfalvi és a mezőkövesdi kistérség ahol magas volt a támogatottság.

4.8 A terület és település fejlődés eszköz- és intézményrendszere, ennek változásai az elmúlt években

Eger és körzetében a kistérségi munkát négy társulás látta el. Az Eger Körzete Kistérségi Területfejlesztési Önkormányzati Társulás (**EKT**) 1995-ben, az Eger Körzete Központi Orvosi Ügyelet Társulás 2001-ben, az Eger és Körzete Önkormányzatainak Igazgatási Társulása (**EIT**) - mely a térség önkormányzatainak és intézményeinek belső ellenőrzéseit végzi - 2003-ban, és a teljes kistérségi fejlesztő munkát felölelni hivatott szervezet az Egri Kistérség Többcélú Társulása (**EKTCT**) 2004-ben jött létre (Andornaktálya, Demjén, Eger MJV, Egerbakta, Egerszalók, Egerszólát, Felsőtárkány, Kerecsend, Maklár, Nagytálya, Noszvaj, Novaj, Ostoros, Szarvaskő).

Heves megye 7 statisztikai kistérségében jelenleg 10 területfejlesztési önkormányzati társulás működik. A megye minden települése részt vesz a társulásokban, van olyan, amelyik kettőben is. A társulások területe esetenként átnyúl a statisztikai kistérségek és a megyék határain, ilyen az **egri területfejlesztési kistérség** is.

A kilencvenes évek elején az Eger és a környéki települések önkormányzatainál a gáz közmű hálózat megvalósítására jött létre együttműködés, majd a területfejlesztési társulás 1995-ös megalakulását követően, 2000-ben a területfejlesztési célok elérésének elősegítésére külön munkaszervezet jött létre, a **Kistérségi Iroda** 2 fős munkaszervezettel, mely jelenleg 11 fővel működik.

Már az eddigi gyakorlat is bizonyította, de az Európai Unió csatlakozást követően előnyben részesülhet az a pályázat, amely illeszkedik a kistérségi program valamelyik célkitűzéséhez. Ennek kapcsán a kistérségi iroda évek óta vizsgálja és a kistérségi céloknak való megfelelés esetén adja támogató nyilatkozatát egyes benyújtásra kerülő pályázatokhoz.

A kistérség fejlesztési irányainak meghatározására a következő térségfejlesztési programok készültek el:

- Területfejlesztési Operatív Program,
- A SAPARD Vidékfejlesztési Stratégiai Programja,
- A stratégiai programhoz kapcsolódó, a konkrét lépéseket is meghatározó Vidékfejlesztési Operatív Program,
- Komplex kistérségi környezetvédelmi program,
- Kistérségi Informatikai Program.

A programok alapos helyzetfeltáró munkát követően meghatározott stratégiai célokra épülve egymást kiegészítve határozzák meg –a 2006-ig terjedő időszakra- a kistérség térségfejlesztési irányait.

A kistérségi együttműködés előnyeinek felismerésével egyidejűleg a tagönkormányzatokban a területfejlesztésen kívül további területeken is igény keletkezett az együttműködésre. Mivel korábban a törvényi háttér nem tette lehetővé a

több célra történő társulás lehetőségét, ezért a területfejlesztés mellett az igényeknek megfelelően több céltársulás jött létre.

2001-ben a térség orvosi ügyeletének megoldására megalakult az **Eger Körzet Központi Orvosi Ügyelet Társulás**. A társulást megalakító tagok megegyeznek a területfejlesztési társulás heves megyei településeivel, kibővülve Bátor, Hevesaranyos és Egerbocs településekkel.

2003-ban alakult meg a **Heves Megyei Regionális Hulladékgazdálkodási Társulás** megyehatáron átnyúlva. Jelenleg összesen 102 település a tagja.

2004. január 1-től működik az **Eger és Körzete Önkormányzatainak Igazgatási Társulása (EIT)**, az önkormányzatok belsőellenőrzési feladatainak ellátására. A társulás 2004. augusztus 30-ig közös munkaszervezet működtetett az Eger Körzete Kistérségi Területfejlesztési Önkormányzati Társulással.

A jól működő társulások nem adtak megfelelő szervezeti keretet minden **közösen ellátható önkormányzati feladatok megvalósítására**. Ezeknek az igényeknek a kielégítését is várjuk a 2004. június 30-án megalakult „**Egri Kistérség Többcélú Társulása (EKTCT)**” szerveződéstől illetve a munkaszervezetétől. A többcélú Társulás 9 feladat elvégzését tűzte ki célul, melyek a következők:

1. területfejlesztés,
2. egészségügyi- és szociális ellátás,
3. család-, gyermek és ifjúságvédelem,
4. oktatás-nevelés,
5. hulladékgazdálkodás (a megyei Regionális Hulladékgazd-i Társuláson, keresztül),
6. belső ellenőrzés,
7. állati hulladékok gyűjtésének és ártalmatlanításának közös szervezése,
8. közbeszerzési feladatok ellátása,
9. kistérségi közigazgatási ügyintézés korszerűsítése.

Jelenleg, országos polémia van azzal kapcsolatban, hogy a jövőben milyen szerep jut a kistérségeknek, illetve a régiók kialakítása milyen külső környezetet fog teremteni a kistérségi munkához. A felvázolódó variációs lehetőségek mindegyike meghagyja reális lehetőségként azt, hogy a már létező területfejlesztési társulások – az olyanok, mint amilyen az egri is – a jövőben is működjenek. A területfejlesztési társulásnak (EKT) tehát van létjogosultsága hosszabb távon is.

A többcélú kistérségi társulás az alábbi célok elérését tűzte ki:

- a kistérségi szinten ellátható önkormányzati közszolgáltatási feladatok szakmailag **magasabb színvonalú, hatékonyabb** – Társulás keretén belüli – szervezésének elősegítése,
- **a kistérségi területfejlesztési projektek megvalósításának elősegítése,**
- a kistérségi közigazgatási ügyintézés korszerűsítése.

A területfejlesztésben a Kistérségi Fejlesztési Tanács fogja kijelölni a célokat, meghatározni és megteremti az ezekhez szükséges feltételeket. A Tanács feladatait az EKTCT látja el.

Az Egészségügyi ellátás területén az Orvos Ügyeleti Társulás szerepét átvéve az EKTCT a jelenlegi feltétel rendszer kiegészítésével fogja működtetni a jelenlegi rendszert.

A család-, gyermek és ifjúságvédelem, és szociális ellátás területén a Családok Átmeneti Otthona megvalósítása, és az ehhez szükséges feltételek kialakítása, valamint a rendszer kielégítő működtetése a feladatunk. Az Egerben történő intézményi kialakítással együtt megteremtjük a kistérségi szociális feladatok szakmai támogató bázisát is.

Az **oktatás-nevelési** feladatok kistérségi szintű ellátását az induláskor vállalt logopédia feladatok szakmai koordinációját követően elkészült az óvodák és alap-fokú oktatási- nevelési intézmények együttműködésének térségi koncepciója és megvalósul a közoktatás kistérségi koordinációja.

Hulladékgazdálkodási feladat a Heves Megyei Regionális Hulladékgazdálkodási Társuláson (3300 Eger, Dobó I. tér 2.) keresztül valósul meg a jövőben.

Belsőellenőrzési szolgáltatást nyújtunk igény szerint más kistérség településeinek is, elsősorban a mezőkövesdi kistérség azon településeinek, akikkel eddig is kapcsolatban álltunk.

Állati hulladékok gyűjtésének és ártalmatlanításának közös szervezése a Pályázati Előkészítő Alap forrásai által elkészített (beadásra 2005. március) KIOP pályázatunk sikerét követően, várhatóan 2006-ban kialakításra kerül a feladat ellátását hosszútávon kielégítően megoldó rendszer.

A **közbeszerzési feladatok** ellátása kiegészül **közös-beszerzési** feladatokkal, melyet a jövőben a kistérség önkormányzatainak sajátosságait ismerő szakember lát majd el.

Kistérségi közigazgatási ügyintézés korszerűsítése: a szintén PEA és EU pályázatból felállított kistérségi információs rendszer felállításával valósul meg.

5. A kistérség egyes településeinek jellegzetességei, településenkénti eltérések (települési interjúk tapasztalatai)

ANDORNAKTÁLYA

- Legnagyobb beruházás az elmúlt időszakban a falucentrum létrehozása volt, amellyel megoldódott a polgármesteri hivatal, a házi orvosi rendelő, a védőnői szolgálat és a falugazdász elhelyezése. Folyamatban van járdák felújítása, a buszmegálló cseréje, valamint faluszépítés, parkosítás.

- A településen legnagyobb probléma az M3-as út belépése óta az átmenő forgalom olyan mértékű megnövekedése, amely veszélyezteti az itt élők egészségét, testi épségét. Ennek megoldása M3-ast Egerrel összekötő gyorsforgalmi út mielőbbi megépítése, amely kistérségi szintű sürgős feladat.
- Oktatás területén jellemző az Egerbe történő beiratkozás, ami óvoda tekintetében is jelentkezik
- Jelentősebb feladatok: belvízelvezető rendszer korszerűsítése, úthálózat fejlesztése, az újonnan épült lakások elérhetőségéhez, hosszabb távon pedig pihenőpark megépítése. Kerékpárút a gyorsforgalmi út megvalósulását követően megoldható a jelenlegi főút egyik oldalán
- Kistérségi feladatok közül az állati hullák elhelyezését, a vízelvezetési rendszerek építését, tisztítását, kerékpárút hálózat kiépítését, és a regionális hulladéklerakó megépítését látják a sürgősebbek között.

DEMJÉN

- Legnagyobb beruházások a szennyvízhálózat megépítésében, a községi úthálózat felújításában, valamint az értékesítendő telkek egy részének közműhálózattal való ellátásában voltak a község területén.
- 565 telek került kiosztásra, amelynek fele építési, fele pedig üdülő telek, ebből 52 telek közművesített. Eddig 200 telek elkelt, az építkezések megkezdődtek. A többi rész közművesítése az egyik legnagyobb feladat, amihez az önkormányzat és a tulajdonosok összefogásával társulat létrehozását tervezik, és pályázati forrásokat kívánnak szerezni hozzá.
- Másik feladat a szennyvízbekötések megoldása, amelyhez szükséges a kerecsendi szennyvíztisztító kapacitás bővítése, mert az elmúlt 3-4 évben a több száz új lakás megépült a szennyvízhálózat vonalán ami jóval felülmúlja a tervezett lakásszám növekedést, és amihez kevés lesz a jelenlegi kapacitás.

EGER

- A város ipara fontos a gazdasági növekedés, a foglalkoztatottság szempontjából. Profil és tulajdonosváltások vannak, és várhatók, lényeges, hogy ezek a gazdaság szerkezetének korszerűsödését eredményezzék. A gazdaság a jövőben diverzifikált legyen, ez mérsékelheti a strukturális visszaeséseket. A Dohánygyár hasznosításának jellegét a város a lakosság véleményének figyelembe vételével alakítja ki.
- Idegenforgalom súlyponti feladat a kistérségben, itt jól összefogott együttműködésre van szükség az összes település között. Borágazat hasonlóan kistérségi méretű, jelentőséggel bír. Környékbeli fürdőtelepülések együttműködése fontos: Eger, Egerszalók, Bogács, Zsóry. Kedvező tendencia, hogy az Észak-Magyarországi váarak együttműködése erősödik. Idegenforgalomnál fontos elem

legyen a térségben, az itt tartózkodási idő növelését lehetővé tevő formák előtérbe helyezése (fürdőkultúra, rendezvényturizmus). Fontos a környezettudatos fejlesztési szemléletet erősítése, ugyanakkor kellő rugalmassággal meg kell találni a módját a környezet megismerésének, bemutatásának, természeti adottságaink idegenforgalmi célú hasznosításának.

- Közlekedés: a tervezett fejlesztések egy része 2010 előtt, más része ez után várható. Tervezett fejlesztések:
 - M3-as összekötő út (2010 előtt)
 - Eger Keleti tehermentesítő út (2010 után)
 - A leendő Tarna-völgyi autópáttal összekötő út megteremtése (távlati)
 - A szlovák területekkel való jobb összeköttetés fontos, valószínűleg Bánrévén keresztül valósulhat meg (távlati)
 - Kerékpárút kiépítések folytatása fontos, ütemekre bontottan.Tervezett irányok: Egerszalók felé, Szomolya felé, Szarvaskő felé Füzesabony felé (Tisza-tóig távlatban)
- Hulladék-gazdálkodásban (2007 után) előre kell lépni. Több eleme lesz, pl. szelektív gyűjtés megszervezése.
- Fontos Eger szempontjából a régiós kapcsolatos erősítése. El kell érni, hogy Eger ténylegesen is régiós társközpontként szerepeljen Miskolc mellett.

EGERBAKTA

- Az elmúlt időszakban CÉDE támogatással több út felújítása mellett sor került mezőgazdasági útépitésre –a szőlőtelepítések megközelítéséhez- és a patakon történő átjáró létesítésére. A település részese volt a Laskó menti szennyvízberuházásnak, azóta a lakások mintegy 80%-a bekapcsolódott a rendszerbe.
- A község déli részén a 24-es sz főút és a patak közötti szakaszon lakópark kialakítása kezdődött, egyik részén vállalkozói finanszírozással megkezdtek a közművek építését. A községi rendezési terv szerint az építési telkek mellett ipari, kereskedelmi funkcióval bíró beépítésre is lesz lehetőség.
- Zöldfal program keretében terv készült a kül- és belterületi csapadékvíz elvezető rendszer korszerűsítésére és kiegészítésére. A beruházás megvalósításában ismét együttműködést tervez az öt település.
- Oktatási intézményeket –bár létszámban a fenntarthatóság határán vannak- a község önállóan tudja üzemeltetni ami annak köszönhető, hogy a helyben maradt tanulók közül sokan gyógypedagógiai ellátásra szorulnak ami magasabb normatív támogatással jár.
- Egészségügyi, szociális ellátással összefüggő feladatokat tekintve a település a többcélú kistérségi társulás keretében tudja elfogadhatóan ellátni.

- Hosszabbtávú feladatként jelentkezik a töviskes völgyi zártkerti terület rendezése, és a Egerszalókkal összekötő út megépítése.

EGERSZALÓK

- Az elmúlt időszak legnagyobb beruházása a szennyvízhálózat kiépítése volt a Laskó-völgyi településekkel együtt. Útfelújításokra került sor, a köztéri világítás korszerűsítésre került, elkészült a település rendezési terve.
- A település határában megindult a gyógyszálló és üdülőkomplexum építése, a K2-es és a hőforrás közti út építése is megkezdődik 2005-ben, illetve folyamatban van a Verpeléti és Demjéni utakat összekötő szakasz tervezése, ami elkerülő útként is szolgál.
- Legnagyobb feladatként a csapadékvíz elvezetési rendszer korszerűsítése jelentkezik amire 1999 óta nem sikerült elegendő összeget fordítani.
- Oktatás területén az általános iskolai létszám a fenntarthatósági szint alá süllyedt, 100-nál több az Egerbe bejáró diák.
- Fontosabb feladatok: ravatalozó kivitelezése, konyha felújítás, egészségügyi központ kivitelezése, főtér kialakítása, információs táblák elhelyezése, tervek készítése (polgármesteri hivatal, csapadékvíz elvezetési rendszer terve, középületek akadálymentesítési terve) csapadékvíz elvezetési rendszer megújításának kivitelezése, K2-es uthoz csatlakozó községi összekötő szakasz megépítése, pincelekások fejlesztése (skanzen), elektronikus ügyintézés.

EGERSZÓLÁT

- Legnagyobb előrelépés a település fejlesztésében a szennyvízprogramban való részvétel volt, amelyre a lakások 80 %-a az elmúlt időszakban rákapcsolódott. Ezt követően útfelújításokat tudtak megvalósítani CÉDE támogatással, és elkészült a település rendezési terve is.
- 2002-2004 között zöld-falu program keretében tervek készültek a további fejlesztések megalapozására: csapadékvíz elvezető rendszer felújításra, illegális személtlerakó megszüntetésére, közterületek fásítására, parkosítására.
- A volt TSZ infrastruktúrát üzemeltető mezőgazdasági vállalkozás húsfeldolgozó építését tervezi, amellyel a liba tenyésztése és hasznosításának teljes vertikuma kiépülhet a községben.
- Fejlesztési feladatok:
 - Utak felújítása – a 13 km-ből 6 km-es szakasz van még hátra,
 - Faluközpont rendezése kialakítása, térburkolat, parkosítás,
 - Egerszólát - Tarnaszentmária összekötő út felújítása,
 - Egerszalókkal összekötő mezőgazdasági út építése közös beruházásként,
- Idegenforgalomban a Brezovay kastély fontos pillér lehet, hasznosítására program készült, amely folyamatosan valósítató meg (szálláshelyek kialakítása, konyha, pinceborozó). Idegenforgalmi vonzerő lehet még a hívők közös összefogásával

épülő baptista templom (imaház) amelynek elődje viszonylag nagyobb térségben ismertté vált, és látogatókat (hívőket), vonzott.

FELSŐTÁRKÁNY

- A 90-es évek második felében elkezdődött a lakópark előkészítése, 2001-től megkezdődtek az építkezések, a 110 telekből eddig 105-öt értékesítettek, az építkezések lényegében befejeződtek. Mintegy 300-400 fővel növekedik a lakosság száma.
- A BERVA Rt, válsága, majd „megszűnése” jelentős kedvezőtlen hatással járt: foglalkoztatásban mintegy 500 fős leépítés, a község költségvetéséből hiányzik a vállalkozás által fizetett adó. Ezen gondokat tovább élezte a BOSCH Kft. áttelepülése az Egri Ipari park-ba. A Berva-völgy egészére szükséges új koncepciót kidolgozni, ezt a problémát kistérségi jelentőségűnek látják. Községi elgondolás: barna mezős ipari park kialakítása, amely segítene a már kissé érzékelhető egri ipartelepítési gondokon.
- Mezőgazdaságban a volt Tsz. felszámolásával újabb 60 munkahely szűnt meg.
- Idegenforgalomban jók a település lehetőségei. Több éves késéssel befejeződött a tó rendbetétele, A Bükki Nemzeti Park Igazgatósága látogató és oktató központot létesített a tó mellé. Esetenként gondot jelent a természetvédelmi törvény értelmezése az idegenforgalmi lehetőségek, és a természet védelmének határait illetően, kompromisszum megtalálása az emberek egészségének megőrzése, az egészséges életmód igényei és a természet védelmének követelményei között. Irányvonal a turizmusban: természethez kötődő turisztikai ágazatok erősítése (öko-, kerékpáros-, lovasturizmus, stb.) és megfelelő programok szervezése, komplex turisztikai kínálat megjelenítése. Kistérségi kerékpáros útvonal rendszer kiépítését támogatják. Legfontosabb községi beruházásnak Faluház megépítését tartják, amely alkalmas lehet kistérségi szinten is turisztikai programok, rendezvények megtartására.
- Eger szerepe meghatározó a kistérségben, a térségen belüli kapcsolatokban az együttműködés fontosságát hangsúlyozzák.

KERECSEND

- A település fejlődésében nagy jelentőségű volt, hogy 1998-2000 között megvalósult a Laskó menti öt település (Egerbakta, Egerszólát, Egerszalók, Demjén, Kerecsend) összefogásával 2 md Ft. értékben a térség szennyvíztisztító rendszere, valamint a települések kábel TV hálózatának kiépítése.
- Folyamatban van: az általános iskola épületének felújítása, és járda felújítások
- Legnagyobb feladat a szennyvíztisztító mű kapacitásának további növelése amellyel megoldható a többlet lakások bekötése a rendszerbe. Bekötések aránya az öt település átlagában jelenleg meghaladja a 75%-ot, a bővítés beruházása előkészítés alatt áll.

- Továbbra is gondot okoz a községben a bel- és külterületi csapadékvíz elvezető rendszer jelenlegi állapota amely generális felújításra szorul. Itt is gond az állami közforgalmi úthálózat túlterheltsége amin az M3-as autópályát és Eger-t összekötő út megépítésével lehetne enyhíteni.
- Kistérségi feladatként a szilárd háztartási hulladékok elhelyezésének megoldása, az állati eredetű hullák elhelyezésének megoldása időszerű.

MAKLÁR

- A településnek fontos az M3-as autópályáról Egerbe bevezető szakasz mielőbbi megépítése.
- Tervbe van véve a községközpont rendezése, intézmény áthelyezések, korszerűsítések.
- Fontos a helyi agrárgazdaságok fejlesztése, lehetőséget látnak a falusi turizmusba való bekapcsolódásra wellness programok végigvitelére (repülőtér, lovasturizmus).

NAGYTÁLYA

- A településnek szintén fontos az M3-as autópálya Egerbe bevezető szakasz mielőbbi megvalósítása.
- Szükséges a belterületi út, belvíz, csapadékvíz elvezető rendszerek fejlesztése, minőségük javítása.

NOSZVAJ

- A település fejlődése az elmúlt 7 évben dinamikus volt, több nagyjelentőségű program, illetve fejlesztés valósult meg. Önkormányzati szervezésben és irányításban három ütemben – Széchenyi u II. ütem, Sport út I. ütem, és 2003-ban a Kenderföldi lakópark- építési telkek kialakítására és értékesítésére került sor amelyek hozzájárultak ahhoz, hogy ma már a népességszám növekszik, fiatalodott a község.
- Szennyvízhálózat teljes körű kiépítésére, szennyvíztisztító építésére _-Szomolyával közösen- 2004. évben került sor, a próbaüzem is befejeződött, a rákötések aránya a háztartások számának mintegy 40%-a. Ezen kívül folyamatosan, összesen mintegy 35 millió Ft.-os költséggel megújult az önkormányzati utak egy része, és az üdülőterületen egy javított földutat makadám borítással láttak el.
- Egyik legnagyobb beruházás volt az elmúlt időszakban az új nyolc tantermes általános iskola megépítése 2002-2003-ban. A korszerű iskolában működik a községi könyvtár, helyet kapott számítástechnikai és nyelvi labor, valamint sportudvart is kialakítottak, és zeneiskola is működik. Az iskolában jelenleg 168 tanuló van. Egerbe mintegy 10-12 tanuló jár be, ugyanakkor Szomolyáról és Bogácsról összesen 25-30 fő tanuló választja a noszvaji iskolát, és óvodát. Mindez

jövőbemutató lehet a községi iskolák fejlődési lehetőségét, megtarthatóságát illetően.

- Jelenlegi feladatok, tervek:
 - Sport u. II. ütemében 44 építési telek kialakítása,
 - Egészségügyi központ megépítése, amelyben helyet kapnak az önkormányzat feladatkörébe tartozó egészségügyi szolgáltatások, a törvényi előírásban szereplő tartalommal.
 - Óvodában tornaszoba kialakításával a létszám bővítésére megfelelő lehetőség lesz,
 - Síkfőkúti tavak és környékének rendezése,
 - Sportpálya és öltöző felújítása, (esetleg új sportpálya, más helyen),
 - Régi községi temetőben a kegyeleti idő lejártával kegyeleti park kialakítása, továbbá park, és rendezvényközpont létesítése
 - Attila tó és forráshely rendbe tétele,
 - Idegenforgalomban az eddigi rendezvények, programok további rendszeres megtartása, esetleg bővítése
- Kistérségi jelentőségű feladat: Noszvaj – Bükkzsérc összekötő út megépítése, valamint a kistérségi kerékpárút hálózat kialakítása emelhető ki, a jelenleg folyamatban lévőkön kívül.

NOVAJ

- Az elmúlt időszak legnagyobb beruházása (2000-ben) a szennyvízhálózat építése volt Ostorossal közös beruházásban. Jó ütemben halad a rácsatlakozás, amely már a háztartások 80 %-át érinti.
2003-ban befejeződött az óvoda teljes felújítása és korszerűsítése, amely egy új foglalkoztatóval is bővült és korszerű konyhát kapott.
Faluház működik a településen 2004-től, amelyben a korabeli életkörülmények bemutatásán kívül vendégszoba is működik. A faluházhoz tartozó nagy területen további fejlesztéseket terveznek: pihenőpark, füves focipálya a legkisebb korosztálynak, és táborhely kialakítása.
- Jelenleg legnagyobb gond a csapadékvíz elvezetési rendszer teljes korszerűsítése, melynek terve elkészült. Közös beruházást terveznek a Tarna-völgyi Víz Társulattal. Ebben elfogadásra kerül a település rendezési terve, továbbá meg kell szüntetni a polgármesteri hivatal északi oldalának megroppanása miatt keletkezett életveszélyes helyzetet.
Az iskola fenntartása itt is gond, a normatív támogatás csak a felét teszi ki az intézmény költségvetésének, a másik felét a község pótolja. A probléma megoldása érdekében mikrotársulást alakítanak ki Noszvajjal.
- Folyamatban van két AVOP pályázatuk, amelyből az egyik mezőgazdasági út aszfaltozását tartalmazza Szomolya felé. A másik település ugyancsak pályázatot adott be ennek az útnak a másik felére, így kölcsönös összefogással létrejöhet egy összekötő út, amely előnyös mindkét település számára.

Másik AVOP pályázatuk faluközpont fejlesztését tartalmazza (két új patak híd megépítése, térburkolás, parkosítás)

- További tervek:
 - Buszmegálló és buszparkoló kialakítása a falu déli szélén,
 - Közvilágítás bővítése,
 - Tornaterem építése (távolabbi terv)
 - Összevont egészségügyi, szociális intézmény létrehozása (távolabbi terv),
 - Alapítványi kezelésben HOSPIS szolgáltatás beindítása a volt Tsz központ létesítményeiben. A tervezés folyamatban van.

OSTOROS

- Az elmúlt évtizedben dinamikus fejlődés jellemezte a községet. Infrastrukturális fejlesztések befejeződtek, minden alapközművel rendelkeznek. Intézményfejlesztésben változást a gyermekjóléti szolgálat és a gondozási központ létrehozása jelentett.
- Sikertörténet a község „újjáépítésének” programja, három lakásépítési program valósult meg amelynek keretében összesen 250 lakóingatlan épült, ami 600-700 fős létszámnövekedést eredményezett, és kedvezően változott a lakosság korösszetétele is. Alvó település jelleg dominál, ugyanakkor felvetődnek urbanisztikai kérdések: kell-e törekedni arra, hogy minden itt élő számára elérhető szolgáltatásokat biztosítsanak a településen, vagy ezek maradjanak a városban.
- Oktatást érintő nagyon kedvezőtlen tendencia Eger város elszívó hatása. Az általános iskola kihasználtsága alig több mint 50%-os, Egerbe 170 tanuló jár be. A jelenséggel együtt járnak szegregációs hatások –a szociálisan kedvezőtlenebb helyzetben lévők maradnak a községi iskolában-, ami méginkább indokolja, hogy e kérdésben gyorsan kell megoldást találni kistérségi szinten. Ha a helyzet romlik az iskolák működtetése lehetetlenné válik több településen.
- Idegenforgalomban nagy fejlesztéseket nem tudtak megvalósítani, a víztározó idegenforgalmi szolgáltatásai kismértékben fejlődtek. A község hőforrással rendelkezik amelynek hasznosítását a víztározóval szerves egységben kell megoldani. Erre vonatkozóan több elképzelés is van. Gyógy turizmusban látnának lehetőséget a környékbeli, fürdővel rendelkező települések között összehangolt akciókra, komplex programok kialakítására.
- Infrastruktúra területén kiemelt téma a felszíni vízvédelmi rendszer és a befogadó Ostoros-patak meder rekonstrukciója. Ostoros közvetlen közlekedési érdeke Eger város keleti elkerülő úthálózatának megoldása oly módon, hogy az alternatív kiváltását eredményezze az igen kedvezőtlen adottságú Kőporosi útnak.

SZARVASKŐ

- A 2002 évi önállóvá válás óta a községben meghatározták a következő időszak fejlesztési prioritását. Elkezdődött a település rendezési tervének kidolgozása.

- A következő időszak legfontosabb feladata a szennyvízelvezető rendszer kiépítése. A műszaki alternatívák közül a legoptimálisabbat, legmegfelelőbbet kell kialakítani. Alternatíva lehet az egri szennyvízhálózatra való rácsatlakozás, ill. az önálló tisztítómű létesítése.
- A település szeretné a gázellátás bevezetését is.
- A környező természeti táj, védelem alatt álló területek indokolják az idegenforgalom fejlesztését (ökoturizmus, falusi vendéglátás).
- A település felett magasló várrom turisztikai látványosság lehet a bemutatási, megközelítési körülmények javításával.

6. Összefoglaló megállapítások, a tervezőmunka következő szakaszait megalapozó következtetések

- A tervezőmunkát nagymértékben segítette, megalapozta, hogy nagyszámú, területi vetületet is tartalmazó, ill. területi terv állt rendelkezésünkre. A kistérségi tervanyagok az elmúlt években folyamatosan készültek, összességében szakmailag jó színvonalúak. A tervanyagok időarányos megvalósítási foka igen jó, azaz megfogalmazott tervcélok, fejlesztések – kisebb-nagyobb eltérésekkel – meg is valósultak. Metodikai szempontból viszont kezelni kellett azt a tényt, hogy szinte valamennyi terv az EU csatlakozás előtt készült, így a ma használatos, a jelenlegi és a következő Nemzeti Fejlesztési Terv fogalom és logikai rendszerétől eltérnek. Így ezeket utólag be kellett építenünk, az illesztéseket el kellett végezni.
- A kistérség gazdasága a régióban tapasztalt tendenciáktól eltérően viszonylag gyorsan és jóval kisebb visszaesés mellett áll új, növekedésorientált fejlődési pályára. Az elemzések azt mutatják, hogy ennek okai összetettek: a gazdaság több lábon állásából, a versenyképesség magas szintjéből, és az elért fejlettségből eredeztethetők.
Az ipar továbbra is a kistérség egyik meghatározó, fejlődő ágazata. Ugyanakkor látható, hogy az alacsony hozzáadott értékkel jellemezhető, ill. a piacvesztést elszenvedő egységek visszafejlődnek, megszűnnek. E tendencia a jövőben is folytatódni fog, amelyre indokolt többirányúan felkészülni (tőkebevonás ösztönzése, integrációk, átképzési programok stb.).
- A mezőgazdaság átalakulási folyamata felgyorsult, sajnos sem a versenyképesség, sem a jövedelemtermelő képesség nem nőtt. Jelentős mértékben visszaesett az állattenyésztés, és csak néhány településen maradt jelentős a szántóföldi növénytermesztés. Pozitív viszont, hogy a szőlőtermelő területek gyorsuló ütemben újulnak meg, jelentős az új telepítések aránya, ezzel együtt a szőlő és borágazat a kistérség perspektivikus gazdasági ágazata. Alacsony az átlagos birtokméret, amely előrevetíti a szükségszerű koncentrálódást.
A művelési ágak közül az erdőterület aránya hagyományosan magas, amely várhatóan tovább fog növekedni.

- Az egri kistérség igen jelentős idegenforgalmi potenciállal, sokrétű, több elemből álló kínálattal jellemezhető mind a régió, mind az országos összehasonlításban egyaránt. Kedvező a többlábon állás, az adottságok komplexitása.
Az elmúlt években az idegenforgalomban bekövetkezett változások viszont a kistérségnek nem kedveztek. A fejlesztések (elsősorban a gyógyturizmussal kapcsolatosak) csak lassan indultak be (lényegében folyamatban vannak) e miatt a versenytársak kínálata gyorsabban bővült. A kistérség idegenforgalma (az említetteken kívül) tökevonzó képessége alacsony szinten mozgott. A keresletváltozás miatt (is) a kistérség látogatottsága lényegében stagnál, egyes szegmensekben visszaesett (vendégszám, vendégéjszakák száma, átlagos tartózkodási idő). Nem sikerült egész évben vonzó turisztikai programkínálatot kialakítani, emiatt (is) a szezonáltság nem csökkent.
Pozitívum, hogy több ütemben megújul az egri strand, folyik az egerszalóki gyógyfürdő-komplexum kivitelezése, a szállásférőhely-kapacitás egy része korszerűsödött, több jó színvonalú panzió, szálloda létesült. Ugyancsak kedvező, hogy a falusi vendéglátás látványosan bővült, gazdagodott több községben.
- A kereskedelemben látványos és tartós változásokat hozott a nagy üzletláncok megtelepedése. Ezzel együtt Eger kereskedelmi és szolgáltató funkciója tovább erősödött és jóval túlmutat a kistérség határain. A koncentrációval párhuzamosan változik a hagyományos kiskereskedelem szerepe: a specializációt, többlet-szolgáltatásokat nyújtó kis egységek talponmaradása hosszú távon is biztosított, míg a tőkeszegény, hagyományos kínálatot nyújtó egységek a versenyben visszaszorulnak.
A város gazdasága szempontjából is fontos tényező, hogy a gazdasági szolgáltatások és a pénzügyi ellátások szintjét a szakértők igen magas szintűnek értékelték.
- A kistérségre is főként az országosan jellemző demográfiai folyamatok jellemzőek. Az alacsony születésszám és az elvándorlás miatt a kistérség népessége a '90-es évtizedben 3 ezer fővel csökkent, az elöregedés fokozódott. Az azóta eltelt időszakban a tendenciák kisebb mértékben változtak, csökkent az elvándorlás (egyres települések népessége nőtt), a demográfiai mutatók valamivel kedvezőbbek, mint a régióban tapasztaltak. A távlati népességszám alakulását a vándorlás tényleges alakulása a jelenleginél jobban fogja befolyásolni.
- A munkanélküliség az elmúlt időszakban csökkent, így jelentősen alatta marad mind a megyei, régiós átlagnak (4,2 %). Ugyanakkor kismértékben nőtt a munkanélkülieken belül a fiatalok aránya, és lényegében alig változott a hátrányos helyzetű rétegek foglalkoztatási esélyei.
- A kulturális élete élénk, sokrétű. Pozitívum, hogy sorban újulnak meg és létesülnek az intézmények, múzeumok, kiállítóhelyek (színház, Forrás szabadidőközpont, Harangöntő Ház stb.)

- Eger tradicionális, nagy hagyományokkal rendelkező iskolaváros, fejlett intézmény-hálózattal. A kistérség magasra minősített tudásbázisának egyik eleme az iskolahálózat. Az általános iskolák korúak csökkenése miatt az önkormányzatok több településen iskola-, ill. csoport-összevonásokat voltak kénytelenek véghez vinni. A községi általános iskolákban a gyermeklétszám csökkenés mellett – eltérő arányban és számban – az egeri intézményekben tanulók nagy száma miatt is csökkent a létszám. E miatt nemcsak a költségvetési terhek növekedése, hanem az iskolákban tapasztalható szegregációs folyamat felerősödése is gondot okoz, amely visszafordítására megoldást kell találni.
- A kistérségben az infrastrukturális hálózatok kiépítettsége magas szintű, a régió átlagát meghaladja. Szarvaskőn hiányzik a szennyvízelvezető hálózat és Kerecsenden szükséges a szennyvízkezelő rendszer kapacitásának bővítése.
- A kistérség közlekedési hálózatába az elmúlt években az egeri K2-es út kiépítésén kívül lényegi változás nem történt. Az M3-as autópálya Egerbe bekötő szakaszának hiánya miatt zsúfoltság van az andornaktályai összekötőúton. Egerben a közlekedés okozta zsúfoltság és légszennyezés növekedett.
- Az egeri kistérség környezeti terheltségét egyes elemzések (VÁTI Kht.) erősen terheltnek minősítették. A kedvezőtlen minősítésben a közúti és ipari eredetű légszennyezés, valamint a terület veszélyeztetettségi jellemzői játszanak szerepet. Más értékelések szerint (KEVITERV Kft.) az ipari eredetű légszennyezés csökkent, mértéke nem ad okot a kedvezőtlen minősítésre. A tényleges helyzetet, annak minősítését így további vizsgálatokkal kell egyértelműsíteni. Az viszont egyértelmű, hogy a kistérség környezeti terhelésének csökkentése a következő időszak egyik fontos feladata lesz.
- A kistérség belső kohéziója és a kohéziós kapcsolatok rendszere hagyományosan erős, több elemből áll. A tervezők számára fontos adalék volt, hogy a kohéziós kapcsolatokra vonatkozó megállapításaitak következtetéseiket megerősítette a Szonda Ipsos 2004. év végi (egyébként évente ismétlődő) felmérése. E szerint az egeriek igen magas százaléka (93 %) szereti a városát, kedvezően ítéli meg helyzetét (77 %) és fejlődőnek látja a várost. E felmérési adatok lényegében összecsengenek a feltárt adatokkal, tendenciákkal és jó alapot adnak a következő időszak céljai megvalósításához.

II. A kistérség fejlesztésének koncepciója

1. A koncepció kidolgozásának módszertana, alapelvek:

A tervezési módszertan kialakításakor lényegében kettős szempontrendszer vezetett, egyrészt építeni kell a hazai tervezési gyakorlatra, szabályozásra és alkalmazni kell a vonatkozó uniós alapelveket., iránymutatásokat. Azaz:

- Egyrészt oly módon kell kidolgozni valamennyi tervezési dokumentumot, hogy azok tartalmazzák a Magyarországon hatályos, a területfejlesztési tervek tartalmi követelményeit definiáló jogszabály (a területfejlesztési koncepciók, programok és a területrendezési tervek tartalmi követelményeiről szóló 18/1998. (VI. 25.) KTM rendelet) tartalmi elemeit és megfeleljenek valamennyi olyan formai követelménynek, amelyet az említett rendelet meghatároz.
- Másrészt viszont az ország EU csatlakozása után elengedhetetlen fontosságú, hogy a különböző tércategóriák (kistérség, régió, ország) készülő fejlesztési dokumentumai a lehető legnagyobb mértékben összhangban legyenek az EU regionális politikája keretében a programozási dokumentumokra vonatkozó szabályozásokkal és szakmai ajánlásokkal is.

A koncepció kidolgozásakor építettünk az európai uniós és a hazai regionális politikában széles körben elfogadott általános alapelvekre. Ezen alapelvek szem előtt tartása a programozás további szakaszaiban, valamint a program megvalósítása során szükségszerűség. Ezek az alapelvek az alábbiak:

Partnerség

A partnerség elve a programozás és a programmegvalósítás során egyaránt az érintett szereplők együttműködését feltételezi, mind vertikálisan (a tagállamok esetében az Európai Bizottság, a központi és regionális hatóságok, az önkormányzatok, köztestületek stb.), mind pedig horizontálisan (piaci és intézményi szereplők).

Addicionalitás

Az addicionalitás kifejezetten a Strukturális Alapok működését meghatározó alapelv, mely azt mondja ki, hogy a tagállamok a meghatározott célú európai uniós strukturális támogatásokat pótlólagos (addicionális) forrásként kezeljék a saját forrásaik mellett, azok azonban nem helyettesíthetik a tagállam azonos célból eszközölt kiadásait.

Programozás

A programozás, mint alapelv azt fejezi ki, hogy a Strukturális Alapokból támogatás nem egyedi projektekhez, hanem integrált, több évre szóló fejlesztési programokhoz biztosítható.

Koncentráció

A koncentráció elve szerint a támogatási források a lehető leghatékonyabban kerüljenek felhasználásra; ennek érdekében azokat viszonylag kis számú, stratégiai jelentőségű célkitűzés megvalósítására kell összpontosítani.

Szubszidiaritás

A területfejlesztési értelemben vett szubszidiaritás elve a tervezés viszonylatában azt jelenti, hogy a tervdokumentumok elkészítése, valamint a programok megvalósítása lehetőleg azon a szinten történjen, amelyet érint.

Decentralizáció

Ezen alapelv értelmében folyamatosan törekedni kell a területfejlesztési döntések központi meghozatalának elkerülésére, amely folyamatnak együtt kell járnia a pénzügyi források tervezéséhez és felhasználásához kapcsolódó felelősség- és jogkör decentralizációnak is. A területi döntéshozók eszközrendszerének ilyenformán történő megerősítése feltételezi a szubszidiaritás alapelvének meglétét az adott viszonyrendszerben.

Nyilvánosság

A nyilvánosság elvének alkalmazása azt célozza, hogy minél nagyobb mértékű legyen a helyi erőforrások bevonása és a társadalmi támogatottság. Ezen alapelv szerint a tervezés és a programmegvalósítás során egyaránt biztosítani kell az átláthatóságot: csakis ezen keresztül érhető el, hogy a helyi társadalom azonosuljon a megfogalmazott célokkal és törekvésekkel.

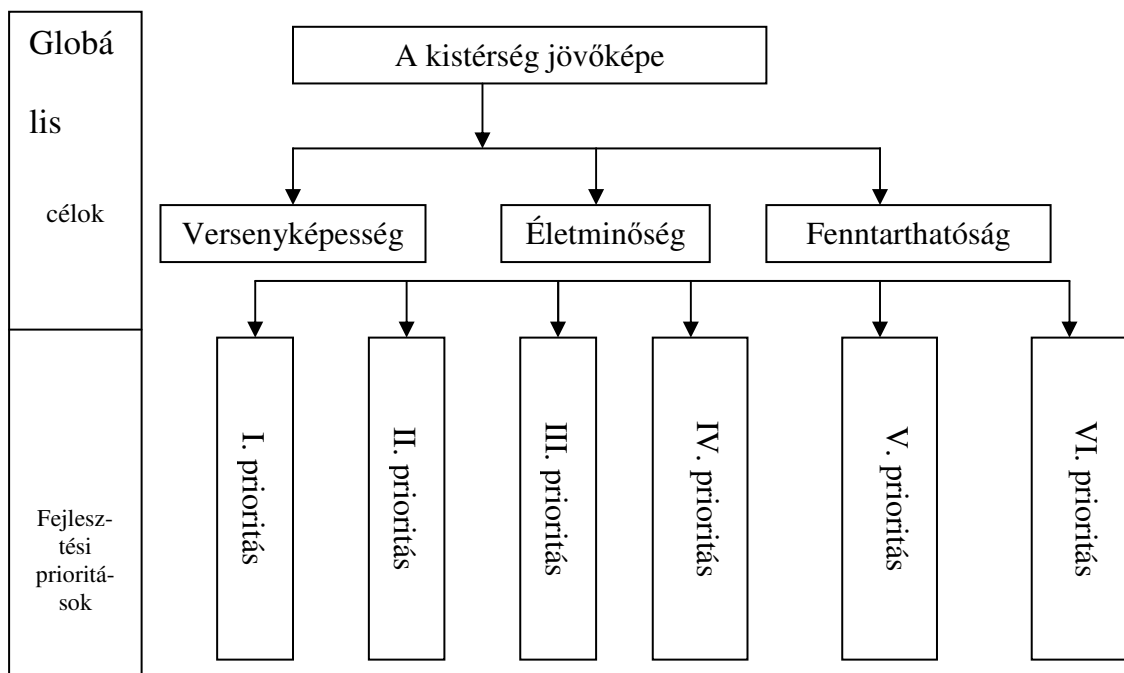
A fejlesztési koncepciónak három fő szakasza lesz:

- Az első szakasz megalapozó információkat tartalmaz: ennek része a bevezetése, a tervezési módszertan, a kistérség stratégiai szemléletű értékelése, valamint az ahhoz szorosan kapcsolódó SWOT elemzés. A stratégiai szemléletű helyzetelemzés összefoglaló jelleggel mutatja be a

helyzetfeltárás legfontosabb megállapításait, kiemelten a stratégia kialakítását megalapozó tényezőkre koncentrálni. Ennek megfelelően felépítésében nem a helyzetelemzésben megismert, alapvetően ágazati jellegű tagolást követi, hanem az információkat úgy csoportosítja, hogy azok a lehető leglogikusabban vezessenek tovább a fejlesztési stratégiához.

- A fejlesztési koncepció második szakasza a koncepció leglényegesebb, központi része: a kistérség fejlesztési stratégiájának bemutatása. Ebben a fejezetben röviden áttekintjük a stratégiai alternatívákat, bemutatjuk a kiválasztott stratégiai alternatívára alapozva a fejlesztés célrendszerét, valamint a javasolt fejlesztési prioritásokat is. Ez a fejezet tartalmazza a prioritások egymás közötti kapcsolatának vizsgálatát, tervezett időbeli ütemezésüket, a prioritások értelmezését a kistérség településeire, valamint a célpiramis áttekinthető bemutatását.
- A fejlesztési koncepció harmadik szakasza – mintegy a stratégiai programhoz továbbvezetve – a javasolt stratégia megvalósításával kapcsolatos alapvető információkat tartalmazza (a megvalósítási mechanizmus vázlatos bemutatása, a szükséges monitoring rendszer kereteinek áttekintése, valamint a stratégia megvalósításával várható változások és hatások vizsgálata).

A kistérségi területfejlesztési koncepció fázis elvi sémája az alábbi lesz:

2. SWOT analízis

A helyzetfelmérés tapasztalatai és eredményei alapján elégséges információval rendelkezünk ahhoz, hogy összeállítsuk a kistérség SWOT analízisét. A táblázat szerkezete követi az elfogadott módszertant: erősségek, gyengeségek, lehetőségek, veszélyek összegzése. A táblázat összeállítása során az alábbi tényezőket vizsgáltuk (néhányikat több szempontból is) és vontunk le következtetéseket.

- demográfiai folyamatok	- egészségügy
- természeti viszonyok	- oktatás, képzés
- mezőgazdaság	- kultúra, hagyományok
- élelmiszeripar	- civil szerveződések
- szolgáltatások	- közlekedés
- idegenforgalom	- szennyvíz
- telekommunikáció, informatika	- hulladékkezelés
- vállalkozások	- térszerkezet, települési kapcsolatok
- munkanélküliség	- kohéziós tényezők
- szociális helyzet	- külső tényezők, trendek

A SWOT analízis lényegében kétszintű: egyrészt analitikus szinten, táblázatos formában tárgyalja a kistérségre jellemző legfontosabb megállapításokat, másrészt a követendő stratégia jellegét alapozza meg.

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> - a gazdaság több lábbon áll, versenyképessége magas szintű - a gazdasági szolgáltatások és pénzügyi szolgáltatások száma nagy, - a kereskedelem területi koncentrációja magas, - a vásárlóerő magas szintű, - jelentős turisztikai szálláskapacitás van, - az idegenforgalmi adottságok komplexek, több elemük van, - a kistérség társadalmi státusza magas, - a lakosság egészségi állapot mutatói összességében jók, - magas a felsőfokú végzettség száma, aránya - a kistérség tudásbázisa kiemelkedően kedvező szintű, - alacsony a munkanélküliségi ráta - magas a védett természeti területek aránya - az infrastruktúra kiépítettsége magas szintű - történelmi borvidék, a szőlő és borkultúrának nagy hagyományai vannak, - Eger tradicionális iskolaváros, sok a közép- és felsőfokú oktatási intézmény - Eger jelentős kulturális központ, intézmény hálózata több elemű 	<ul style="list-style-type: none"> - a gazdaság az elmúlt időszakban nem fejlődött dinamikusán, - relatív kevés a gazdasági szervezetek száma, - nem eléggé dinamikus a külföldi tőke vonzása, - alacsony a mezőgazdasági birtokméret, - a szálláskapacitás egy része leromlott állagú, alacsony a szolgáltatások kínálata - a népesség elöregedett, - természetes fogyás van, alacsony a gyermekkorúak száma, aránya, - a házi és házi gyermekorvosi körzetekben zsúfoltság van, - az óvodákba járók száma magas, az óvodák egy része zsúfolt, - a kistérség környezeti állapota erősen terhelt, - magas a közlekedésből származó légszennyezés - magas az ipari eredetű légszennyezés, - az épületállomány egy része elavult, sok a műemlék, felújítandó épület.

Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> - gyógyvíz adottságok - a kistérség vonzereje tovább nő, a népességsökkenés megáll, - a tőke számára vonzóbbá válik a kistérség, - a közlekedési kapcsolat javításával a kistérség megközelíthetősége javul, - a biogazdálkodás elterjedésének lehetősége adott, - a komplex idegenforgalmi kínálat alapján a turizmus bővül, - az információs társadalom tovább erősödik, - a szolgáltató, kereskedelmi és pénzügyi szektor tovább bővül, munkaerőfelvevő képessége nő, - EU konform hulladékkezelő és ártalmatlanító rendszer bevezetésre kerül. 	<ul style="list-style-type: none"> - a külső gazdasági feltételek romlanak, kevés tőke érkezik, - az alacsony hozzáadott értéket előállító gazdaság leépítése gyorsul, munkanélküliség nő, - a környezeti terhelés tovább nő és ezáltal romlik a kistérség imázsa, vonzereje, - a társadalmi feszültségek nőnek, a leszakadó rétegek nagysága nő, - szegregció erősödik, mind a társadalomban, mind az ellátórendszereknél, - a régió belüli, ill. az országhatáron túl fekvő versenytársak gyorsabb fejlődést érnek el, - gazdasági recesszió következik be a kistérség gazdaságát meghatározó szektorokban, - a településrészek, lakótelepek leromlási folyamatát nem lehet megállítani.

Következtetés:

A SWOT analízis alapján a kistérségnél egy progresszív, fejlesztésorientált stratégiai program lehetősége vázolható fel.

3. Problémafa

A tervezési metodika szerint az egri kistérségben megállapított, tapasztalt problémákat ún. problémafában foglaltuk össze. A helyzetelemzésben feltárt problémákat először szektorálisan bontottuk meg és 5 szektort képeztünk:

- Gazdaság
- Turizmus
- Humán infrastruktúra
- Műszaki infrastruktúra
- Kohéziós ügyek

Második megközelítésként a feltárt problémákat 3 szinten tagoltuk:

- alap problémák,
- fő problémák,
- fő következtetések

Arra törekedtünk, hogy a legalsó szinten megfogalmazódott alapproblémákat a következő szinten (fő problémák) csokorba gyűjtsük és átfogó fő problémákká fogalmazzuk. Ezt követően a 3. szinten (fő következtetések) ugyancsak átfogó

jellegű megállapítások megfogalmazására törekedtünk, amelyek összességében indokolják a problémafa csúcsán megfogalmazott legfőbb kistérségi problémát.

A problémafa struktúrája a mellékletben található. Az alábbiakban szintenként mutatjuk be tartalmát.

Alap problémák (1. szint)

Gazdaság:

- kevés a gazdasági szervezetek száma
- alacsony szintű a külföldi tőkebefektetés
- a KKV szektor eszközállománya elavult, kevés a beruházás
- a mezőgazdaságban kicsi a birtokméret
- az agrárium eszközállománya, technológiája korszerűtlen

Turizmus:

- alacsony a turisták itt tartózkodási ideje
- vendégszám, vendégéjszakák száma stagnál
- szálláshelyek egy része az alacsony szintű, komfortfokozatú
- gyógyvízadottságok kihasználása lassú

Humán infrastruktúra:

- a népesség elöregedő, nagy az elvándorlás
- egészségügyi ellátóhálózat korszerűtlen, elavult, zsúfoltság van
- szociális ellátás nem teljes körű
- sok a frissen végzett munkanélküli fiatal
- sok a szakma nélküli, vagy elavult szakmával rendelkező
- egyes kulturális ellátások korszerűsége alacsony szintű

Műszaki infrastruktúra:

- Eger D. felőli megközelítése zsúfolttá teszi az összekötőutat
- Eger belső kerületeiben nagy az átmenő forgalom
- a települések bekötőútjai Eger felé korszerűtlenek
- a szennyvízhálózatban és szennyvíztisztító telepeknél hiányok, túlterhelések tapasztalhatók
- a kommunális hulladék mennyisége nagy
- informatikai szolgáltatások csak lassan bővülnek

Kohézió:

- a községi iskolákban alacsony a tanulók száma
- a kistérség imázsa nem elég erős
- az együttműködés nem szoros az intézményi ellátásban és a szolgáltatásoknál
- a fejlesztések koordinálása, közös pályázat kevés és alacsony szintű

A kistérség fő problémái és következtetések:

Fő problémák	Fő következtetések
<ul style="list-style-type: none"> - A gazdaság nem fejlődik dinamikus - Tőkevonzó képesség alacsony - A gazdasági szervezetek együttműködése, integrációja alacsony szintű 	<ul style="list-style-type: none"> - Az Egri Ipari Park vonzereje kicsi - A mezőgazdaság jövedelmezősége alacsony szintű
<ul style="list-style-type: none"> - Turisztikai termékek marketingje hiányos, nem eléggé hatékony - A versenytársak fejlesztései előrehaladottabbak - Térségi turisztikai koordináció gyenge 	<ul style="list-style-type: none"> - A turizmus jövedelmezősége alacsony szintű - A térség turisztikai ismertsége gyenge
<ul style="list-style-type: none"> - Kevés a kvalifikált, jövedelmező munkahely - Egészségügyi és szociális ellátórendszer korszerűtlen, sok a felújítási igény - Képző intézmények alkalmazkodóképessége gyenge - Informatikai kultúra szintje alacsony 	<ul style="list-style-type: none"> - A dinamikus fejlődéshez szükséges képzett munkaerő kevés - Ellátó, szolgáltató rendszer korszerűtlen, elmaradások vannak - Magas jövedelmet biztosító munkahely kevés
<ul style="list-style-type: none"> - Hiányzik az M3-as autópályával való közvetlen kapcsolat - Hiányzik Egerben a K-i elkerülő út és a bekötések korszerűsítése - Szennyvízrendszer hálózat és tisztító kapacitás szűkös - Nincs szelektív hulladékgyűjtés - Informatikai rendszerek és hálózatok lassan épülnek ki 	<ul style="list-style-type: none"> - Környezeti terheltség magas - A dinamikus fejlődéshez szükséges infrastrukturális háttér hiányzik helyenként
<ul style="list-style-type: none"> - Szegregálódás az általános iskolában - térségi marketing nem elég erős - kevés a jól kidolgozott, összefogáson alapuló pályázat, fejlesztés 	<ul style="list-style-type: none"> - térségi tudat nem eléggé erős - térségi fejlesztési háttér gyenge

A fentiek szintézise alapján megfogalmazható a kistérség legfőbb problémája:

A kistérségben élők életminősége elmarad az adottságok alapján várhatótól.

4. Célpiramis, a részcélok rendszere:

Az előző fejezetben összegyűjtött és összerendezett problémahalmaz egyúttal kijelölte azokat az utakat, amely felé a kistérségnek haladnia kell: azaz az egyes szinteken megfogalmazott problémák mellé azok megoldására vonatkozó célokat rendeltünk. Leegyszerűsítve: ha az adott célt elértük, egyúttal a hozzá kapcsolódó problémát is megoldottuk.

A célpiramist (vagy célfát) 4 szintre tagoltuk (stratégiai cél, prioritás, alprogramok, intézkedések). E két utóbbi már a programdokumentum szerkezetét vetíti előre. A célpiramishoz hozzárendeltük az Európai Unió vonatkozó alapelveiből adódó általános célokat, amelyek alapján megállapítható, hogy a kistérség fejlesztési koncepciójának célrendszere összhangban van az Európai Unió strukturális és kohéziós politikájának alapelveivel.

A célrendszert prioritásonként tagolva az alábbiakban mutatjuk be. Az összefüggés rendszerét a melléklet tartalmazza.

Általános célok:

- A gazdaság versenyképességének növelése, tőkebevonás

- A kistérség népesség-megtartó erejének javítása, az életkörülmények jobbítása

- A környezet fenntarthatóságának erősítése, természeti értékek védelme

- Kultúra, hagyományok ápolása, összetartozás erősítése

A kistérség fejlesztésének stratégiai célja:

A kistérségben élők életminőségének javítása

I. prioritás:	A gazdaság versenyképességének erősítése
---------------	--

Alprogramok:

- A gazdasági szektor műszaki-technikai megújítása
- A gazdasági szervezetek integrációja, együttműködésének erősítése
- A gazdasághoz kapcsolódó képzési –továbbképzési struktúra megújítása

Intézkedések:

- Az Egri Ipari Park szolgáltatásainak fejlesztése
- A KKV szektor műszaki-technikai megújítása
- Mezőgazdasági integráció, együttműködés erősítése
- Az agrárium technikai-technológiai fejlesztése
- Szakképzés fejlesztése, korszerűsítése

II. prioritás:	A kistérségi idegenforgalom fejlesztése
----------------	---

Alprogramok:

- Turisztikai kínálat fejlesztése
- Turisztikai fogadóképesség fejlesztése
- Térségi wellnes kínálat fejlesztése
- Turisztikai marketing fejlesztése

Intézkedések:

- Gyógyvízre alapozott turizmus, wellnes gyorsabb fejlesztése
- Térségi komplex kínálat erősítése
- Szállásférőhelyek minőségi fejlesztése
- Rendezvények, programok, események
- Falusi vendéglátás fejlesztése
- Ökoturizmus fejlesztése

III. prioritás:	A kistérség speciális humán erőforrás fejlesztése hagyományok ápolása
------------------------	--

Alprogramok:

- Az alap- és középfokú oktatás intézmény feltételeinek fejlesztése
- Szakképzés és felnőttképzés struktúrájának, hatókörének fejlesztése
- Felsőfokú képzés intézmény feltételeinek fejlesztése
- Alap- és középfokú egészségügyi intézményhálózat korszerűsítése, bővítése
- Szociális ellátások fejlesztése
- Hátrányos helyzetű rétegekről való gondoskodás

Intézkedések:

- Munkanélküliek képzése, átképzése
- Hátrányos helyzetű rétegek esélyegyenőségének javítása
- Alapfokú óvodai és általános iskolai hálózat fejlesztése
- Egészségügyi alapellátási hálózat bővítése
- Szegregációs folyamatok visszafordítása
- Középfokú oktatási ellátás minőségi fejlesztése
- Felsőfokú oktatás feltételeinek javítása
- Kulturális ellátás technikai korszerűsítése
- Szociális ellátóhálózat bővítése
- Lakásépítés, lakóház rehabilitáció

IV prioritás:	Környezeti terhelés csökkentése, műszaki infrastruktúra fejlesztése
----------------------	--

Alprogramok:

- Közúthálózat áteresztő képességének fejlesztése
- Hulladékkezelési rendszerek fejlesztése
- Szennyvízelvezető és kezelő rendszerek fejlesztése
- Informatikai hálózatok bővítése

Intézkedések:

- M3-as autópálya Egerbe vezető szakasz kiépítése
- Eger K-i elkerülő út kiépítése
- Települési bekötőutak csomópontjai korszerűsítése

- Szennyvízhálózat és szennyvízkezelő rendszerek bővítése
- Szelektív hulladékgyűjtés bevezetése
- Informatikai hálózatok, rendszerek kiépítése

V. prioritás:	Információs társadalom fejlesztése
---------------	------------------------------------

Alprogramok:

- A gazdaság informatikai ellátásának javítása
- A közszolgáltatások informatikai hátterének fejlesztése
- A kultúra, humán szféra informatikai hátterének fejlesztése

Intézkedések:

- A közszolgáltatások informatikai hátterének fejlesztése
- A teleházak és szolgáltatásaik bővítése
- Interneten való megjelenés bővítése
- Közcélú adatbázisok informatikai feldolgozása, közzététele
- A gazdaság, szolgáltatások, kereskedelem informatikájának fejlesztése

VI. prioritás:	Kistérségi kohézió erősítése
----------------	------------------------------

Alprogramok:

- Kistérségi együttműködés erősítése
- Kistérségi területi marketing program
- Kistérségi ellátó, intézményi hálózat fejlesztése

Intézkedések:

- Kistérségi fejlesztéseket kezelő intézményi háttér fejlesztése
- Kistérségi ellátó, szolgáltató háttér fejlesztése
- Kistérségi imázs erősítése

5. A területfejlesztés fő céljai, irányai

5.1. Az egri kistérség jövőképe

A fejlesztés fő céljainak és irányainak meghatározása lényegében két részre bontható. A tervezési ajánlások alapján törekedtünk a jövőkép tézisszerű megfogalmazására, amely a legfőbb célt fogalmazza meg, ehhez kapcsolódik a másik elem, az ún. fejlesztési prioritások rendszere.

A jövőkép hosszú távra jelöl ki egy célállapotot a kistérség számára, amelyhez való konvergencia – a tulajdonképpeni fejlődés – részben spontán folyamat, részben a kistérség szereplőinek tudatos tevékenységének eredménye. A jövőkép megvalósulásának – pontosabban: a területfejlesztés eszközeivel való megvalósulásnak – irányait a területfejlesztési programozási gyakorlatban fejlesztési prioritásoknak nevezzük és ezek alkotják a koncepció magját.

A helyzetelemzés, az adottságok alapján javasoljuk, hogy az egri kistérségnél egy progresszív, fejlesztés orientált komplex stratégiai program kidolgozása és elfogadása történjék meg.

E program végrehajtásához egyértelműen és markánsan pozitív jövőkép vázolható fel. Törekedtünk arra – tekintettel a koncepció hosszú időtávjára –, hogy a jövőkép reális legyen, stílusában a rövid megfogalmazás, a közérthető jelleg domináljon, amely így kezelhetővé teszi a szakemberek és a közvélemény számára egyaránt.

Az egri kistérség javasolt jövőképe:

A kistérségben élők életminőségének javítása

Ahhoz, hogy a jövőképben megfogalmazott életminőség-javulás elérhető legyen, olyan komplex programok megvalósítása szükséges, amelyek egyszerre dinamizálják a kistérség gazdaságát, de nem okozzák a belső feszültségek növekedését és a környezeti fenntarthatóságot sem veszélyeztetik.

Ezért a fő célkitűzés mellé rendeltük azokat az alapvető célokat, amelyek kijelölik a fejlesztés irányait. Ezek az alábbiak:

A gazdasági versenyképesség erősítése, tőkebevonás

A kistérség népességmegtartó erejének javítása, az életkörülmények jobbítása

A környezet fenntarthatóságának erősítése, természeti értékeinek védelme

Kultúra, hagyományok ápolása, az összetartozás erősítése

A térség gazdaságának versenyképessége ma is magas szintű, így a dinamizálás, a gyorsabb ütemű fejlődés kiinduló feltételei jók. Elengedhetetlen az aktív befektetés ösztönzési tevékenység, amely a gazdálkodó szervezetek technológiai, logisztikai, menedzsment rendszerének megújítására irányulnak. Az ipar vonatkozásában a magas hozzáadott értéket előállító fejlesztések a célravezetőek. Különös hangsúly helyeződik a kis- és középvállalkozói szektor fejlesztésére, az együttműködés erősítésére.

Hangsúlyt kap a mezőgazdaság és élelmiszergazdaság fejlesztése, ezen belül is elsősorban a szőlő és bor ágazat. A versenyképes és az ökológiai követelményeknek megfelelő gazdálkodás kaphat prioritást. Számolni kell az erdősítési program gyorsítására is.

A gyorsabb, markánsabb fejlesztések egyik haszonélvezője a turizmus lehet. Nem csak a vendégforgalom mutatóinak javulása várható, hanem a gazdasági fejlődés hosszú távú megalapozása is ezen alternatíva mellett szól. E változat szerint markáns elmozdulás történik a turisztikai kínálat bővítésében, gazdagításában (fürdők, egészségturizmus, látványelemek, attrakciók stb.), és ezzel összhangban fejlődik, továbbá minőségileg is megújul a fogadóképesség (szállodák, panziók, szolgáltatások). Az alternatíva igényli a vállalkozó szféra, az önkormányzatok összefogását, erőik, erőforrásaik koncentrált felhasználását, azaz az önkormányzatoknak jelentős részt kell vállalniuk a kínálati elemek, az infrastruktúra fejlesztésében. Ezen alternatíva teszi lehetővé, hogy a kistérségen belül a turisztikába bekapcsolódó települések köre bővüljön, a kistérség egésze pedig növelje részesedését, vonzerejét mind regionális, mind országos szinten.

A műszaki infrastruktúrán belül a közlekedési hálózatok fejlesztése, megújítása kerül előtérbe, amely feltétele annak is, hogy a kistérség környezeti terhelése javuljon. Szükséges a hiányzó kapacitások kiépítése a szennyvízrendszereknél, valamint a hulladékgyűjtési rendszer jelentős megújítása.

A fejlődés jellegéhez igazodóan a közigazgatásban, a gazdasági életben egyaránt szükséges az infokommunikációs rendszerek gyors fejlesztése, bővítése.

A humán szféra fejlettsége, feszültségei talán legmarkánsabban határozzák meg életkörülményeinket. Ezért lett a fejlesztési koncepció egyik prioritása a humán infrastruktúra fejlesztése, továbbá működésének, ellátásainak, szolgáltatásainak lakosságbarát megújítása, humanizálása.

A progresszív fejlesztés, a szerkezetátalakítás abban az esetben lehet eredményes és sikeres, ha a fent meghatározott feladatok végrehajtásához adottak a kistérségben a megfelelő feltételek, elsősorban erősödik a kistérségi együttműködés és létrejön egy erős menedzsment szervezet. Kiemelt jelentőséggel bír még a kormányzati szándék végigvitele is: a kistérség, mint térkategória szerepének növelése, a központi szerepek és források decentralizálása erre a szintre.

5.2. Fejlesztési prioritások

5.2.1. I.prioritás: A gazdaság versenyképességének erősítése

Az egri kistérség gazdaságának elmúlt időszakbeli fejlődése egyrészt számos hasznosítható tapasztalatot adott a sikeresség tényezőinek megismeréséhez, másrészt támpontot nyújt a koncepció tendenciái megfogalmazásához.

Az értékelések szerint a gazdaság összességében versenyképesnek, fejlettnak, de stagnálóknak minősül. Ezért kulcskérdés a fejlődés dinamizálása, a tőkevonzó képesség javítása.

A kistérség gazdaságában meghatározó szerepet töltöttek be eddig is, a jövőben is a régebb óta itt működő és a nemrégiben megtelepedett sikeres nagyvállalatok (ZF Hungária, LEONI, Bosch). Fontos gazdaságfejlesztési szempont a körük szerveződő beszállítói, kiszolgáló háttér fejlesztése, bővítése.

Arra is fel kell természetesen készülni, hogy az alacsony hozzáadott értékeket előállító, vagy piacukat veszítő vállalkozások visszafejlődnek, vagy viszonylag rövid idő alatt áthelyezhetik termelésüket egy alacsonyabb termelési költségekkel jellemezhető országba. Azt feltételezzük, hogy a folyamat a következő időszakban is érvényesülni fog, intenzitása, hatóköre viszont nem lesz drasztikus, így kezelésükre fel lehet készülni.

A gazdaság fejlődésénél ezért különösen fontos a mozgékonyabb, rugalmasabb, innovatív kis- és középvállalkozások számának, gazdasági erejének dinamikus bővülése. E fejlődési folyamatot várhatóan a gazdasági szervezetek számának

bővülése, de egyúttal az iparban foglalkoztatottak számának lassú, de egyértelmű csökkenése fogja kísérni.

Az ipar jelenlegi területi elhelyezkedésében – Eger központúságában – nem várunk változást. Nem látunk jeleket arra sem, hogy az ipar terület igénybevétele jelentősen bővüljön. Az Egri Ipari Park várhatóan hosszú ideig fogadni tudja a betelepülési igényeket, kiszolgáló szerepét, szolgáltatásait viszont bővíteni indokolt. A Berva-völgyi iparterület jelentős megújításra szorul, ezért a programba beillesztjük a terület rehabilitációs és környezeti kármentesítési programját. Ezt követően a völgy alkalmassá válik elsősorban kis- és középvállalkozások fogadására. A kistérség több településén van ipartelepítésre (vagy bővítésre) alkalmas terület, amelyek megfelelő feltételek mellett szintén fogadni tudják a letelepedni szándékozó vállalkozókat.

A fejlesztési koncepció fő célja, az életminőség javítása igényli és minden bizonnyal ki is fogja kényszeríteni, hogy a gazdaság dinamizálása nem járhat a környezeti terhelés növelésével.

Tudatában vagyunk annak, hogy a gazdaság fejlődése, fejlődési pályájának jellege öntörvényű, számos külső-belső feltétel által meghatározott. A fejlődési döntések meghozatala a terület önkormányzatainak hatáskörén kívül esik. E mellett viszont fontosnak tartjuk megfogalmazni azt, hogy az önkormányzatok – jelen program gazdái, végrehajtói – milyen típusú, jellegű fejlődést szeretnének látni és tapasztalni, amelyet saját eszközeikkel segíteni, támogatni tudnak.

A mezőgazdaság a kistérség gazdasági fejlődésében a következő időszakban sem lesz húzóágazat, fontossága, jelentősége viszont számottevő lesz, különösen a szőlő- és bor ágazatban. A kistérség alapvető érdeke, hogy az EU közös agrár politikájából adódó lehetőségeket igénybe vegye, felkészült legyen a gazdasági versenyből adódó veszélyek kiküszöbölésére.

Az agrárium fejlesztésének célja a helyi erőforrásokra (agro-ökológiai, gazdasági és társadalmi), hagyományokra és lehetőségekre alapozott, fenntartható, több funkciós szektor pozícióinak megerősítése. A kistérség mezőgazdaságának meg kell felelnie az újonnan jelentkező és erősödő olyan kihívásoknak, mint a változó piaci körülmények, a termékminőség, az élelmiszerbiztonság, a környezetvédelem, a vidékfejlesztés szerepének növelése. Az európai agrármodell nagy hangsúlyt fektet a mezőgazdaság multifunkcionalitására is, tehát nem csak a szűken vett agrár- és élelmiszertermelést foglalja magában, hanem a vidéki lakosság megélhetésének biztosítását, a táj-, a természet- és a környezetvédelmét is.

Kedvező kiindulási feltételek, hogy az elmúlt éven intenzív telepítési tevékenységének eredményeként a szőlőültetvények jelentős része megújult, a területük bővült. Kialakulóban van az a közép-kisüzemi gazdaságok hálózata,

amelyek a történelmi borvidék legjobb hagyományait képesek folytatni. Ugyanakkor tapasztalható a szinte általános alultőkésítettség, az integráció, együttműködés hiánya is. Mindezek következtében az ágazat jövedelemtermelő képessége várhatóan csak szerényebb ütemben bővülhet. Hasonló hatása van az egyre erősödő versenynek is.

A versenyképesség gazdasági méretre való törekvés a koncepció időtávja alatt jelentősen növelni fogja az átlagos birtokméretet és felerősíti az ágazatban jelenleg is ható tendenciákat. Arra is fel kell készülni, hogy az agrárágazat – amúgy is alacsony szintű – részesedése a munkahely struktúrában tovább csökken, amelynek ütemét mérsékelheti a helyi alapanyagok feldolgozása, tájjellegű termékek és az ún. vidéki jövedelemszerzés egyéb lehetőségeinek bővülése. Ez erősítheti, gazdagíthatja a falusi-, ökoturizmus fejlődését is.

Az erdősítettség növelése kedvező hatásokat kumulál. Az erdőgazdálkodás több funkciós szerepe a kistérségben is érvényesülhet. A gazdálkodási funkciók mellett, turisztikai hasznosítás is előtérbe kerülhet.

A kereskedelem szerkezete, jellege látványos változáson ment át az elmúlt időszakban a nagy kereskedelmi láncok (TESCO, OBI, Penny Market stb.) betelepülésével. Ezzel is összefüggésben Eger kereskedelmi, szolgáltató funkciói jelentősen bővültek, jóval túlmutatnak a kistérség határain.

A helyzetelemzés során vizsgáltuk a vásárlóerőt is, melyet kistérségi szinten nagyon magasra értékelték az elemzők. Ezért valószínűsíthető, hogy a koncentrációs folyamat folytatódni fog. Az É-i városrészben kialakult kereskedelmi központ mellett várható a D-i, Ipari Parkot övező terület kereskedelmi-szolgáltató funkciójának jelentős, az M3-as bevezető szakaszának megépítését követően várhatóan igen gyors bővülése. A folyamat jellegére a területen megjelenő autókereskedelem és hozzá kapcsolódó szolgáltatások látványos fejlesztései alapján következtethetünk.

A hagyományos kiskereskedelem – országosan is – a helyét keresi, de rugalmasságánál fogva várhatóan meg is találja: új, speciális kínálat és szolgáltatások nyújtása révén. Ezért nem prognosztizáljuk – sem Egeren, sem a községekben – e kereskedelmi forma visszaszorulását. Látható, hogy az idegenforgalmilag frekvenciált területeken a turisták, a lakóterületen az ottlakók igényeit jobban kiszolgáló kereskedelem lehet életképes és prosperálhat.

Fel kell készülni arra, hogy a kereskedelemben és a szolgáltatásoknál robbanásszerűen el fognak terjedni az új kereskedelmi, szolgáltatási formák, elsősorban az informatika, e-kereskedelem térhódításával. A folyamat dinamikája, időbeli lefolyása ma biztonságosan nem ítéhető meg, de azt várjuk, hogy a bővülés a magasabban kvalifikált, képzett munkaerő, és a magasabb hozzáadott érték révén előnyére fog szolgálni a kistérségnek.

5.2.2. II.prioritás: A kistérség idegenforgalmának fejlesztése

A kistérség idegenforgalmában az elmúlt időszakban pozitív és negatív jelenségek egyaránt tapasztalhatók. Egyértelműen előrelépést jelent, hogy több ütemben megújult, korszerűsödött az egeri strandfürdő, és elkezdődött az egerszalóki gyógyfürdőkomplexum kiépítése, amelynek hatásai csak a következő években lesznek érzékelhetők. Megtörtént az Eger Szálló felújítása, amely kibővült egy 500 főt befogadó kongresszusi teremmel is. Látványosan növekedett több közeli településen (Egerszalók, Felsőtárkány, Noszvaj) a falusi turizmus. Ugyanakkor a kistérség egészét tekintve mind a vendégszám, mind a vendégéjszakák száma stagnál, ill. visszaesett és csökkent az átlagos itt tartózkodási idő is. Ez lényegében azt jelenti, hogy a korábban megfogalmazódott turizmusfejlesztési célok nem vagy csak részben teljesültek. Változóban van a turizmus szerkezete is: bár a főszezonban Eger turistákkal van tele, de ezek jelentős része kiránduló, nem növelik a turisztikai bevételeket. Ha eltekintünk az átmeneti (pl. építkezések miatti) visszaesésektől, ahhoz, hogy a turizmus bővülése valóban kitörési pont legyen a kistérség számára, fordulatra, lépésváltásra van szükség. Az is megerősödött, hogy a turizmusfejlesztés hatása csak lassan, hosszabb időszak alatt érhet be.

A koncepció alapelvei, motivációi:

- Elsősorban a kistérség meglévő, legjelentősebb turisztikai adottságaihoz szorosan kapcsolódó, azok kihasználását legjobban szolgáló fejlesztéseknek indokolt prioritást adni (gyógy- és wellnes turizmus, bor és gasztronómia, falusi vendéglátás, ökoturizmus).
- Az egyedi fejlesztési célokkal szemben, a komplex programok kidolgozását és megvalósítását indokolt előtérbe helyezni, mert csak így tudjuk kiszolgálni a vendégeket, hosszabb tartózkodási időre ösztönözni őket.
- Az Eger környéki, jó adottságokkal rendelkező települések turisztikai pozícióját indokolt megerősíteni. E téren is a komplexitást kell előtérbe helyezni. A fejlesztések révén növekedni fog a turizmusba bekapcsolódó települések köre.
- Célként kell megfogalmazni a turisztikai jelentőségű programok, események hatékonyabb koordinációját, hatókörük szélesítését. Javasoljuk kistérségi turisztikai programiroda létrehozását.
- A bővülő idegenforgalmi kínálat megismertetése, elfogadtatása igényli átgondolt, célirányos, folyamatos marketingakciók megszervezését és lebonyolítását.

Az előzőek figyelembevételével az alábbi fejlesztéseknek, programoknak javasolt prioritást adni:

A gyógy- és wellnesturizmus a kistérség egyik legfontosabb, perspektivikus turisztikai ága. Az egri strand felújítási, rekonstrukciós programját a gyógyturizmus fejlesztésével indokolt folytatni. Konceptcionális célként javasoljuk a terület komplex fejlesztését, Gyógy- és fürdőnegyed kialakítása címmel és tartalommal. A komplexitás keretében elsősorban a gyógyszolgáltatások bővítését, gazdagítását javasoljuk erősíteni. A program keretében megoldást kell találni a területen működő különböző szervezetek, létesítmények tevékenységének összehangolására, a gyógyászati, wellnes jelleg erősítésére (Fürdő, Reumakórház, új gyógyszálló, Flóra szálló, Bárány és Bicskey uszoda).

Az egerszalóki gyógyfürdő komplexum a kistérség új, számottevő kínálati eleme lesz. Várható, hogy hatására a szomszédos községekben is bővül az idegenforgalom. Szükséges az Egerrel összekötő út kiépítése az időszak első felében. A gyógyfürdő megújítását követő piaci bevezetés eredményessége függvényében indokolt döntést hozni a továbbfejlesztésről.

A kulturális és örökségturizmus keretében a koncepció időtávjának első felében indokolt tovább erősíteni a meglévő értékek, látnivalók vonzerejét. Az Egri Vár rekonstrukcióját folytatni kell, amelynek célja a látnivalók, a bemutatathatóság növelése. Új kínálati elemként létre kell hozni a város alatti pincerendszer egy részén az ún. Város a város alatt című projektet.

Egerben a tervezett fejlesztésekkel bővül, gazdagodik a kiállítóhelyek, múzeumok száma. A területi koncentrációjukat értékelve a Kossuth L. utcából egységes, átgondolt koncepció alapján ún. Múzeum utcát indokolt kialakítani, amelynek vezérmotívuma Eger a kultúra és hagyományok városa lehet.

A szarvaskői várrom régészeti feltárását követően lehet ütemezni a bemutatathatóság, látnivalók növelésének lehetőségét.

A bor és gasztronómiai turizmusban a hálózatszerű, tematikus utak kialakítása, a meglévők tartalommal való megtöltése, az együttműködés erősítése hozhat előrelépést. Szükséges a turisztikailag látogatott pincék, borházak, pincesorok fejlesztése, elsősorban a higiénias és egyéb fogadási feltételek bővítése, színvonaluk javítása. A tradíciók, a hagyományok ápolása jegyében folytatni indokolt az egri Szépasszonyvölgy fejlesztését, komplettírozását. Szükséges többirányúan védeni, a garantált minőséget biztosító pincék, pincészetek elismertségét, hírnevét.

A kistérség turisztikai adottságainál fogva az öko- és aktív turizmus potenciális célterülete. Jelen koncepcióban az aktív időtöltésen belül a négy legjelentősebb vonzerő fejlesztését javasoljuk.

A lovagoltatás feltételeinek javítása, bázisainak bővítése a cél szolgáltatások fejlesztésével, törekedve minél szélesebb rétegek bevonására a lovasturizmusba. Kiemelten fontos, hogy a szolgáltatók törekedjenek egyedi kínálatok létrehozására.

A kerékpározás révén új célcsoportok számára tehető vonzóvá a kistérség, a turisztikai szolgáltatások útvonalra felfűzve jobban értékesíthetők, továbbá növekszik a tartózkodási idő. Szükség van a kerékpáros infrastruktúra és kínálat fejlesztésére, a kidolgozott kerékpárút-fejlesztési terv megvalósítására.

Az elsődlegesen a táj természeti és kultúrtörténeti értékeinek bemutatására irányuló ökoturizmusnak jó adottságai vannak a kistérségben, amely gazdag természeti értékekkel rendelkezik. Cél a természeti értékek bemutathatóságának elősegítése az infrastruktúra és a szolgáltatások fejlesztésével.

Eddigi tendencia, hogy a falusi turizmus a szállásadásban merül ki és általában hiányoznak a falusi életmódot, életérzést bemutató szolgáltatások, programok. Szükséges tehát olyan szolgáltatások létrehozása, amelyek komplexé teszik a falusi időtöltést és lehetővé teszik, hogy a turisták aktívan részt vegyenek a falusi életvitelben. Cél tehát a szolgáltatási paletta színesítése, a települések falusias arculatának erősítése és a hagyományos falusi tevékenységek felelevenítése.

A szálláshelykínálatban a keresletet arányosan követő mennyiségi bővülés mellett a minőségi megújulás, a komfortfokozat-növelés, a szolgáltatások bővülése kapjon prioritást. A kistérségi kínálatbővüléssel összhangban indokolt a 4 és 5 csillagos kategóriába tartozó szállásférőhelyek számának lényeges növelése.

5.2.3. III.prioritás: Humán erőforrás

A kistérségi program egyik legfontosabb fejezete a humán erőforrások fejlesztése, a tudásbázis növelése, amely alapját képezi a versenyképesség növelésének, hatást gyakorol az itt élő lakosság életminőségére.

A koncepció kialakítása során figyelembe kell venni a NFT-ben megfogalmazott stratégiai elemeket a humán erőforrások fejlesztését illetően, amely három fő célkitűzésre épül:

- **Versenyképes munkaerő.** A tudásalapú társadalom kihívásainak való megfelelés az ismeretek, a készségek és alkalmazkodóképesség folyamatos fejlesztését kívánja meg, amit az egész életen át tartó tanulás kereteinek

kialakítása biztosíthat. Ehhez javítani kell az oktatás és képzés minőségét, erősíteni kell az oktatás és a gazdaság közötti kapcsolatokat, és biztosítani kell a versenyképes tudás és készségek megszerzését.

- **Foglalkoztatás bővítése.** A humán erőforrás-fejlesztés eszközei a foglalkoztatás bővítéséhez, a beruházásokhoz kapcsolódó képzési programok támogatásával, a vállalkozóvá válás támogatásával, a kkv-k foglalkoztatási potenciáljának megerősítésével és versenyképességének javításával, valamint a munkanélküliek és az inaktívak munkaerőpiacra való visszatérésének segítésével járulnak hozzá.
- **Társadalmi beilleszkedés elősegítése.** A szegénység és a társadalmi kirekesztődés megelőzésének és leküzdésének fontos eszköze a munkaerő-piaci részvétel, a foglalkoztatás. Ahhoz, hogy mindenkinek esélye legyen a munkaerőpiacon való részvételre, a foglalkoztatás, az oktatás és képzés, valamint a szociális szolgáltatások területén egyaránt erőfeszítéseket kell tenni a kirekesztés megelőzésére

A kistérség kedvező helyzetben van abban a tekintetben, hogy rendelkezik ezen célok megvalósításához szükséges intézményrendszerrel, Eger város pedig regionális jelentőségű iskolavárosnak is tekinthető. A képzéssel kapcsolatos legnagyobb problémák abban jelentkeznek, hogy egyes községi általános iskolák a szabad iskolaválasztás miatt elnéptelenednek, a település az elmaradó normatív támogatásokat nem tudja pótolni, az intézmény a fenntarthatóság határán van több helyen. Ebből fakadóan következik még, hogy mindez szegregációs folyamatokat is elindít, a helyben maradottak döntően a szociálisan hátrányos helyzetűek közül kerülnek ki. Ugyancsak gond az intézmények lerobbant állapota, korszerű taneszközökkel való ellátottságának hiánya, ami ma már nem biztosítja a kellő színvonalú oktatás lehetőségét. Szakképzés területén folyamatosan jelentkezik az a probléma, hogy a képzés szerkezete nem felel meg a gazdaság igényeinek, a képzés lassan követi mindenkorai igényeket, annak ellenére, hogy a felnőttképzés területén az elmúlt időszakban számos alapítványi intézmény jött létre és bővíti a szakmastruktúrát.

Mindezeket, valamint a korábban vázolt fő célkitűzéseket figyelembe véve oktatás, képzés területén legfontosabb feladatként az oktatás színvonalának és minőségének fejlesztést jelölhetjük meg az **oktatás infrastruktúrájának fejlesztése** által. Különös figyelmet kell fordítani a községi iskolák, óvodák fejlesztésére, a területfejlesztés minden eszközének felhasználásával, a lehetséges források számbavételével. A következő középtávú időszakban érezhetően javítani szükséges a községi iskolák által nyújtott szolgáltatásokat (nyelvi labor, zenei képzés, informatikai labor, Internet, tornaterem, sportudvar, tanuszoda, stb.).

Kistérségi szinten –valamennyi település bevonásával- szükséges átgondolni az intézményrendszer fenntarthatóságát, kialakítani a kölcsönösen elfogadható intézkedéseket. Ehhez megfelelő alapot adhat a többcélú kistérségi társulás kerete.

Az iskolai rendszerű oktatás keretei között elsajátított tudás meghatározó módon befolyásolja a munkaerőpiacra belépők munkavállalási esélyeit és lehetőségeit. Ezért az oktatás-képzés rendszerének fejlesztésével biztosítani kell, hogy a fiatalok az iskolai rendszerű képzésben megszerezhessék azokat a kulcsfontosságú készségeket és ismereteket, amelyek nélkülözhetetlenek a munkaerőpiacra történő beilleszkedéshez. A képzésnek meg kell alapozni az egész életen át tartó tanulás iránti igényt. Stratégiai fontosságú az **oktatási rendszer és a gazdaság közötti kapcsolatok erősítése**. Az oktatási rendszer struktúrájának és az általa átadott tudásnak, készségeknek folyamatosan követni kell a munkaerőpiac igényeit. Ösztönözni kell a munkavállalók formális, nem formális és informális tanulását. Mindezt elősegítheti az Egerben tervezett egyik **regionális szakképző központ** intézményrendszere és infrastruktúrája.

Felsőfokú oktatásban az Eszterházy Károly Tanárképző főiskolán jelentős tartalmi gazdagodás ment végbe az elmúlt időszakban. Az intézmény ma már nem csak a pedagógus képzésben hanem gazdasági szakemberek képzésében is nagy választékkal tudja fogadni hallgatóit. További célkitűzésként itt is a minőségi szint emelése határozható meg, támogatva a Líceum alá tervezett konferenciaközpont és egyéb létesítmények megvalósítását

A kistérség lakossága egészségügyi, szociális állapotának jobbítása az életminőség fejlesztésének egyik fő területe. A demográfiai folyamatok következménye az időskorúak arányának növekedése: Ezen réteg **szociális, egészségügyi ellátásának javítása** fontos cél. Feladat a családi ellátó szolgálat fejlesztése, a szociális intézmények illetve a szolgáltatások számának, gyarapítása. Az elkövetkező években, területfejlesztési eszközökkel is segíteni kell az egészségügyi és szociális ellátórendszer fejlesztését, a **progresszív, hatékony és korszerű ellátási struktúra** megteremtését, az igényekhez jobban igazodó és hozzáférhető szolgáltatások kialakítását.

Az egészségügyi intézmények eszközállománya folyamatos javítása állandó feladat a fenntartó önkormányzatok számára. A **megyei kórház folyamatban lévő rekonstrukciója** jelentősebben javíthatja a kistérségben élő emberek kórházi, rendelőintézeti ellátását.

A **helytörténeti, kulturális értékek, hagyományok** a kistérség társadalmának pótolhatatlan szellemi hagyatéka. Korhű megőrzésük, élő továbbvitelük szakszerű gondozást, személyi és tárgyi feltételek biztosítását, fejlesztést igényelnek. A kulturális értékek folyamatos tudatosítása személyiség és társadalomformáló tényező, a vidékfejlesztés fontos szempontja. Ezek fejlesztése erősíti a turisztikai célok megvalósulását is.

5.2.4. IV.prioritás: Műszaki infrastruktúra, környezet és természetvédelem fejlesztése

A műszaki infrastruktúra jelenti mind a gazdasági szektor működésének, mind pedig a lakosság életkörülményei alakulásának meghatározó alapkövét. Csak erős, sokoldalúan fejlett infrastruktúra rendszerre támaszkodva lehet a gazdaság intenzív fejlesztését a fenntartható fejlődés elveinek érvényesítésével megoldani, a lakosság életminőségének további javítását elérni.

A kistérség infrastrukturális helyzete bizonyos területeken jobb a régiós átlagtól, más területeken azonban jelentős kihívásokkal küszködik. Ez meghatározza a tennivalókat, azok fontossági és időbeli sorrendjét is. A prioritás a kistérség közlekedési, és környezetvédelmi infrastruktúrájának fejlesztését és a természeti környezet sokszínűségének megőrzését célozza.

Közúthálózat fejlesztésének területén három jelentős, bizonyos tekintetben régóta húzódó feladat megoldását kell előtérbe állítania.

Ezek közül is Eger, és a kistérség megközelítésének javítása, az országos fő útvonalakhoz való bekapcsolódása a legkritikusabb, és sürgetőbb feladat. Az M3-as autópálya továbbépítése az Egerbe irányuló forgalomban olyan változást eredményezett, hogy Maklár, Nagytálya, Andornaktálya községek belterületén a jelentősen megnövekedett terhelés, egyre elviselhetlenebb az ott élő lakosság számára. Ez a tény önmagában indokolja az Eger-M3-as autópálya közötti gyorsforgalmi út megépítését, másrészt kedvező hatás várható a vállalkozások számára a szállítási feltételek javulása miatt.

A gyorsforgalmi út szerepel a kistérség területfejlesztési programjában, nyomvonalára engedélyezési terv készült, mielőbbi (2006-2007) megépítése az egyik legfontosabb kistérségi feladatok közé tartozik.

Másik, a már nagyon régen tervezett ún. Keleti elkerülő útvonal Egerben, amely a 25. Sz. főútvonallal együtt biztosítja a város Észak-Dél-i irányú forgalmának elvezetését. Az út két szakaszban is létrehozható melyek közül a déli szakasz megvalósulása reálisabb, míg a felnémeti szakasz megépülése csak nagy távban valószínűsíthető. A déli szakasz megépítése javítaná a kistérségi kapcsolatokat is.

Kistérségen belüli kedvező hatásokkal járhat az egerszalóki hőforráshoz vezető ún. völgyfeltáró út, amellyel létrejön az Egert elkerülő összekötő úthálózat egy szakasza, ami a K2 úttal együtt a kistérségen belül a kelet-nyugati közlekedés egyik folyosója lehet. Az út alternatívát jelent Demjén és Egerszalók községek elkerülésére.

Közúthálózat fejlesztését illetően vannak elgondolások összekötő utak létesítésére, vagy mezőgazdasági utak alkalmassá tételére, amelyek

megvalósulása tovább erősíti a kohéziót kistérségen belül, illetve a szomszédos kistérségekkel (Pl. Egerszólát-Egerszalók, Egerbakta-Egerszólát, Novaj-Szomolya, Egerszólát-Tarnaszentmária).

Az Egri Kistérség földrajzi-, domborzati viszonyai, mezőgazdasági- és erdőterületeinek úthálózata jó alapot biztosítanak a **kerékpározás számára is ajánlható útvonal hálózat** kialakításához. Az úthálózat kialakítását a meglévő kerékpárutak felhasználásával minden település támogatja, az úthálózat kialakításának koncepciója elkészült.

Az úthálózat elemei egy-egy települést összekötő szakaszok olyan nyomvonalon haladnak, ahol egyrésztől kicsi, vagy nincs autóforgalom, másrésztől rajta a kerékpáros turista természeti, táji értékekben gazdag helyeken halad keresztül. A kerékpárút nyomvonal kijelölésnél célszerű a különböző elemek (önálló-, kétirányú kerékpárút; gyalogos- és kerékpárút; kerékpársáv stb.) kombinációjával megoldani a nyomvonal kialakítását.

A **vasúti elérhetőség** a kiépített vonalak menti településeken megfelelő, Egerben célszerű megvizsgálni újabb megállók létesítésével a vasút felhasználását a városon belüli közlekedésre.

A kistérség természeti értékekben gazdag. Egy része országos jelentőségű védett természeti területhez a Bükki Nemzeti Parkhoz tartozik. A kistérségben az ipari létesítmények az Eger-völgyére koncentrálódnak, ezért a jelentősebb környezetvédelmi problémák is zömmel e területeken jelentkeznek. **Környezetvédelmi** szempontból a még érintetlen természeti értékek – főleg a hegyvidékeken és a már károsodott tájképi arculat elsősorban a bányászati tevékenység tájsebei – egyaránt megtalálhatók.

A kistérség rendelkezik komplex környezetvédelmi koncepcióval és programmal amelynek főbb elemei és azok végrehajtása e program részét is képezi. Fontos hangsúlyozni a környezettudatos nevelés fontosságát, a környezetvédelmi infrastruktúrák fejlesztését, a természet szerepét az emberek egészségének megőrzésében, életminőségének javításában.

A kistérség **ár és belvízvédelmi rendszere** alapvetően kiépített, de a számított védelmi biztonság előírásait szélsőségesebb vízjárású években is ki kell, hogy elégítse. Bár az elmúlt 6 évben történtek szükségeszerű felújítások, minden településen tovább kell fokozni kell a csapadékvíz elvezető rendszer hatékonyságát, a legtöbb településen szükség van azok generális megújítására, a külterületi rendszereket is beleértve.

Szennyvízcsatornázás területén megvalósultak a korábbi területfejlesztési programban foglalt feladatok, Szarvaskő kivételével a kistérség települései rendelkeznek hálózattal. További feladatként a csatornázott területek arányának növelése, illetve a megfelelő közműpótló megoldások megvalósítása jelölhető meg.

Településenként felül kell vizsgálni a folyékony kommunális hulladék begyűjtésének és elhelyezésének teljes rendszerét,

Hulladékgazdálkodás területén megoldódni látszik a kistérség talán legégetőbb környezeti problémája a kommunális szilárd hulladékok biztonságos elhelyezése. Településeink csatlakoztak a több kistérség összefogása révén Borsod-Abaúj-Zemplén megyében megvalósuló regionális hulladéktároló megépítéséhez.

A megvalósulást követően kidolgozható a jelenlegi telepek bezárásának rekultivációs terve, ezzel egy ütemben fel kell számolni az illegális lerakókat is. A kistérség településein be kell indítani a szelektív hulladékgyűjtést, oly módon, hogy a háztartási veszélyes hulladékok is elkülönítésre kerüljenek.

Villamos energia a kistérség minden településén biztosított, új termelőkapacitások igényeinek megjelenésekor ez nem jelent akadályt. A települések **gázellátása** során a nagyközépnomású gázvezetékek lefedik a teljes lakásszámra és meglévő egyéb létesítményre számított gázigényt, illetve a távlati fejlesztésekre jelentkező többletigény kiszolgálására is alkalmasak.

A kistérség természeti adottságainak figyelembe vételével fokozható az **alternatív energiaforrások** feltárása és hasznosítása. A térségben több helyen jelenlévő termálvíz, a biogáz, vagy biobrikett előállításához megtermelhető nagy mennyiségű szervesanyag mind olyan lehetőség amely alapot adhat környezetbarát energiatermelésre.

5.2.5. V. prioritás: Információs társadalom fejlesztése

Az Európai Unió saját jövőjét az információs társadalomban látja. Európa új információs stratégiájában megfogalmazza: eljött az az időszak, amikor az információs társadalom előnyeit, áldásait ne csak kevesekhez, hanem mindenkire juttassuk el.

A megrajzolt jövőképben valóra válik az elektronikus közigazgatás, mikor otthonról, Internet keresztül intézhetjük ügyeinket, az irodák, hivatalok nyitvatartási idejétől függetlenül. Megvalósul a szabad információáramlás egy mindenki által hozzáférhető gyors és biztonságos hálózaton keresztül, a digitális alapszükséglet pedig mindenki számára evidens lesz. Minden településen lesz teleház, és megjelennek intelligens családi házak is, ahol a család minden tagja saját számítógépén használja a távmunka, távoktatás adta lehetőségeket. A csökkent munkaképességűek otthon végezhetik munkájukat és a bevásárlást is az Interneten keresztül intézik.

Ezek a gondolatok helyet kapnak az NFT-ben is amelyben megfogalmazódnak az információtechnológiai célkitűzések és EU-s pályázati eszközökből is támogatást kapnak az itt jelentkező feladatok.

A kistérség ezzel kapcsolatban átlagos szinten van, a távközlési technológiai háttér, a vételi lehetőség biztosított –átlagos színvonalon-, a gazdasági életben jellemzővé vált a pc-k, az internet használata. Ugyanez –bár még nem európai arányokban - lakossági szinten is tapasztalható, de a települések közösségi tereiben (oktatási intézmények, művelődési házak, teleházak), a gazdasági élet és szolgáltatások egyes szegmentjeiben (vállalkozások, bankok, APEH) is megjelentek az infokommunikációs technológiák, amelyek használata bővül. Vannak előremutató kezdeményezések is térségünkben: Egerben e-közigazgatás fejlesztésére EU-s források állnak rendelkezésre, és megkezdődött az integrált önkormányzati információs rendszer kifejlesztése, telepítése, amely közös rendszerben kezeli az önkormányzati feladatokat, beleértve az ügyfelek részére nyújtott szolgáltatásokat, a teljes elektronikus ügyintézt. A kistérség többi településének informatikai felkészültsége a kívánt szint alatt található úgy hardver, mint szoftver oldalról, és a dolgozók informatikai képzettségének tekintetében is.

Az információs társadalom megteremtésével kapcsolatos feladatokat prioritásként jelenítjük meg a területfejlesztési koncepcióban, mert a térség fejlődésének motorja lehet, a fiatal generációk ebben a közegben szocializálódva lehetnek esélyesek a térség európai szintre történő felzárkóztatásában.

Általános célként fogalmazzuk meg az önkormányzatok, és a kistérségi társulás számára olyan komplex elektronikus önkormányzati rendszerek megvalósítását, amely magában foglalja az elektronikus, illetve elektronikusan támogatott ügyintézési szolgáltatásokat, valamint az összes belső folyamatot, beleértve a térinformatikai rendszerekkel támogatható területeket. A hatékony e-ügyintézés kialakítása megköveteli a hivatalok belső, működési folyamatainak újraszervezését, optimalizálását, valamint az önkormányzati döntéshozók, illetve köztisztviselők, közalkalmazottak képzését.

Javasolunk létrehozni egy komplex kistérségi adatbázist mely rendszeresen frissítésre, karbantartásra kerül. Az adatbázis hasznos információkat tartalmaz önkormányzatok, vállalkozások felé, pályázati lehetőségeket tartalmaz, módszertani segítséget nyújt a kkv-k számára pályázatok készítéséhez. Az adatbázis egyik eleme lehet a kistérségi komplex területfejlesztési terv monitoringjának, és mindenki számára hozzáférhető a kistérségi portálon keresztül.

Az információs társadalom működésének alapvető követelménye a korszerű szélessávú infrastruktúra teljes kiépítése. A szélessávú infrastruktúra

elterjesztése több okból is kitörési pontot kínál: fejlődési lépcső átugrásának a lehetőségével kecsegtet, és átalánydíjas, folyamatos működésű nagy szélessávú kapcsolatot kínál, amely az átvitel sebességét tekintve mennyiségben jobb, és az elérhető tartalmak körét minőségben is lényegesen bővíti a keskenysávú megoldásokhoz képest.

A középtávú időszakban célul tűzzük ki, hogy a kistérség minden településén álljon rendelkezésre csatlakozási pont az országos gerinchálózatok egyikéhez. Legyen egy –a köz számára- hozzáférhető elérési pont az ésszerű igényeknek megfelelő kapacitással, hogy biztosítani lehessen a kistérség teljes körű részvételét az információ társadalomban. Ez lehetővé tenné az olcsó munkahelyi és lakossági szélessávú Internet elérést minden azt igénylő háztartás és vállalkozás számára. A vállalkozások számára ez azért előnyös, mert így olcsóbban és egyszerűbben érhetnek el üzleti információkat, nagyobb eséllyel jeleníthetik meg és tehetik elérhetővé magukat, és több lehetőségük adódik távmunka nyújtására, vagy igénybe vételére.

5.2.6. VI. prioritás: Térségi kohézió erősítése

A prioritás célja a kistérség fejlesztését elősegítő egyéb stratégiai jelentőségű területek megerősítése. Olyan területek fejlesztésével foglalkozik amelyek egyik prioritáshoz sem sorolhatók be, ugyanakkor minden területet érinthetnek és a kistérség fejlesztésében kiemelkedő szerepet töltenek be. Ezek olyan intézkedések, alapelvek amelyek megteremtik a prioritások megvalósulásának feltételeit és miután szektorsemlegesek **horizontális jellegűnek** tekinthetőek.

A többcélú kistérségi társulás az alábbi célok elérését tűzte ki:

- a kistérségi szinten ellátható önkormányzati közszolgáltatási feladatok szakmailag magasabb színvonalú, hatékonyabb – Társulás keretén belüli – szervezésének elősegítése,
- a kistérségi területfejlesztési projektek megvalósításának elősegítése,
- a kistérségi közigazgatási ügyintézés korszerűsítése.

A területfejlesztésben a Kistérségi Fejlesztési Tanács kijelölni a célokat, meghatározza és megteremti az ezekhez szükséges feltételeket. A Tanács feladatait az EKTCT látja el.

A célok rendszere, és a hozzárendelt feltételek a komplex területfejlesztési koncepcióban és programban öltönek testet melyek megvalósítása érdekében létre kell hozni egy erős menedzsment szervezetet, mely koordinatív szerepet tölt be, összehangolja a területfejlesztés igényeit és lépéseit az egyes prioritások törekvéseivel. E szervezet feladat lesz a fejlesztési koncepció és program végrehajtásának irányítása, a végrehajtás folyamatának figyelemmel kísérése, monitoringja (tágabb értelmű ellenőrzése) annak érdekében, hogy adott esetben megfelelő intézkedéseket lehessen hozni a felmerülő akadályok elhárítására. Feladata lesz pályázati források felkutatása, tanácsadói, tájékoztatósi feladatok

ellátása. A feladatok tudatosítása, elfogadtatása az itt élő emberek számára fontos feladat, hiszen ilyen módon lehet a végrehajtás során kellő támogatottságot szerezni, és emberi erőforrásokat bevonni a közös tevékenységbe.

A menedzsment kapcsolatot tart a szomszédos kistérségek, a megye, a régió és más területi szervezetekkel, hogy hatékonyan és összehangoltan valósulhassanak meg a fejlesztések. A menedzsment magasan képzett szakemberekből, szakmai és civil szervezetek, a települések képviselőiből, valamint a Térségfejlesztési társulás szervezetéből tevődik össze, munkájával a Kistérségi Fejlesztési Tanácsot segíti.

A kistérség külső kapcsolatainak erősítése szintén fontos cél, mert ezáltal válik a kistérség igazán nyitottá. Ennek érdekében megfelelő **térségmarketinget** kell alkalmazni, amely egyrészt a kistérség kínálta lehetőségeket mutatja be a térség iránt érdeklődők felé másrészt a kistérségi identitástudatot erősíti az itt lakók irányába. A térségmarketing elsősorban a kistérségről kialakult vagy kialakítandó kép közvetítésének eszköze. Indokolt a jelenleg is térség-, ill. település marketinggel foglalkozó különálló szervezetek tevékenységének szorosabb, eredményesebb összekapcsolása.

Ezen térségi kommunikációhoz tartozik a célorientált, professzionális lobbiszerű tevékenység is, amely a kistérséget érintő regionális, országos vagy uniós döntések kedvező irányultságát segítheti.

E prioritás keretében két alapelvet szeretnénk kiemelni amelyeket az egyes fejlesztési prioritásoknál nem csak a tervezésben hanem a magvalósításában is, annak valamennyi elemében (projekt szinten is) figyelembe kell venni.

E vezérelvek egyike a **fenntartható fejlődés**.

Arra kell tehát törekedni, hogy a fejlődés érdekében megtett lépések által okozott környezeti kár mind helyi, mind pedig globális hatásaikat tekintve lehetőleg zéró, vagy ahhoz közeli legyen, és a környezetterhelés, környezethasználat mértéke minimális szinten maradjon.

A fejlesztési célok elérése érdekében tett lépések végrehajtása, valamint a környezet és természet védelmének összehangolása érdekében törekedni kell a tervezett fejlesztések környezet- és természetvédelmi szempontjainak figyelembe vételére. Másrészt elő kell segíteni, hogy a már meglévő szennyeződések, károk elhárítását a tervezett célokhoz tartozó intézkedések elősegítsék, vagy megakadályozzák a további környezetromlást.

A másik vezérelv a kistérség lakosságára vonatkozó **esélyegyenlőség**. Ez jelenti egyrészt, hogy a kistérség minden lakosa egyforma eséllyel érje el a különböző szolgáltatásokat, tehát kortól, nemtől, bőrszíntől, származástól függetlenül részesüljön azokból, másrészt pedig, hogy a különböző szolgáltatások elérése fizikailag is biztosított legyen mindenkinek bármely településen él a kistérségben.

Az esélyegyenlőség biztosítását célozzák a különböző prioritásokban lefektetett elképzelések is. A versenyképes gazdaság megteremtése prioritásban megjelölt fejlesztési irányok azt célozzák, hogy növekedjenek a megszerzhető jövedelmek, az elérhető életminőségben csökkenjenek a jelenlegi különbségek. A műszaki infrastruktúra, környezet és természetvédelem fejlesztése prioritás megvalósítása nem csak a ma élő lakosságnak, hanem a jövő nemzedékének is lehetőséget teremt az egészséges életre azáltal, hogy tisztább, egészségesebb feltételeket teremt. A kistérségben az esélyegyenlőség témakörön belül nagyobb hangsúlyt kell, hogy kapjon a fogyatékkal élők helyzetének javítása, a roma kisebbség helyzetének javítása és a nők hátrányos megkülönböztetése ellen tett lépések.

6. A célok és prioritások egymás közötti kapcsolata, időütemezés

A célpiramis felépítését, a célrendszer kapcsolatát a prioritásokkal az előzőekben bemutattuk. Mivel törekedtünk átfogó, komplex célok megfogalmazására, ezáltal az ágazati elkülönülést is oldottuk. Viszont a célok és prioritások közötti főbb átfedéseket, összefüggéseket indokolt kissé részletesebben is bemutatni.

A 18/1998. KTM rendelet 15 évben határozza meg a koncepció időtávját. A tervezési tapasztalataink azt húzzák alá, hogy a hangsúlyt az időszak hosszúságára (jellegére) és nem a pontos hosszára indokolt helyezni. Az EU tervezési rendszerhez való csatlakozás (7 éves ciklusok) követelménye miatt az időtávot megfeleztük (időszak első fele, második fele), így lehetett megalapozottabb a mondanivaló a következő 2007-2013 közötti időszakra vonatkozóan, és elnagyoltabb, nagyobb bizonytalansági fokú a következő időszakra vonatkozóan. E szempontokat figyelembevéve az időszak első felére ütemeztük a ma látható fejlesztési feltételrendszerhez adekválan kapcsolódó célokat. A nagyobb előkészületi, átfutási idővel jellemezhető fejlesztéseket (pl. közlekedés, környezetvédelem, természetvédelem), valamint a bizonytalanabban megítélhető programokat az időszak második felére ütemeztük.

A gazdaság versenyképességének erősítése (I. prioritás) az időszak első felében lényegében dinamizálást, tőkebevonást jelent, ill. igényel. Lényeges kapcsolódások vannak a III. prioritással (A humán erőforrás fejlesztése), a IV. prioritással (Környezeti terhelés csökkentése, műszaki infrastruktúra fejlesztése). Ezek közül a képzett munkaerő utánpótlást, a képzési-oktatási struktúra fejlesztését emelnénk ki elsőként. Ugyancsak az időszak első felében kell megtörténniük az V. prioritás (információs társadalom fejlesztése) keretébe tartozó informatikai technikák, technológiák gyors elterjedésének.

Az időszak II. fele a gazdaságfejlesztésben az EU integrációba való intenzív bekapcsolódás szakasza lehet, amikor várhatóan nagyobb hangsúly helyeződik az együttműködésre, hálózattá szerveződésre is.

A kistérség idegenforgalmának fejlesztése (II. prioritás) jellege miatt szinte valamennyi prioritáshoz kapcsolódik.

Az időszak első felének fő céljai, fejlesztési irányai már ma is elég nagy biztonsággal meghatározhatók: gyógy- és wellnesturizmusban az elmaradások pótlása, komplettírozás, piaci bevezetés. Hasonlóan az időszak első felében kell ütemezni a turisztikai programkínálat koordinálásának erősítését, valamint a marketingtevékenység hatékonyságának növelését és folyamatossá tételét.

E prioritásnál is fontos kapcsolódás van a képzési, oktatási struktúra megújításával (III. prioritás), valamint a környezet- és természetvédelemmel, a közlekedési hálózatok fejlesztésével (IV. prioritás)

A kistérségi idegenforgalom komplex fejlesztése természetesen a belső kohéziót erősíti (VI. prioritás). Az idegenforgalmi fejlesztésekhez szükséges az infrastruktúra kiépítése, az elérhetőség megteremtése, a szolgáltatási színvonal és kínálat erősítése, a környezet és természetvédelmi fejlesztések véghezvitele vagy említhető a célorientált marketingtevékenység. A korreláció szorosságát mutatja, hogy bármelyik kapcsolódó intézkedés megvalósításának elmaradása jelentősen csökkenti a turisztikai beruházások megtérülésének és versenyképességének esélyeit.

Az időszak második felére lehet ütemezni a hosszabb előkészítést igénylő vagy ma nehezen megítélhető feltételek között fejlődő részterületeket. Ilyen lehet az öko- és egyes wellness elemek fejlesztései, a gyógy-idegenforgalom fejlesztésének további ütemei, vagy egyes műszaki infrastruktúra körébe tartozó fejlesztések.

A humán erőforrás fejlesztése és a hagyományok ápolása (II. prioritás) jó néhány fejlesztési részcélon keresztül meghatározó, közvetlen kapcsolatban van a kistérség stratégiai céljával, az életminőség javításával.

Az oktatási, képzési rendszerek fejlesztéseinek kapcsolódását már bemutattuk. Kiemeljük továbbá az idegenforgalommal (II. prioritás), az információs társadalom megteremtése (V. prioritás), valamint a kohéziós célokkal (VI. prioritás) való kapcsolódást, illetve a kapcsolódás szorosságát.

Az időszak első felének súlypontjai között megjelöljük az EU horizontális célkitűzéseivel való kapcsolódást; a tudásalapú társadalom, az esélyegyenlőségi alapelvek és a lakosság egészségügyi állapotának javításához kapcsolódó célokat.

A tervezési munka előrehaladtával tapasztaltuk, hogy e célok konkretizálása, a fejlesztési elképzelések végrehajtható tartalommal való megtöltése csak megkezdődött. Ez előrevetíti, hogy a horizontális célok valóra váltása át fog nyúlni az időszak második felére.

E prioritás egyéb céljainál az időszakon belüli ütemezés súlypontozása nehezen értelmezhető, mert reálisan nem tudunk elképzelni olyan önkormányzati, ellátási politika meghirdetését, amely nem arányosan, a szükségletek mindenkori alakulását figyelembevevő fejlesztési politikára tesz javaslatot.

A környezeti terhelés csökkentése, műszaki infrastruktúra fejlesztése c. prioritás (IV.) kapcsolódását a gazdasághoz (I. prioritás), az idegenforgalomhoz (II. prioritás), valamint az információs társadalom fejlesztéséhez (V. prioritás) már bemutattuk.

A prognózisok szerint az életminőséget jellemző mutatón belül egyre nagyobb súlyt kap a környezeti állapot helyzete. A prioritáson belül a közlekedési és ipari eredetű légszennyezés csökkentése sürgető.

Azt várjuk, hogy az időszak első felében megépül az M3-as autópálya közvetlen összeköttetése Egerrel, ezáltal a Maklár-Andornaktálya településsor környezeti terhelése mérsékelhető. Az Egeren átmenő forgalom okozta terhelés csökkentésének egyik eszköze az ún. K-i elkerülő út kiépítése (a települési bekötőutak csomópontjainak korszerűsítésével együtt), amelynek realitása az időszak második felében a nagyobb.

Sürgető és az időszak I. felére ütemeztük a szennyvízhálózat hiányosságainak, szűk keresztmetszeteinek feloldását (Szarvaskő, Kerecsend), valamint a hulladék-gazdálkodási rendszer fejlesztését, a szelektív hulladékgyűjtés bevezetését.

Az információs társadalom fejlesztése (V. prioritás) a társadalom, a gazdaság, a humán szféra valamennyi területét felöleli, igazi horizontális célkitűzés. E prioritáshoz kapcsolódik (mintegy előfeltételként) a tudásalapú társadalom technikai hátterének megerősítése, az életkörülmények javításának célja, valamint az EU integráció kiteljesülése.

Az infokommunikációs technikák már ma is szinte átszövik életünket, környezetünket. Fontos, hogy az ország relatív elmaradottsága az elmúlt években érzékelhetően csökkent, de ma is számottevő. Célul tűztük ki a kistérség számára mind a magánszféra, mind a közszolgáltatások, mind a gazdaság információtechnikai gyors fejlesztését. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy a fejlesztések túlnyomó többsége az időszak első felében tervezhető. Természetesen tudatában kell lenni annak is, hogy e szektorban rohamléptekű a fejlődés, a ma ismert technikák, rendszerek zöme 4-5 éven elül ócskavas, avult, használhatatlan. A ma érvényben lévő helyi, országos programok (Sulinet, e-közigazgatás, e-kereskedelem stb.) kifutási ideje néhány év amelyet újabb és újabb programok követnek.

Ezért alapvető stratégiai cél a technika (mint eszköz) elterjedésének gyorsítása, felkészülés az innováció új és újabb eredményeinek befogadására, alkalmazására.

A kistérségi kohézió erősítése (VI. prioritás) egyrészt horizontális jellege miatt, másrészt a területfejlesztési program végrehajtása szempontjából fontos. Az egri kistérség természetföldrajzi jelleg, a településközi kapcsolatok tradicionális, hosszú időszakra visszanyúló előzményei miatt a település együttes kohéziós kapcsolatai erősek (gazdaság, munkaerő, humáninfra, idegenforgalom).

Út látjuk a program végrehajtása e kapcsolatrendszeret erősíteni fogja. Ugyanakkor láthatók a települési, társadalmi érdek- és kapcsolatrendszerek is, amelyek a kohéziót gyengítik. Itt az érdekegyeztetés, a kölcsönös kompromisszumok jelenthetnek megoldást.

A fentiek figyelembevételével célul tűztük ki a hagyományosan erős kapcsolatrendszer, együttműködési formák erősítése mellett a közös, valamennyi (vagy számos) település érdekeit egyaránt szolgáló együttműködések elmélyítését. Ezek a kistérségi imázs erősítése (kapcsolódás a II. prioritáshoz), a kistérségi fejlesztéseket koordináló, kezelő intézményi háttér erősítése (kapcsolódás a II. és IV. prioritáshoz), végül a szegregációs folyamatok meggátlása (kapcsolódás a II. prioritáshoz).

7. A részcélok és beavatkozás területi egységei (településenkénti bontások)

I.prioritás: A gazdaság versenyképességének erősítése

A térségi iparfejlődésre vonatkozó javaslatok túlnyomó többsége Egert, ill. az Egerben koncentrálódó ipart érinti. A Berva völgy barnamezős rehabilitációs programja Felsőtárkányt érintik. A mikro és kisvállalkozások megtelepedésére lehetőség van a fentiekén túl mindenekelőtt Kerecsenden, Egerbaktán, Andornaktályán.

A mezőgazdaság és erdőgazdaság fejlesztési céljai – eltérő tartalommal - de valamennyi települést érintenek, amelyek termőhelyi adottságai megfelelő alapot nyújtanak a termeléshez. A szőlő és borágazat Eger mellett Egerbaktát, Egerszalókot, Egerszólátot, Demjént, Kerecsendet, Andornaktályát, Felsőtárkányt érintik elsősorban.

A kereskedelem és szolgáltatások fejlesztése, dinamizálása a nagy egységek tekintetében Egert érinti azzal, hogy az új M3-as bekötőút menti településeken is lehetőség lesz kereskedelmi-szolgáltató célú területek kijelölésére.

II. prioritás: A kistérség idegenforgalmának fejlesztése

A koncepcióban megfogalmazott célok a különböző adottságokkal, sajátosságokkal rendelkező települések esetében természetesen egyedileg értelmezhetők. A településenkénti javaslatok természetesen bővíthetnek, szűkülhetnek annak figyelembevételével, mely szerint az egyes települési, ágazati fejlesztési szándékok megerősítik vagy távolabb tolják azok realizálását.

A gyógy- és wellnes turizmus fejlesztésének települései, Eger és Egerszalók azzal, hogy ez utóbbi vonzereje (pl. szálláshelyek, kapcsolódó szolgáltatások stb.) Kerecsend, Demjén, Egerszólát településeket is érinthetik.

A kulturális- és örökség turizmus Egert, Szarvasköt, Noszvajt, Egerszalókot érinti.

A bor- és gasztronómiai turizmusba bekapcsolódó települések elsősorban az alábbiak: Eger, Egerszalók, Egerszólát, Felsőtárkány, Noszvaj, Ostoros, Andornaktálya, Demjén.

Öko- és aktív turizmusba bekapcsolódó települések: Felsőtárkány, Szarvaskő, Noszvaj, Ostoros, Egerszalók, Eger, Egerbakta, Maklár.

A falusi turizmus bővítésére szinte valamennyi község alkalmas lehet eltérő mértékben: Noszvaj, Felsőtárkány, Szarvaskő, Egerbakta, Egerszalók, Egerszólát, Demjén, Kerecsend településeken fogalmazódott meg határozott fejlesztési szándék.

III. prioritás: Humán erőforrás:

Az alapfokú nevelési, oktatási ellátásban a demográfiai folyamatok a jelenlegi kapacitások mennyiségi fejlesztését nem indokolják. A tudásalapú társadalom fejlesztése, a szegregációs tendenciák megállítása viszont igényli a községi alapfokú intézmények jelentős minőségi fejlesztését (kivételek Szarvaskő). Természetesen Eger város esetében is erőfeszítéseket kell tenni az intézmények technikai, működési körülményei javítása érdekében.

A közép- és felsőfokú oktatási programelemek Eger várost érintik.

Az egészségügyi ellátóhálózat fejlesztése, átalakítása, működésének humanizálása elsősorban az Egerben működő intézményeket érintik. Hasonló a szociális ellátó rendszer fejlesztésének területi vetülete is.

A kulturális örökség védelme, a hagyományok ápolása – eltérő tartalommal – valamennyi településen feladat, cél.

IV. prioritás: Műszaki infrastruktúra, környezet- és természetvédelem fejlesztése:

A műszaki infrastruktúra fejlesztésén belül a közlekedési rendszerek (elsősorban közút) fejlesztése az alábbi településeket érinti, ill. hatása lesz: Maklár, Nagytálya, Andornaktálya, Eger, Ostoros, Noszvaj, Novaj, Egerszalók, Egerszólát.

A szennyvízhálózat fejlesztése Szarvasköt és Kerecsenden keresztül a rákapcsolódó településsort érintik.

A hulladékkezelési rendszerek és a belvíz, csapadékvíz-elvezetési rendszerek fejlesztése valamennyi településen fontos települési feladat, eltérő tartalmakkal.

Az információ technológiai fejlesztések minden települést érintenek.

V. prioritás: Információs társadalom fejlesztése:

A fejlesztés a kistérség valamennyi települését, szektorát, ellátóhálózatát érinti. A közigazgatás közellátási feladatok informatikájának fejlesztése Egerben megkezdődött. Ezt követően kell döntést hozni a folytatásról, kiterjesztésről.

VI. prioritás: Térségi kohézió erősítése:

A kistérségi fejlesztéseket, közös projekteket menedzselő iroda, tevékenység célszerűen Egerben fejlesztendő. Hasonlóan az idegenforgalmi rendezvényeket koordináló, összefogó szervezetet is Eger székhellyel javasolt beindítani.

A horizontális célok érvényesülése, főként a környezet fenntarthatósága és az esélyegyenlőség érvényre juttatása a kistérség valamennyi települését érinti, az adott szektor, ágazat fejlesztésének kapcsán. Külön kiemelendő a szegregációs folyamatos visszafordításának szükségessége, amelyek 1-1 ágazatban, területrészen, településen koncentráltan jelentkezhetnek (pl. leromlott műszaki állagú településrészek, épületek, lakásépítési és területrehabilitációs programok, egyes intézményi ellátási formák stb).

8. A fejlesztés eszköz- és intézményrendszere

8.1. A kistérségi és regionális szerepek változása

Az Európai Unióhoz történő csatlakozási folyamat az Unió fejlesztéspolitikáján keresztül jelentős változásokat indukál Magyarország regionális politikájában. Az uniós irányelveknek megfelelően **erősödnek a régiók és a kistérségek szerepkörei**, ezzel párhuzamosan pedig csökkeni látszik a megye szerepe. A

kistérségek megerősödésének okai többértűek, de alapvetően két meghatározó ténynek tudható be.

Egyrészt a rendszerváltás óta eltelt időszakban folyamatosan erősödtek az önkormányzati együttműködés különböző formái. **Ezek egy része alulról jövő kezdeményezésnek tudható be, míg másik része a kormányzati szándék leképeződése.** Az alulról jött kezdeményezések legfőbb oka, hogy a nagyszámú alacsony lélekszámú, gazdaságilag kis teljesítőképességű önkormányzatok egyedül nem tudják biztosítani a törvényben előírt feladataikat, ezért társulást hoztak létre. A kormányzati akarat megvalósulásának kitűnő példája a területfejlesztési törvény hatásaként megszorodó kistérségi társulások sokasága, illetve a statisztikai kistérségek létrejötte és azok katalizátor szerepe a társulások megalakulásában.

A kistérségek térnyerésének másik kiemelkedő oka a csatlakozási folyamat, és az **EU követelményrendszerének átvétele.** Az Unióban alkalmazott területi beosztási rendszer a NUTS, amelynek támogatáspolitikailag kiemelt szereplői a régiók és a kistérségek. A Strukturális Alapok támogatási alapegysége a régió, így ezen a szinten kell a programozási folyamatot lefolytatni, és erre a szintre lehet a forrásokat lehívni. A kistérségek jelentőségét az adja, hogy az EU által preferált integrált projektek ezen a szinten tudnak megjelenni, hisz a települések önmagukban nem képesek a forrásokat megszerezni. Ez egyértelműen méretgazdaságossági kérdés.

Az EU-csatlakozás kiemelt hangsúlyt ad a kistérségi együttműködésének, az intézményrendszer korszerűsítésének, a források közösségi követelményekkel is szinkronban álló hasznosításának, és ezt célozzák a kormányzati törekvések is.

Magyarországon is várható, hogy a régiók területfejlesztési szerepe mellett megjelenik azok közigazgatási, politikai szerepe. Ez azt jelenti, hogy a dekoncentráció kiteljesedésével megerősödik a régiók döntési képessége, mivel megkapják az ehhez kapcsolódó jogköröket, forrásokat. **A jogkörök egy része az országos szintről adódik le, míg másik része a megyei szintről kerül a régió szintjére.** A folyamattal párhuzamosan a megyék szerepének gyengülésével kell számolni.

A megyék szerepváltozásával egyidejűleg megnő a távolság – mind térben és időben, mid pedig az erőviszonyokat tekintve -, a települések és a régió között, ami tovább gerjeszti a kistérség szerepének felértékelődését. A kistérségek feladatai szintén két irányból keletkezhetnek: megyétől leadva, illetve a településektől átvéve. Ez azonban felveti azt a lényeges kérdést, hogy az a két szint, amitől funkciókat vonnak el, hogyan éli ezt meg. A települési önkormányzatok, de különösen a községek, különösen érzékenyek a rendszerváltással kiharcolt autonómiájukra, és sokszor nem szívesen mennek bele a feladataik csorbulásába, még akkor sem, ha az számukra „megtakarítással” jár.

Új elem, hogy az EU legfőbb tervezési-programozási egysége a régió átértelmezés alatt áll. A jelenleg ismert (még el nem fogadott) változatok szerint a régió forgalmát újradefiniálva a jelenleginél nagyobb lélekszámú (3-5 millió lakosságszámú) régiók lesznek a programozás alapegységei. Ez jelentheti azt is, hogy a magyarországi jelenlegi 7 régiós rendszert, értelemszerűen redukálni kell (pl. 3-ra), amely ránk vonatkoztatva K-Magyarországi méretű régiót jelenthet. Ez esetben értelemszerűnek látszik a megyei szerep kvázi változatlansága.

8.2. A kistérségi intézményrendszer alakítására kiható jelenlegi tendenciák, az egri kistérségben javasolt változások

A kistérségek településhálózata rendkívül differenciált, az egyes kistérségek települései egymáshoz képest igen jelentős gazdasági, társadalmi különbségekkel bírnak, a térségek gazdasági potenciálja úgyszintén nagy eltéréseket mutat. Az egyes térségekben eltérő a munkanélküliség vagy a szociális ellátásokban részesülők aránya (van olyan térsége az országnak, ahol pl. a munkanélküliség alig észlelhető, s van, ahol majdnem 100 %-os). A térségek fekvése miatt is a külföldi és hazai tőke érdeklődése igen eltérő (Nyugat-Dunántúl ↔ Szabolcs).

A kistérségi önkormányzatok többsége nem rendelkezik megalapozott hosszú és középtávra szóló gazdaság- és településfejlesztési dokumentumokkal, illetve településrendezési tervekkel. A kistérségeknek van ugyan kistérség-fejlesztési koncepciója, de ennek megvalósítása nehezen halad, a Nemzeti Fejlesztési Terv kidolgozására figyelemmel azok módosításra szorulnak.

A kistérségek önkormányzati, társadalmi és gazdasági szereplői egymással való és az önkormányzatok egymás közötti kapcsolatai alacsony színvonalúak. A kistérségek önkormányzatai (közintézményei) közötti forrásszerző (pályázati) tevékenység koordinálatlan. A tőkebefektetés, munkahelyteremtés, foglalkoztatási gondokban való együttműködés elégtelen. Az önkormányzatok között a területfejlesztési tevékenységen belül általában egy-egy célra orientált fejlesztési együttműködés alakult ki egy-egy pályázat megvalósítása érdekében.

A kistérségek önkormányzatai közötti együttműködést (melyek zöme rendszertelen és esetleges) nyílt vagy latens érdekellentétek is jellemzik, az megjelenik a község-község, község-város és város-város viszonylatokban is. Itt külön is felhívjuk a figyelmet a város és a környezetében lévő kisebb települések közötti nem kevés helyen jelentkező érdekellentétekre.

A kistérségekben általában biztosított az alap- (és részben közép) fokú oktatási, kulturális, egészségügyi, szociális ellátás, megvannak az ezt biztosító közintézetek, ezek azonban eltérő mennyiségű és minőségű szolgáltatásokat nyújtanak egy adott kistérségen belül is, lényegesen eltérő az elérhetőségük a különböző településeken lakók számára, a közöttük lévő koordináció hiányzik.

A műszaki infrastruktúra kiépítettsége igen nagy szóródást mutat a kistérségek között és azon belül, épp úgy, mint a kereskedelmi, vendéglátó, szállodai és egyéb turisztikai intézményeké, mind nagyságrendjüket, „előfordulásukat”, mind minőségüket illetően.

A kistérségek önkormányzatai között eltérő gyakoriságúak és intenzitásúak a társulások kapcsolatok (beleértve itt a körjegyzőségeket is), ezek azonban nem fogják át a lehetséges együttműködések teljes vertikumát, eddig eredményeik mérsékeltek.

A kialakítható intézményi struktúra szempontjából talán legfontosabb, hogy a statisztikai körzeti, az államigazgatás feladat-ellátási körzethatárok, a területfejlesztés és vidékfejlesztési, falugazdász körzethatárok, a különféle centrális alárendeltségű szervek kirendeltségeinek, a körzetközpontri államigazgatási, valamint az igazságszolgáltatási, rend- és tűzvédelmi szerveknek a (kis)térségi illetékességi területhatárai nagyságrendileg különböző módon, többszörösen is átfedik egymást.

Az egri kistérségben a többcélú társulás 2004-ben alakult meg és jelenleg 9 feladat ellátását tűzte ki célul. Ezzel megerősödött a kistérségi együttműködés intézményi kerete, amely a koncepció időtávja alatt a programvégrehajtás, a fejlesztések előkészítő, koordináló, szervező központja lesz.

A következő években várható, hogy a kistérség feladatellátó, feladat-átvállaló szerepe kikristályosodik, az intézményrendszer megszilárdul. Várható, hogy néhány év működési tapasztalatai alapján fog pontosodni, mely feladatok ellátásában kell összefogni és mely feladatok ellátása maradjon célszerűségi okokból az önkormányzatoknál. Ma nehezen belátható az is, hogy mely feladatokkal bővíthet a kistérség feladatellátó, szervező funkciója a régióstruktúra esetleges változása következtében. A bizonytalanságokat felvállalva, a ma ismert feltételrendszer ismeretében a kistérségi társulás közös feladatellátása az alábbi tevékenységekkel bővíthet, ill. tartalmilag gazdagodhat:

- Területfejlesztési programok, részprogramok előkészítése, kidolgozása, végrehajtása.
- Környezetvédelmi feladatok.
- E-közigazgatás, informatikai rendszerek.
- Alapfokú óvodai, általános iskolai ellátás.
- Idegenforgalom.
- Esélyegyenlőség érvényre juttatása
- Kistérségi kohézió erősítése.

8.3. A fejlesztés eszközei

Jelen kistérségi programot azzal a feltételezéssel dolgoztuk ki, hogy a program végrehajtásához – a saját erők biztosítása mellett – döntően az EU és a magyar kormányzati programok révén (segítségével) elnyerhető források állnak rendelkezésre.

Az NFTI. 2004-2006. közötti 3 éves időszakában 1350 md Ft felhasználásával számol (amely a 2 éves végrehajtási terminus miatt 2008. végéig realizálódik) és amelyhez hozzá kell számítani egyéb EU-s és a tisztán nemzeti forrásokat is.

Minőségi változásoknak nézünk elébe, melyek közül az egyik legfontosabb tényező a közösségi támogatások mértékének megnövekedése. Ez a folyamat már az I. Nemzeti Fejlesztési Tervből készült Közösségi Támogatási Keretterv alapján megindult, de a 2007-től kezdődő költségvetési, fejlesztési ciklusban új nagyságrendet ér el: megfelelő középtávú fejlesztési stratégia alapján évente a mai szintet mintegy 3,5-szeresen meghaladó pénzügyi támogatás vehető igénybe, ami kedvező folyamatot jelent a külföldi működő tőke beáramlásának is.

Ez az új minőséget jelentő külső forrásbevonás igazi kihívást és lehetőségeket jelent. A gazdaság- és fejlesztéspolitika szempontjából a gazdasági és monetáris unió harmadik szakaszához való csatlakozás követelményeivel, az EK-szerződésben, valamint a stabilitási és növekedési egyezményben lefektetett előírásokkal összhangban olyan országos középtávú fejlesztési tervet kell készíteni, amely figyelembe veszi az EU prioritásait és a hazai gazdaság és társadalom igényeit.

A fejlesztési stratégia összeállítása, a nemzeti prioritások kijelölése, majd a terv és a hozzá kapcsolódó részprogramok megfogalmazása a közigazgatás keretein túlnyúló feladat: az EU által előírt szubszidiaritás, társadalmi kohézió és partnerség elveinek legmesszebbmenő érvényesítésével történik. Olyan széles körű társadalmi párbeszédet feltételez, amelynek keretében és eredményeképpen erősödhet a régóta hiányolt társadalmi együttműködés.

A 2007 és 2013 közötti időszakra szóló tervek kialakítása, a már elfogadott, illetve kidolgozás alatt álló szakágazati és horizontális stratégiák, valamint a szabályzórendszereket, illetve a nagy elosztórendszereket érintő átfogó reformok közötti összhang megalapozása szükségessé teszi olyan új tervek, illetve a hozzájuk kapcsolódó folyamatos tervezési mechanizmus kialakítását, amelyek egy összetett kritériumrendszer valamennyi elemének megfelelnek. A tervnek ki kell elégítenie a Magyar Köztársaság Alkotmányának az ország középtávú gazdasági-társadalmi tervéről szóló rendelkezéseit, s ennek megfelelően kormányzati ciklusokon átívelő és konszenzuson nyugvó célrendszert követ. Illeszkedik az ország konvergencia programjához, illetve az Európai Unió kohéziós politikájának fő célkitűzéseire. Képes a jelenleg egymástól független

(közösségi és hazai) fejlesztési elképzeléseket, programokat e célok és az általuk kijelölt ágazatközi prioritások alapján összehangolni. Alkalmazkodik az ország egyes régióinak sajátos igényeihez, és emellett az Európai Unió – változóban lévő – kohéziós politikájához. Lehetővé teszi a közösségi források teljes körű felhasználását, és a partnerség elvét a gyakorlatban is megvalósítja mind a régió szereplőivel, mind a szomszédos országokkal, mind pedig az unió hozzánk hasonló érdekű tagállamaival. Ennek érdekében a Kormány célul tűzte ki, hogy készüljön el a II. Nemzeti Fejlesztési Tervet is magába foglaló, a tisztán hazai költségvetési és az uniós forrásokat integráló, s ezáltal a lehetséges szinergiákat teljes mértékben kihasználó Európa Terv, mely az ország középtávú (2007. 2013) fejlesztési stratégiai terve.

A fejlesztéspolitikai koncepció az alábbi társadalmpolitikai alapelvekre épül:

- Az **életminőség** javítása az életszínvonalnak – a fenntartható gazdasági növekedéssel és a versenyképesség ezt lehetővé tevő növelésén keresztül történő – javításával, az életkörülmények tudatos fejlesztésével, az egészséges és környezettudatos életmód ösztönzésével.
- Az **esélyegyenlőség** növelése a társadalmi integráció csatornáinak megerősítésével, az alapvető javakhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés javításával, az egyéni kiszolgáltatottságának csökkentésével.
- A **regionális különbségek mérséklése** a térségek fejlettségének emelésével (konvergencia).
- A **harmonikus társadalmi viszonyok** kialakulásának elősegítése a családi és közösségi integráció, a közmorál, a társadalmi sokszínűség, az identitástudat és a megújulási készség erősítésével.

A fenti alapelveken nyugvó 2007.2013-as időszak fejlesztési terve – a közösségi kohéziós politikával összhangban – négy stratégiai pilléren nyugszik.

Társadalmi és gazdasági kohézió, az összetartó társadalom elvének érvényesülése.

A pillér egyrészt magába foglalja az ország egészének, illetve egyes térségeinek gazdasági felzárkózását (konvergencia), kapcsolódva az Országos Területfejlesztési Koncepció által kijelölt irányokhoz (az innováció és fejlődés térbeli terjedésének elősegítése, a specifikus értékekkel rendelkező területek ezen adottságokra alapozott fenntartható fejlesztése, a területi különbségek csökkentése, az ország mélyebb integrálása az európai térbe). A pillér kiterjed az összetartó és esélyteremtő társadalom megteremtésére (szolidaritás). A társadalmi és gazdasági kohézió célját a versenyképesség javításán, a tudásvezérelt és megújuló társadalom megerősítésén és a fenntartható fejlődés elvének érvényesítésén keresztül kívánjuk elérni.

A társadalmi és gazdasági kohézió, mint átfogó cél elérését segíti:

Az ország versenyképességének javítása

A pillér kiterjed a gazdasági versenyképességet megalapozó kutatás-fejlesztésre, innováció, az információtechnológia széles körű alkalmazására, valamint az ország földrajzi helyzetét optimálisan kihasználó infrastrukturális fejlesztésekre, illetve a versenyképességet befolyásoló olyan területekre is, mint a hatékony közigazgatás, a jog- és belbiztonság, az egészség vagy a települési környezet.

A tudásvezérelt és megújuló társadalom megerősítése

A pillér magában foglalja – az egész életen át tartó tanulás stratégiájába illeszkedően – a képzésnek és oktatásnak a gazdaság igényeit szem előtt tartó, koordinált fejlesztését, a foglalkoztatás bővítését, a tudomány, a kutatás-fejlesztés, az innováció és az információs társadalom emberi erőforrásokkal kapcsolatos feltételeinek kialakítását. Másrészt a pillér kiterjed a társadalmi befogadás, a hátrányos helyzetűek és kirekesztettek reintegrációjára, az esélyegyenlőségre, fokozottan támaszkodva a közoktatásban és a hátrányos helyzetűek munkaerő-piaci reintegrációjában rejlő lehetőségekre.

A fenntartható fejlődés elvének érvényesítése

A pillér – a fenntarthatóságot szélesen értelmezve – kiterjed annak környezeti, szociális és gazdasági vonatkozásaira, különös tekintettel az élhető környezet megteremtésére, a természeti erőforrásokkal való takarékos és hatékony gazdálkodásra, a gazdasági fejlődés fenntarthatóságának kritériumaira, az üzembe helyezett fejlesztések működtetésének fenntarthatóságára, a leromlott urbanizált, illetve a rurális térségekben élők életésélyeinek komplex, integrált javítására.

Az Európa Terv részeként, az elfogadott koncepció alapján össze kell hangolni a szakterületi és regionális stratégiákat, programokat, amelyekben a következő témakörök szerveződnek:

- egészséges társadalom
- okos, művelt társadalom
- aktív társadalom
- információs társadalom
- versenyképes gazdaság
- felzárkózó vidék (agrár-szerkezetváltás)
- élhető környezet
- dinamikus településrendszer

9. A fejlesztés hatásainak mérésére szolgáló monitoringrendszer

9.1. A monitoring mutatókról általában

A monitoring nem más, mint a program tervezése során meghatározott tevékenységek elvégzésének, célok teljesülésének, vagyis végeredményben a program megvalósulásának folyamatos nyomon követése. Ennek alapjául az előzetesen kitűzött célok számszerűsítése szolgál. A Strukturális Alapok programjainak tervezési fázisában ezt készítik elő, mikor egyes programokhoz, illetve intézkedésekhez outputok, eredmények és hatások szintjén is célokat fogalmaznak meg, amelyekhez számszerűsített indikátort rendelnek, a kiindulási és célérték meghatározásával. A célrendszer-felállítás és számszerűsítés, az indikátorok kijelölése megtörténik az egyes projektek esetében is, a projekt tervezési fázisában – e számszerűsített célok, monitoring indikátorok nélkül egy projektterv nem tekinthető teljesnek, így pályázatként sem állja meg a helyét.

A monitoring tevékenység kulcsa, hogy e mutatószámok aktuális értékeit a program végrehajtói folyamatosan gyűjtsék és elemezzék, lehetőséget biztosítva ezáltal mind a programmenedzsment döntéshozók, mind a donorok számára, hogy rendszeresen egyértelmű jelzést kapjanak a program, illetve annak egyes részei aktuális állásáról. Ezen információ birtokában megítélhetik, hogy a program az előzetes terveknek, elképzeléseknek megfelelően halad-e, és ez alapján a tervektől való eltérés esetén szükség szerint megtehetik a megfelelő kiigazító lépéseket a végrehajtás, a megvalósítás menetében.

Fontos kiemelnünk, hogy a monitoringot a folyamatos adatgyűjtés még nem teszi monitoringgá: ez az adatgyűjtési, megfigyelési tevékenység azáltal válik monitoringgá, hogyha az ilyen módon rendelkezésre álló információ hasznosul a menedzsment döntések előkészítésében, meghozatalában, vagyis ha döntéstámogató menedzsmentrendszerként alkalmazzuk.

A program, projekt keretében végzett tevékenységek az inputokból valósulnak meg. Az inputok magukban foglalnak minden emberi, pénzügyi és fizikai erőforrást, amely a tevékenység során felhasználásra kerül. A tevékenységek eredményeként outputok jönnek létre, amelyek az adott tevékenység közvetlen termékei – egy autópálya-építés esetében maga az elkészült út, egy képzési projekt esetében a megvalósult tanfolyam stb. Ezen outputok valamely eredménnyel járnak, vagyis közvetlen előnyökkel a fejlesztés által megcélzott utazási idő csökkenése vagy a megszerzett szakképesítés. Ezek az eredmények hosszabb távon áttételes hatásokat fejthetnek ki a célcsoportra: például a jobb közlekedési infrastruktúrális munkanélküliség visszaszorítása valósulhat meg.

E hatások elérése jelenti a programok, projektek átfogó céljainak teljesülését, amely célokat a tervezési folyamat elején határozták meg, vagyis az eredeti társadalmi-gazdasági problémák orvoslását, felszámolását. A fejlesztési

tevékenység tervezésének folyamatában jelölték ki az ezekhez kapcsolódó specifikus célokat, amelyek a fejlesztési tevékenységek eredményeire vonatkoznak. A végrehajtáshoz kapcsolódó operatív célok pedig a tevékenységek outputjait érintik.

A monitoring a kitűzött célokhoz, lefektetett tervekhez, elképzelésekhez viszonyított megvalósulást vizsgálja. Ezeket a célokat, elképzeléseket a hatásmechanizmus több szintjén rögzítettük: eredmény- és outputindikátorokat egyaránt meghatároztunk a különböző szintű célok számszerűsítése során, az inputok tekintetében pedig az egyes elemek költségvetési terve szolgál alapul. A monitoring ezekből kiindulva, ezekhez viszonyítva vizsgálja az inputok felhasználásának, a tevékenységek végzésének, az outputok és eredmények megvalósulásának tényadatait; ez alapján pedig, ha a tervekhez, célokhoz képest eltérést tapasztal, ezzel lehetőséget biztosít a döntéshozók számára, hogy beavatkozzanak, módosítsák program vagy a projekt menetét. Operatív jellegéből adódóan azonban a monitoring még nem igazán képes a hatások elemzésére, figyelembe vételére: nincsenek meg azok az elemzési, adatgyűjtési eszközei, és időzítését tekintve sem úgy zajlik, hogy képes legyen a hatások mérésére és elemzésére. Így a monitoring a hatásmechanizmusban az inputoktól az eredményekig terjedő skálát fogja át.

Az egri kistérség területfejlesztési koncepciója és terve 1997-ben, programja 2001-ben készült el, tehát mindkét dokumentum a Nemzeti Fejlesztési Terv kidolgozása és jóváhagyása előttre datálódik. Értelemszerűen e dokumentumoknál a tervezők nem használtak (vagy csak kis részben) a programozásban ma már szükséges monitoring indikátorokat. Ezért szükséges áttekinteni részint a ma érvényben lévő, részint a következő 2007-től érvénybe lépő Nemzeti Fejlesztési Tervhez való kapcsolódás követelménye milyen mutatószámrendszer kidolgozását igényli.

A monitoring tevékenység általánosságban elképzelhetetlen az azt támogató mutatók, indikátorrendszerek nélkül. Az indikátorok témakörének mára jól kialakult elméleti és gyakorlati háttere támogatja a felhasználókat a legkülönbözőbb területeken – bár maga a monitoring tevékenység jellege egészen más, az indikátorok fogalma ugyanúgy megjelenik, ha például a Tisza ökomonitoringjáról vagy valamely bank hitelmonitoring rendszeréről beszélünk.

A mutatók léte képezi a monitoring tevékenység alapját jelentő folyamatos adatgyűjtés, feldolgozás és elemzés alapfeltételét, ezek a mutatók teremtik meg azt az egységes és egyértelmű rendszert, amelyben az információkat gyűjteni és a döntéshozatal támogató formában elemezni lehet.

A fejlesztés programokhoz kapcsolódóan a monitoring indikátorok alkalmazása számos specifikus kérdést vet fel. Ebben a részben célunk eme aspektusok körbejárása, rávilágítva az indikátorok használatának általános szabályaira, azok illeszkedésére a programok tervezésébe és végrehajtásába, a monitoring rendszer működésébe.

Az indikátorok fogalma

Az indikátorok célja az objektív valóság valamely elemének leírása egységesített forma alapján. Az **indikátor** tehát egy **olyan mutató, amely a komplex valóságról szóló információt leegyszerűsített formában közli**. A leegyszerűsítés, standardizálás leggyakoribb módja a számszerűsítés, ugyanakkor mégsem beszélhetünk kizárólag mutatószámokról: mint azt később látni fogjuk, az indikátor megtestesülhet logikai, minőségi változó formájában is.

Fontos megjegyeznünk, hogy nem minden adatot, statisztikát tekintünk indikátornak. Indikátorrá a felhasználás teszi az információt, vagyis az indikátor olyan adat, amely valamely tevékenység során a döntéshozatal, a tárgyalás vagy a kommunikáció támogatójaként hasznosul.

Az indikátorokkal szemben támasztott elvárások

Az indikátorok csak akkor használhatóak fel hatékonyan a programhoz, projektekhez kapcsolódó különféle tevékenységek során, amennyiben megfelelően, célszerűen határozták meg mind az egyes mutatókat, mind azok logikai rendszerét. Ebben a fejezetben tárgyaljuk azokat a kritériumokat, amelyek kijelölik a megfelelő minőségű mutatókkal szembeni elvárásokat.

Az alapvető elvárás a monitoring rendszerrel szemben, hogy megbízható, valós, időszerű képet nyújtson gyakorlatiasan felhasználható formában programvégrehajtásban érintett szereplők, elsősorban a döntéshozók számára. Az ezek részét képező indikátorrendszereknek is ehhez az alapvető elváráshoz kell illeszkedniük.

Az indikátorokkal kapcsolatos elvi követelményeket a szakirodalom általában két kritériumrendszerben tömöríti, amelyeket a **SMART** és a **QOTTP** betűszavakkal illetnek.

A legközismertebb elvi követelményrendszer az úgynevezett SMART. A SMART kritériumrendszer alkalmazása túlmutat a fejlesztési programokhoz kapcsolódó monitoring-tevékenységen, gyakorlatilag a bármely operatív **folyamatban felhasználásra kerülő információval szemben fogalmaz meg elvárásokat**. A betűszó többféleképpen is feloldható, az angol Specific, Measurable, Available / Achievable, Relevant / Reliable, Timely szavak kezdőbetűiből áll össze. Ezek magyar megfelelői szerint az ideális indikátorok:

- **Specifikusak** (specific): vagyis arra és elsősorban arra a jellemzőre vonatkoznak, amelyhez hozzárendeljük őket, és az adott jellemzőről kellő mélységben és részletességgel szolgáltat információt. Az egyes célkitűzésekhez rendelt mutatók esetében a specifikusság azt jelenti, hogy az adott mutató valóban hiteles, és „zajtól mentes”, de ugyanakkor kellően részletes képet ad az adott célkitűzés megvalósulásáról.
- **Mérhetőek** (measurable): azon indikátorok gyakorlati felhasználhatósága, amelyekhez nem tudunk számértéket rendelni, csekély. A számszerűsítésre, az indikátorok mérhető formában történő meghatározására így alapvető fontosságú.

- **Elérhetőek, rendelkezésre állnak** (available/achievable): szintén egy rendkívül gyakorlatias szempont, hogy az adott indikátor értékére vonatkozó információhoz hozzá lehessen férni, létezzen vagy létre lehessen hozni egy olyan információs rendszert, melyből az adott indikátorra vonatkozó információ kinyerhető. E kritérium nem csak elméletben kell teljesüljön, hiszen a folyamatos adatgyűjtés megvalósíthatósága múlik ezen, így az indikátor meghatározásánál figyelembe kell venni azt is, hogy milyen költségekkel, erőfeszítésekkel lehet megszerezni az indikátorra vonatkozó értékeket; az információ megszerzésének ráfordításai arányban kell álljanak az információ hasznosságával – vagyis nem szerencsés az az indikátor, amelynek értékét csak drága adatgyűjtési rendszerek segítségével tudunk mérni.
- **Relevánsak** (relevant): az indikátornak a felhasználás szempontjából fontos és hasznos információt kell hordozniuk. A relevancia elsősorban azt jelenti, hogy a mutató közvetlenül kötődik ahhoz a célhoz, amelyet mérünk vele: egy-egy projekt vagy programintézkedés esetében számtalan olyan mutatók találunk, amely „elengedhetetlenül fontosnak” tűnik – ezek közül azonban elsősorban azokat kell kiválasztanunk, amelyek közvetlenül kapcsolódnak azokhoz a célokhoz, amelyeket az adott fejlesztési tevékenységhez megfogalmaztunk.
- **Megbízhatóak** (reliable): a menedzsment csak annyiban támaszkodhat az indikátorokból származó információkra, amennyiben azok a tényleges állapotokat tükrözik. Az adatok hitelességével, megbízhatóságával kapcsolatos kételyek elfogadhatatlan mértékű kockázatot jelenthetnek egy program vagy projekt végrehajtása szempontjából.
- **Aktuálisak** (timely): az időhöz való viszony két szempontból is jelentős az indikátorok esetében. Egyrészt egyértelmű kell legyen az az időpont vagy időhorizont, amire egy adott mutató vonatkozik: melyik hónapra, melyik évre szóló adatról van szó, egyes célértékeket milyen időtávon kívánunk megvalósítani, stb. Másrészt mind a tervezés, mind a végrehajtás optimalizálásához elengedhetetlen, hogy a leíró jellegű mutatók az időszerű, időben is valóságú állapotot ábrázolják. Az információ frissessége természetesen igen különböző az egyes adattípusok esetében. A monitoring rendszer működésének megtervezésében praktikus előnyt jelent, ha legalább az idő függvényében jelentősen változó indikátorok esetében valamilyen formában a frissesség, időszerűség kritériuma konkrétan is definiálásra kerül. (Például közvetlenül vagy közvetve megszabható, hogy a monitoring bizottságok vagy más döntéshozó szervek döntései milyen régi információkra alapozódhatnak – természetesen a gyakorlatban ez csak akkor működhet, ha a döntéshozatalt kellően hatékony adatgyűjtő és -feldolgozó rendszer támogatja.)

A QQTTP kritériumrendszer a SMART-nál specifikusabb, a fejlesztési tevékenységekhez jobban kötődő elvárásokat fogalmaz meg. Míg a SMART az információ minőségével általában foglalkozott, addig a **QQTTP az indikátor, az információ tartalmával szemben támaszt követelményeket.**

A QQTTP szintén a megfelelő angol szavak kezdőbetűiből áll össze; ezek szerint az ideális indikátornak a következő kérdésekre kell választ adnia:

- **Mennyit? – mennyiség** (Quantity): az indikátor által leírt jellemzőben bekövetkezett mennyiségi változás; például a megépült utak hossza kilométerben, a munkanélküliségi ráta csökkenése százalékpontban, vagy a felhasználásra került pénzügyi erőforrások forintban.
- **Mit? – minőség** (Quality): az indikátor által leírt jellemző pontos definiálása szükséges, tehát például a megépült utak rangja és minősége, a megszerzett szakképesítések egzakt besorolása stb.
- **Mikor? – idő** (Time): mely időszakban következett be a változás a leírt jellemzőben, illetve hogyan alakult az az idő függvényében.
- **Kinek? – célcsoport** (Target group): ahol ez értelmezhető, meg kell határozni a leírt jellemzőhöz kapcsolódó fejlesztések célcsoportjait.
- **Hol? – hely** (place): az indikátornak szintén be kell számolnia az adott jellemző térbeli, földrajzi elhelyezkedéséről (mely városokban, térségekben, régióban stb. következett be vagy értelmezhető a változás).

A QQTTP kritériumrendszert úgy is felfoghatjuk, mint a SMART feltételek közül a specifikusság kibontását a fejlesztési programok kontextusában. Fontos hozzátennünk, hogy mindkét követelményrendszert indikátorkészletekre ugyanúgy vagy talán még inkább célszerű alkalmazni, mint az egyes mutatókra. Ennek megfelelően egy indikátorrendszernek minden elemében SMART-nak kell lennie, a QQTTP feltételeknek azonban csak az egyes jellemzők, illetve a rendszer egésze szintjén kell teljesülnie; vagyis nem kell föltétlenül arra törekedni, hogy egyetlen mutatóba tömörítsük a QQTTP indikátoroktól megkövetelt valamennyi információt, amennyiben egy néhány mutatóból álló készlet sokkal hatékonyabb és átláthatóbb formában képes ennek eleget tenni.

A mutatók kiválasztásának kritériumrendszerei alapján véve segítik a tervezésben és programozásban résztvevőket, illetve a az egyes fejlesztési projektek kialakításán, tervezésén dolgozó szakembereket, azonban alkalmazásuk a gyakorlatban sokszor problémákba ütközik.

Az első probléma az indikátorrendszeren belüli hierarchia meghatározása. A tervezés-programozás során a célhierarchiához igazodva kell meghatározni az input, output, eredmény és hatás indikátorokat. A gyakorlatban azonban igen gyakran nem lehet egyértelmű ok-okozati összefüggést találni a tevékenységek és az eredmények, valamint hatások között, ezért a logikai rendszer felépítése nehézségekbe ütközhet; ami értelemszerűen megjelenik a célrendszer számszerűsítésével szolgáló mutatórendszer felállításában is.

A SMART kritériumrendszer önmagában sem mentes az ellentmondásoktól. **A gyakorlatban ugyanis általában minél specifikusabb és relevánsabb egy indikátor, annál nehezebb hozzáférni és időben megszerezni.** A specifikusságot, relevanciát és mérhetőséget ugyanis az egyes programelemek vagy projektek sajátosságai szabják meg, az elérhetőséget és az aktualitást viszont a praktikus adatgyűjtési jellemzők, a rendelkezésre álló információk, információrendszerek és az adatgyűjtésre fordítható erőforrások. Másképpen

fogalmazva, minden jellemzőre meghatározható egy azt tökéletesen leíró mutató, azonban korántsem biztos, hogy az adott indikátor aktuális értéke bármilyen forrásból az ésszerűség határain belül folyamatosan beszerezhető. A SMART kritériumok alkalmazása tehát e két szempont közötti kompromisszumot jelent, és ez egyben a tervezésben-programozásban résztvevő elméleti szakemberek és a programvégrehajtást végző gyakorlati szakemberek közötti kompromisszum is.

Ehhez kapcsolódó kérdés az alkalmazandó **indikátorok száma** is. Korábban már említettük, hogy amennyiben egyetlen indikátor nem írja le kellő részletességgel és mélységben az adott jellemzőt – vagyis nem eléggé specifikus –, akkor többnyire egy több mutatóból álló indikátorkészletet alkalmazunk. A fejlesztési tevékenységek komplex jellege miatt a legtöbb programelem esetében több mutatót kell használnunk.

A specifikussági kritérium szerint ebben az esetben tehát minél több indikátort kellene alkalmaznunk. Ugyanakkor a gyakorlati felhasználás szempontjából fölmerül egy olyan kérdés, amely kívül esik a SMART kritériumrendszer keretein. Lehet ugyanis, hogy az a nagyszámú mutatóból álló készlet, amelyet így meghatározunk, megfelel mind az öt feltételnek, azonban a menedzsment számára mégis használhatatlan: éppen a hatalmas mennyiségű információ átláthatatlansága és kezelhetetlensége miatt.

A fejlesztési projektek esetén az alkalmazott indikátorok száma output szinten attól függ, hogy hányféle típusú konkrét outputot kívánnak előállítani a projekt keretében – ezek mindegyikéhez a megfelelő számszerűsített mutatót meg kell határozni. Az eredmények és hatások szintjén egy-egy projektnél is alacsony számú, 2-3 indikátor megjelölése indokolt.

Az indikátorok specifikusságával kapcsolatos másik fontos szempont, hogy az e **feltételnek való megfelelés nem mehet az indikátor közérthetőségének rovására**. Amikor valamely egyedi jellemző megfelelő leírásához keresünk mutatót, akkor sem szabad elfelejtenünk, hogy **az indikátor alapvetően a kommunikáció eszköze**, így csak akkor működőképes, ha valamennyi szereplő számára egyértelműen értelmezhető.

Igen **gyakori probléma az indikátorok esetében a nem-mérhetőség illetve a nem-számszerűsíthetőség**. Bizonyos jellemzők, elsősorban a program kontextusának és hatásainak területén nehezen kvantifikálhatóak, nemigen lehet mérhető mutatóval leírni azokat. Ez a probléma a különböző típusú fejlesztési tevékenységek esetében más és más horderővel jelentkezik: az infrastruktúra-fejlesztési projektek esetében általában nem okoz komoly nehézségeket, annál inkább felmerül azonban a humán jellegű fejlesztéseknél, ezen belül is elsősorban a szociális vagy egészségügyi kérdések tekintetében, vagy például a természeti környezetre gyakorolt hatások vonatkozásában. Ezekben az esetekben több megoldás is kínálkozik, habár tökéletesnek egyik sem tekinthető. Amennyiben a leírt jellemzőnek csak másodlagos jelentősége van, a korábban említettek szerint logikai változóként funkcionáló minőségi indikátorokat alkalmazhatunk. Ez azonban a legtöbb esetben nem vezet kielégítő eredményhez. Mindenképpen hasznos az elfogadott nemzetközi – e tekintetben elsősorban európai –

módszertanhoz és gyakorlathoz való igazodás, az ott alkalmazott indikátorok átvétele. Emellett általában sor kerül az indikátorok mellett a szöveges kiegészítések alkalmazására a hitelesebb kép érdekében, noha ez az indikátorok alkalmazásának valamennyi előnye ellen szól.

Az elérhetőség, rendelkezésre állás, az időszerűség és a megbízhatóság kapcsán felmerülő gyakorlati nehézségek az indikátorok forrásainak bizonyos sajátosságaiból adódnak.

A helyzetelemzés és az értékelés során alkalmazott indikátorok forrásai többnyire a hivatalos statisztikák. Azonban korántsem biztos, hogy ezek a statisztikák a megfelelő dimenzióban állnak rendelkezésre. Tipikus probléma, hogy az adatok nem azon a területi-térségi szinten jelennek meg, mint ami a program vagy a projekt beavatkozási szintje, nem tudunk kistérségi, megyei vagy éppen települési szintű adatokhoz hozzájutni. Más esetekben az információ nem megfelelő ágazati bontásban jelenik meg. Előfordul az is, hogy a statisztikai besorolások nem felelnek meg a program szempontjából releváns ismérvek szerinti megkülönböztetésnek, például a munkanélküliek nyilvántartása esetében. A hivatalos statisztikáknak azonban, különösen nemzetközi szinten, a legnagyobb problémája az időszerűség. Ezek az adatok ugyanis csak jelentős késéssel kerülnek közlésre: az EUROSTAT esetében az egyes adatok többnyire két-három év múlva látnak napvilágot.

9.2. A Nemzeti Fejlesztési Terv (NFT) indikátorai

A különböző tagállami gyakorlatok tapasztalatai alapján az Európai Bizottság elhatározta, hogy valamelyest egységesíti az egyes programok monitoring és indikátor rendszerét. Az 1999-ben kiadott ún. Segédanyag 3 – Mutatók a monitoring és értékelés (Working Paper 3) című kiadványban az alábbi területekre adott iránymutatást a Bizottság:

- A használt terminológia (output, eredmény, hatás) tisztázása és a fogalmak lefordítása a strukturális támogatások a monitoringhoz és az értékeléshez szükséges formára.
- Javaslattétel egy referencia vázlatra, amelyet a tapasztalatok összegyűjtése és további módszertani útmutatók megjelenése után lehet finomítani.
- A megfigyelési módszerek és eljárások mutatóinak használata. Célja a sokszínűségnek, valamint az EU szintjén megjelenő konzisztencia-igénynek az összehangolása a fő támogatási területek számára javasolt mutató-listák segítségével.

A Nemzeti Fejlesztési Tervben az indikátorok az alábbi funkciókat látják el:

- a tervezés stratégiáját támasztják alá, a társadalmi-gazdasági és stratégiai elemzésekhez (pl. SWOT elemzések),

- az átfogó összefüggések monitoringja,
- számszerűsített célok meghatározása és végrehajtása,
- a program társadalmi – gazdasági hatásainak értékelése.

A Nemzeti Fejlesztési Tervben mutatók kiválasztási kritériumai a következők:

- *Relevancia:* Az egyes mutatóknak kapcsolódniuk kell a program prioritásaihoz és céljaihoz, illetve ki kell fejezniük a cél vagy prioritás tartalmát. Nehéz felbecsülni az ok-okozati kapcsolatot a tervezett tevékenység, az elért eredmények és a végső célra gyakorolt hatások között. A gazdasági helyzet javulását ugyanis a programon kívüli tényezők is okozhatják. Ilyen esetben hasznos, ha olyan módszereket alkalmazunk, amelyek lehetővé teszik az intézkedés hatásainak becslését egy program által érintett célcsoport esetében és a kapott eredményt összehasonlítjuk egy olyan hasonló (kontroll) csoporttal, amelyet nem érintett a program.
- *Számszerűsítés:* A mérhetőség érdekében a képességeket, a célokat, és prioritásokat számszerűsítő mutatók segítségével kell meghatározni. A mutatók meghatározásánál, ahol csak lehet, meg kell határozni a kiindulási adatokat is.
- *Megbízhatóság:* A megadott mutatóknak világos definícióval kell rendelkezniük, az alacsonyabb szintű intézkedési- és prioritás- indikátorok lehetőség szerint legyenek aggregálhatóak program szinten.
- *Hozzáférhetőség:* Olyan mutatókat kell kiválasztani, amelyek könnyen és biztonságosan beszerezhetőek, így a jövőbeni megfigyelhetőség biztosított.

A tervezés során gyakran okozott problémát a kiindulási adatok meghatározása. A kiindulási adatok elsősorban hivatalos statisztikákból származnak, e források azonban esetenként vitathatóak lehetnek. Több esetben nem érhetőek el a megfelelő földrajzi szintre, vagy szektorra vonatkozó adatok (pl. nem áll rendelkezésre megyei szintű ágazati bontás), illetve előfordul, hogy az adatközlés késedelmes (például: Eurostat adatok az egy főre jutó GDP-re vonatkozólag 2-3 éves késéssel jelennek meg). Az NFT esetében szintén problémát jelentettek a program-követelményekre vonatkozó hivatalos statisztikák hiányosságai (pl. nem állt hiteles adat rendelkezésre a roma fiatalok munkaerő-piaci aktivitásáról).

Bizonyos mutatók kombinálása nehézségekkel jár. Míg ui. a pénzügyi mutatók minden szinten aggregálhatóak (intézkedés, prioritás, program CSF vagy SPD), addig a fizikai mutatók esetében ez nehezebb, esetenként lehetetlen. Ebből következően fontos, hogy a támogatás minden szintjén megfelelő fizikai mutatókat definiáljunk annak érdekében, hogy mérhetőek legyenek a vonatkozó számszerűsített eredmények és hatások. A monitoring mutatók meghatározása és számszerűsítése viszonylag egyszerű, ha intézkedés vagy projektszintre vonatkoznak. A magasabban aggregált szinteken (program, prioritás, CSF) bonyolultabb a definiálásuk és használatuk. Ebből fakadóan nem elegendő egyszerűen meghatározni mutatókat, hanem a támogatás különböző tárgyaira vonatkozó számszerűsített (és kvalitatív) információk használata is rendkívül fontos.

Végül az NFT indikátorrendszere kísérletet tesz arra, hogy kimutassa a támogatások közvetett vagy váratlan hatásait is (pl. helyettesítési hatás), amelyek mind az eredményeket, mind a hatásokat befolyásolják, különösen, ha azok a munkahelyteremtéssel, ill. – megőrzéssel kapcsolatosak.

Az egyes operatív programok indikátorai

Az Operatív Programok indikáitait a program felelős minisztériuma határozta meg, ezért az egyes OP indikátorok meghatározásának logikája több esetben eltér egymástól. A Gazdasági Versenyképesség Operatív Program esetében minden intézkedés esetében meghatároztak egy kimeneti és egy eredmény indikátort, OP cél szinten pedig egy hatás indikátort.

Az Agrár és Vidékfejlesztési Operatív Program esetében a tervezők intézkedés szinten minden esetben megadtak mindhárom indikátor típusból egyet-egyét. OP prioritás és OP cél szinten egy-egy hatásindikátort határoztak meg.

A Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program esetében az egyes intézkedésekhez egy-egy hatásindikátort jelöltek ki, OP prioritás és OP cél szinten pedig hatásindikátorokat adtak meg. Eredmény indikátort a HEFOP nem tartalmaz.

A Környezetvédelmi és Infrastruktúra Operatív Program esetében az intézkedéseikhez egy rendelt indikátorok között egyaránt előfordulnak kimeneti, eredmény és hatásindikátorokat, amíg OP prioritás szinten csak hatás és eredmény, OP cél szinten csak hatásindikátorokat adtak meg.

A Regionális Operatív Program esetében az intézkedés szinten csak eredmény indikátorokat alkalmaztak, OP prioritás szinten vegyesen megtalálhatóak az eredmény és hatásindikátorok, amíg OP cél szinten csak hatásindikátorokat határoztak meg.

További összeegyeztetési problémát jelent, hogy a horizontális célok (esélyegyenlőség, fenntartható fejlődés, környezetvédelem) indikátorait csak intézkedések (PC) szintjén szükséges megadni, így a horizontális indikátorok nem részei az NFT indikátorfájának.

A fentiek alapján a programunk indokátorait az előzőeknek megfelelően választjuk ki és a kistérség operatív és stratégiai programját tartalmazó kötetben összesítjük.

10. A fejlesztési koncepció végrehajtásával elérendő társadalmi gazdasági, környezeti változások összegezése

A program számszerűsíthető elemeit, eredményeit a programkötet elkészülte alapján fogjuk összegezni. Itt kell viszont tárgyalnunk a program végrehajtása következtében bekövetkező, tervezett hatásokat. A hatáselemzés fő eredményeit az alábbiakban összegezzük.

A gazdaság jelenlegi állapota, fejlettsége alapján nagy valószínűséggel várhatjuk a dinamizálás gyors beindulását, amely együtt jár a tőkevonzó képesség erősödésével. A gyorsabb ütemű fejlődés eredményeképpen a jövedelmek gyorsan nőnek, a munkanélküliség továbbra is alacsony szinten marad, ill. csökken.

Az iparban továbbra is jellemző lesz a többlábon állás és várható, hogy a kis-középvállalati szektor tovább erősödik.

A mezőgazdasági termelésben előtérbe kerülnek a környezetkímélő bio- és ökológiai formák, amelyek termékei versenyképesek lesznek a kibővült Unió piacán. A térségben újra teret nyernek azok a termelési módszerek, növény- és állatfajták, melyek hagyományosan jellemzőek voltak a kistérség mezőgazdaságára. Kialakulnak és megerősödnek a termelési integrációk, melyek eredményesebben tudják képviselni a térség agrárszektorát a fokozódó versenyben. Az élelmiszeripari fejlesztéseknek köszönhetően növekedni fog a térséget elhagyó agrártermékek feldolgozottsági foka. A szőlő- és borágazat dominanciája erősödik, az ágazat jövedelemtermelő képessége erősödik.

Eger kereskedelmi, szolgáltatásközpont jellege megmarad, sőt várhatóan erősödik, elsősorban olyan szektorokban, amelyeket ma még erős koncentrálttság jellemez (kommunikációs kapcsolatok, informatika).

A kistérség gazdasági felzárkózásának, majd versenyképességének növekedésében fontos szerep jut a turisztikai fejlesztéseknek. A turizmus multiplikátor hatása megmutatkozik majd a környezet rendjében (falukép, parkok, porták tisztaságában és rendjében), az informatika fejlődésében, az oktatás színvonalának növekedésében, a szolgáltatásokban. A turizmushoz kapcsolódó jobb minőségű szolgáltatások vonzóak lesznek a turisták számára és több időt töltenek majd a térségben, ami többletköltést eredményez. Ez végső soron a települések adóbevételeinek növekedésében fog megmutatkozni. A vendéglátásban és a turisztikával közvetetten kapcsolatban álló szolgáltatásokban, a foglalkoztatottak száma és aránya növekedni fog, ami a munkanélküliségi mutatókra fog pozitívan hatni.

A **befektetés-ösztönzés és a térségmarketing** több irányból támogatja a gazdasági fejlődést. A sikeres marketing eredményeként növekszik a tőkebefektetések nagysága, mely dinamizálja a gazdaságot, több turista érkezik a kistérségbe, akik egyrészt több pénzt költenek, másrészt a növekvő turistaszám kényszerként hat a szolgáltatások színvonalának és palettájának növelésére is. Az eredményes lobbizás növeli a térségbe áramló támogatások összegét, mely közvetlenül vagy közvetve járul hozzá a gazdasági növekedéshez.

A fejlesztési program célkitűzéseinek megvalósítása nem csak gazdasági változásokkal, hanem komoly társadalmi hatásokkal is jár. A szerkezetátalakításon áteső **gazdaság növekedése** magával hozza a térség munkanélküliségi mutatóinak csökkenését, a lakosság jövedelmi helyzetének pozitív irányú változását, és így az

egyéni szintű szociális helyzet javulását eredményezi. A bővülő munkahelyszám eredményeként csökkenni fog a térséget elhagyó képzett munkavállalók száma.

A munkaerő jelentős része a **szolgáltató szektorban** fog elhelyezkedni, növelve az ágazat foglalkoztatási részarányát. A turizmus térségi szerepének növekedésével párhuzamosan javuló kistérségi környezeti kép a társadalomban értékrendbeli változásokat fog indukálni, miáltal az ott élők igényesebbé válnak környezetükkel szemben.

A demográfiai folyamatok jelleg alapvetően nem változik, de a pozitív elemei válnak hangsúlyosabbá. A népesség előregedése várhatóan tovább folytatódik, de arra számíthatunk, hogy a növekvő arányú bevándorlás, visszavándorlás következtében a népességszám kismértékben emelkedik, ugyanakkor összetétele jelentősebb arányban változik. A változások a jövedelmi viszonyok javulásával, az életfeltételek javulásával lesznek összefüggésben. A szép fekvésű, alacsony környezeti terhelésű, valamint idegenforgalmilag frekvenciált községekbe a népességszám növekszik és fiatalosabbá válik.

A humán infrastruktúra fejlesztési célok megvalósítása jelentősen hozzá fog járulni az életkörülmények és ezen keresztül az életminőség javulásához. Mind az oktatási, mind az egészségügyi ellátó hálózatokban bekövetkező korszerűsödést, magasabb szintű működést lehetővé tevő fejlesztések hozzá fognak járulni a tudásbázis erősödéséhez, a lakosság képzettségi szintjének és egészségi állapotának javulásához.

A prioritás fontos célkitűzése a **hátrányos helyzetű társadalmi csoportok** helyzetének javítása, különösen a roma népesség vonatkozásában. A program következetes véghezvitelével szorosabbá válhat a romák társadalmi integritása, illetve jelentősen javulni fog szociális-egészségügyi és képzettségi helyzetük. A program eredményeként nő a hátrányos helyzetű csoportok társadalmi elfogadottsága, javul a csoport társadalmi esélyegyenlősége.

A **kulturális intézményrendszer** fejlesztése, a lakosság kulturális és műveltségi színvonalának emelése jelentősen javítja a kulturális szolgáltatások hozzáférhetőségét, a meglévő kulturális örökség megőrzését és minél szélesebb körben való ismertté válását. Mindez nagymértékben hozzájárul a kistérségi öntudat kialakulásához.

A **kohéziós fejlesztés** társadalmi hatásai többértékűek. A kistérség intézményesülésével, a kistérségi jogkörök növekedésével párhuzamosan átalakul a lakosságban élő kistérségkép és mélyül a kistérségi identitástudat.

A **környezet- és természetvédelmi** fejlesztések pozitív irányú társadalmi változásokat okoznak. Az agrár-környezetvédelmi támogatások növekedésével és a kommunikáció javulásával várhatóan javul a környezeti tudatosság, ami alapja a környezet- és természetvédelem fenntartható fejlődésének. A természetvédelemmel

összefüggő turizmus fejlesztésére épülő vállalkozások új, jelenleg nem jellemző társadalmi rétegeket formálhatnak. A környezetvédelmi javaslatok megvalósítása (hulladékgazdálkodás, vízgazdálkodási javaslatok, szennyvízcsatornázás) vitathatatlanul a társadalom és az egyes emberek életminőségét látványosan emelik, társadalmi elfogottsága, támogatottsága tehát igen magas lesz.

A **közlekedési** hálózat fejlesztése elősegíti a külföldi működőtőke térségi beáramlását, így ez áttételesen a foglalkoztatási, jövedelmi viszonyok javulását eredményezi. Azzal, hogy javul a kistérség közlekedése, nemcsak a kistérség válik elérhetőbbé, hanem a helyi lakosok számára is könnyebben elérhetőbbé válnak a kistérségen kívüli szolgáltatások.

Az **informatikai fejlesztések** az információs társadalom felé vezető úton indítják el a kistérség lakosságát, átalakítva ezzel az eddig megszokott kommunikációs formákat is, valamint növelik a kistélepek lakosságának esélyegyenlőségét.

A koncepció megvalósulása esetén jelentősen növekedik a **természetvédelem** által kontrollált övezetek kiterjedése, amely a jelen állapotot alapul véve a természeti környezetben jelentős javulást kell eredményezzen. A fejlesztési intézkedések biztosítják a biodiverzitás és az ökológiai rendszerek állapotának legalább a jelenlegi szinten tartását, lehetőség szerinti fejlődését. A támogatási rendszerekkel megvalósuló élőhely rehabilitációk a térségre jellemző természeti- és kultúrtáj fenntartható összhangját alakíthatja ki.

A kistérség lakossága képzettségi színvonalának növelésével és a környezettudatos gondolkodásmód térnyerésével biztosítani lehet, hogy a környezet védelme érdekében tett lépések hosszú távon is eredményesen hassanak, és biztosítsák a fenntartható fejlődés feltételeit.

A **kohéziós tényezőkön** belül az intézményfejlesztés és a térségmarketing erősítését célzó intézkedések esetében a várható környezeti hatások közvetlenül nem befolyásolják a környezet állapotát, de áttételesen (pl. oktatási rendszereken keresztül) segíthetik céljaink megvalósulását.